ANNELERİ İLE CEZA İNFAZ KURUMLARINDA KALAN 0-6 YAŞ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİNİN VE ANNELERİNİN GÖZÜYLE YAŞAM DENEYİMLERİNİN KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİYLE ARAŞTIRILMASI

Ceyda Demirbaşoğlu
141104116
Orcid: 0000-0001-5535-5106

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç. Dr. Özden Bademci

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Aralık, 2019

ANNELERİ İLE CEZA İNFAZ KURUMLARINDA KALAN 0-6 YAŞ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİNİN VE ANNELERİNİN GÖZÜYLE YAŞAM DENEYİMLERİNİN KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİYLE ARAŞTIRILMASI

Ceyda Demirbaşoğlu
141104116

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç. Dr. Özden Bademci

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Aralık, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

CEYDA DEMİRBAŞOĞLU'nun "Anneleriyle Ceza İnfaz Kurumlarında Kalan Çocukların Gelişimlerinin ve Annelerinin Gözüyle Yaşam Koşullarının Araştırılması" başlıklı tezi 18.12.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/~~Doktora~~ tezi oy birliğiyle/~~oy çokluğu~~yla, başarılı/~~başarısız~~ olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Doç.Dr.Özden BADEMCİ Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Doç.Dr. Figen KARADAYI Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Dilek ÇELİK Gedik Üniversitesi	.....

Prof. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL
Enstitü Müdürü

Scanned with CamScanner

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

18/12/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Ceyda Demirbaşoğlu

Hazırlayan	Kalite Koordinatörü	Kurumsal Yetkili
İlgili Birim	Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Dokuman No: FR-178; Yayın Tarihi: 01.03.2018; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

Scanned with CamScanner

Sayı: EKK/2016/2

25.10.2016

Konu: Ceyda DEMİRBAŞOĞLU: YL tez çalışması

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

İlgi: 14475162-302.08.01-531 sayılı 29.09.2016 tarihli yazınız.

İlgi yazınız ekinde sunulan Enstitünüzün Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Programı Tezli Yüksek Lisans öğrencilerinden Ceyda DEMİRBAŞOĞLU tarafından gönderilen "Kadın Ceza İnfaz Kurumlarında Annelerinin Yanında Kalan 0-6 Yaş Çocuklarının Gelişimlerinin İncelenmesi" konulu tez önerisi ve ölçekleri 21.10.2016 tarihinde incelenerek T.C. Maltepe Üniversitesi Etik Kurul Yönergesinin 6. maddesi çerçevesinde belirtilen etik hususlara uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla arz/rica ederim.

Prof. Dr. Belma AKŞİT
Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK
Üye

Prof. Dr. Nurgün OKTİK
Üye

Prof. Dr. Esra SAĞLAM
Üye (Katılmadı)

Prof. Dr. Hacer KARANİSOĞLU
Üye

Doç. Dr. Ebru MENŞUR ALKOY
Üye

Yrd. Doç. Dr. İhsan GÜLAY
Üye

Yrd. Doç. Dr. Abbas DÜNDAR
Üye

Yrd. Doç. Dr. Bahadır APAYDIN
Üye

TEŞEKKÜR

Bu yoğun tez dönemimde kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleriyle bana yol gösterici ve destek olan değerli danışmanım Doç.Dr.Özden Bademci'ye, değerli görüşleriyle katkı sunan başta değerli jüri hocalarım olmak üzere, araştırma verilerini elde ettiğim projenin yürütücüsü TOÇEV ailesine, araştırmama katılarak konuyu görünür kılmama destek olan tüm mahkum annelere ve çocuklarına, kişisel destekleriyle aileme, Kartal Çengelköylü ve görüşüne danıştığım tüm meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Ceyda Demirbaşoğlu

2019, Aralık

ÖZ

ANNELERİ İLE CEZA İNFAZ KURUMLARINDA KALAN 0-6 YAŞ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİNİN VE ANNELERİNİN GÖZÜYLE YAŞAM DENEYİMLERİNİN KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİYLE ARAŞTIRILMASI

Ceyda Demirbaşoğlu
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç. Dr. Özden Bademci
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Yaşamın temeli niteliğini taşıyan erken çocukluk döneminde ceza infaz kurumunda kalan çocukların maruz kaldığı olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin etkisinin yetişkinlik döneminde sorunlara yol açtığı ve sosyal konumlarının dezavantajlı olduğu bilinmektedir. Bu araştırmanın amacı, "Özgürlüğüm" projesi kapsamında, 7 kadın ceza infaz kurumunda anneleriyle kalan 0-6 yaş çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve ilişkilerinin desteklenmesi amacıyla yapılan psikososyal müdahale programına katılan annelerin, ceza infaz kurumunda büyüyen çocuklarının yaşam ortamı ve ilişkilerine dair görüşlerinin ele alınmasıdır. Çocukların gelişim düzeyine ve anne çocuk ilişki boyutuna bakılmış ve annelerin gözüyle çocuklar açısından ceza infaz kurumu koşulları ele alınmıştır. 68 anne ve 70 çocuk ile yürütülen sivil toplum projesi kapsamında annelerle yapılan grup çalışmalarından yazılı kayda alınarak elde edilen nitel veriler, ceza infaz kurumunun fiziki ve sosyal ortamının çocuklar için etkisini açıkça gözler önüne sermiştir. Annelerin söylemleri tema analizi yapılarak; cezaevi şartlarında annelik yapmak ve cezaevinde büyümek ana temalarına ulaşılmıştır. İlk ana temayla cezaevi ortamı ve annelik, mahkum anne olmak, cezaevinde anne çocuk ilişkileri ve aile içi ilişkiler alt temalarına ulaşılmış; ikinci ana temayla çocuğun gelişimsel süreçleri annelerin söylemleri aracılığıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Çocukların yaşıtlarına göre dil, kişisel sosyal, ince motor ve kaba motor gelişim düzeylerinin belirlenmesi için uygulanan Denver Gelişimsel Tarama Testi sonucu ceza infaz kurumundaki çocukların çoğunluğunun gelişiminin yaşıtlarına göre geride veya şüpheli olduğu bulunmuştur. Annelere uygulanan Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeği'ne göre ilişkide çatışma boyutunun orta düzeyde, olumlu ilişki boyutunun oldukça düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre ceza infaz kurumunda annesinin yanında kalan çocuklar için hak temelli uygulamalar, hizmet odaklı uygulamalar ve boylamsal araştırmalar önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ceza infaz kurumunda annelik; Çocuk gelişimi; 0-6 yaş çocuk gelişimi; Çocuk ihmali ve istismarı, Anne çocuk ilişkisi, Müdahale programı, Feminist metodoloji.

ABSTRACT

A MIXED RESEARCH METHOD ON THE DEVELOPMENT OF 0-6 YEARS CHILDREN CO-RESIDING WITH THEIR INCARCERATED MOTHERS IN WOMEN'S PRISON AND CHILDRENS' LIFE EXPERIENCES THROUGH THE EYES OF THEIR MOTHERS

Ceyda Demirbaşoğlu
Master Thesis
Department of Psychology
Psychology (Option: Development Psychology) Programme
Advisor: : Assoc. Prof. Özden Bademci
Maltepe University Graduate School of Social Sciences, 2019

Early childhood experiences during living with incarcerated mother may lead to problems during adulthood and effect social position in the society as disadvantaged. The aim of this research is to examine the views of the incarcerated mothers who participated in the psychosocial intervention program within the scope of TOÇEV's Özgürlüğüm Project which was conducted with 68 incarcerated mothers and their 70 children who stay in 7 different women Criminal Justice Instutition in Turkey. Data were obtained by using quantitative reports recorded in Denver II Developmental Screening Test, Child Parental Relationship Scale Mother Form, in order to evaluate the development of children and the relation between incarcerated mothers and children; qualitative reports were examined for the life experiences of children through the mothers' eyes. According to the results of developmental scanning test, the development level of mostly children in prison is behind or suspicious compared to their peers, also it was found that there is no significant difference with the duration of stay or the age of the child. According to the child-parent relationship scale applied to mothers, the conflict dimension in the relationship was moderate and the positive relation dimension was very low. The qualitative data obtained from mothers' sessions reveal the effects and the reasons why children's development is behind their peers. The discourses obtained through written recordings are theme analyzed. Main themes are to be a mother in prison conditions and growing up in the prison. The sub-themes are; prison environment and motherhood, being an incarcerated mother, mother-child relations and family relations in the prison. According to the results of the research, children rights-based practices, service-oriented practices and longitudinal studies for children who stay with his mother in the penal institution were suggested.

Keywords: Women prison; Incarcerated mothering; Incarcerated children; 0-6 age child development; Mother child relationship; Children residing in prison; Maternal incarceration; Infant attachment; Incarceration; Intervention, Criminal Justice Instution.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
ÖZ vii
ABSTRACT viii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xi
KISALTMALAR xii
ÖZGEÇMİŞ xiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
1.1. Problem 2
1.1.1. Ceza İnfaz Kurumunda Anne Olmak 2
1.1.1.1. Kadın Ceza İnfaz Kurumlarına Genel Bakış 2
1.1.1.2. Ceza İnfaz Kurumundaki Çocukların Yaşam Koşulları 8
1.1.1.3.Çocuk ve Çocukluğa Tarihsel Bakış……10
1.1.1.4. Anneyle İlişkinin Çocuk Gelişimine Etkisi……..11
1.1.1.5. Gelişimin Parametreleri ve Çocuklarda Gelişim**……**…….14
1.1.1.6. Çocukta Sağlıklı Büyüme Süreci……**.....**19
1.2. Amaç 21
1.3. Önem 21
1.4. Sınırlıklar 22
1.5. Tanımlar 23
BÖLÜM 2. YÖNTEM 24
2.1. Araştırma Modeli 24
2.1.1. Nitel Analiz 25
2.1.2. Nicel Analiz…….28
2.2. Evren ve Örneklem 29
2.3. Veriler ve Toplanması 29
2.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 30
2.4.1. Demografik Bilgi Formu 31

2.4.2. Denver II Gelişimsel Tarama Testi 31
2.4.3. Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu) 32
2.4.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme 33
2.4.5. Araştırmacı Hakkında Özdüşünümsel Notlar 34
2.5. İşlem 35
2.6. Araştırma Etiği 37
BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR 40
3.1. Bulgular 40
3.1.1. Nicel Bulgular 40
3.1.1.1. Kişisel Bilgiler 40
3.1.1.2. Denver Gelişimsel Tarama Testi Sonuçları 41
3.1.1.3. Çocuk-Ana Baba İlişkisi Ölçeği (Anne Formu) Sonuçları 42
3.1.2. Nitel Bulgular 45
3.1.2.1. Cezaevi Şartlarında Annelik Yapmak 46
3.1.2.1.1. Cezaevi Ortamı ve Annelik 47
3.1.2.1.2. Mahkum Anne Olmak 55
3.1.2.1.3. Cezaevinde Anne-Çocuk İlişkisi 64
3.1.2.1.4. Aile İçi İlişkiler 75
3.1.2.2.1. Çocuğun Gelişim Alanları 77
3.1.3. Kurumun Kapsayıcı İşlevi 80
3.2. Yorumlar 81
BÖLÜM 4. SONUÇ 91
4.1. Özet 91
4.2. Yargı 93
4.3. Öneriler 93
EK'LER 97
KAYNAKÇA 103

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çatışma Ölçeği İçin Verilen Yanıtların Ortalama Dağılımı 42
Tablo 2. Olumlu İlişki Ölçeği İçin Verilen Yanıtların Ortalama Dağılımı 43
Tablo 3. Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeğine Ait Tanımlayıcı İstatistikler 44
Tablo 4. Çatışma ve Olumlu İlişki Ölçeklerine Ait Güvenilirlik Analizi..... 45

KISALTMALAR

P	: Anlamlılık düzeyi
TOÇEV	: Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı
Std.Sapma	: Standart Sapma

ÖZGEÇMİŞ

Ceyda Demirbaşoğlu

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı*
Y.Ls.	2019	Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı / Gelişim Psikolojisi
Ls.	2010	Okan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
Lise	2006	Erenköy Kız Lisesi

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2012 -	Psikolog. Proje Eğitmeni. TOÇEV
2011-	Proje Asistanı. 19.Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi Organizer & ÇSGB & ILO & ISSA

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri

-

Alınan Burs ve Ödüller

-

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

-

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : İstanbul, 1990 Cinsiyet: K

Yabancı diller : İngilizce

GSM / e-posta : 05375148880 / cdemirbasoglu@gmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Türkiye'de, annesi hükümlü veya tutuklu olan 0-6 yaş grubu çocuklar; kendisine bakabilecek yakınları varsa dışarıda onların yanında kalabilmekte, dışarıda bakım veren olmadığı durumda ceza infaz kurumunda anneleriyle kalmakta, annelerinin reddetmesi durumunda, devlet korumasındaki çocuk yuvalarına yerleştirilmektedir. 6 yaşına kadar annelerinin yanında kalan çocuklar, 6 yaşından sonra annelerinden ayrılmak zorunda kalarak, yaşamlarına; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı yuvalarda devam etmektedir. Tutuklu/hükümlü bir ebeveyne sahip olan çocukların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli olan; fiziksel, sosyal, eğitsel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması açısından dezavantajlı oldukları, sosyoekonomik risk faktörlerine , şiddete ve istismara maruz kalma oranının akranlarına göre yüksek olduğu gözlenmektedir(Phillips, Burns, Wagner ve Barth, 2004).

13/12/2004 tarihli ve 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 65. Maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında yer alan *"Anaları hükümlü olup da dışarıda korumasına bırakılacak kimsesi bulunmayan sıfır-altı yaş grubundaki çocuklar, analarının yanında kalabilirler. Bu çocuklar gündüzleri ceza infaz kurumu bünyesindeki veya Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü veya diğer kurum ve kuruluşlara ait kreş ve gündüz bakımevlerinde barındırılırlar. Analarının yanında kalan çocuklara yaş ve durumlarına veya ihtiyaçlarına göre yiyecek ve içecek verilir."* hükmü ceza infaz kurumlarında annesinin yanında kalan çocuklarla ilgili temel düzenlemedir. Aynı kanunun 72. Maddenin dördüncü fıkrasında "*Kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara ve süt emziren annelere durumlarına uygun gıda verilir."* hükmü yer almaktadır. 77. maddesinde ise sivil toplum kuruluşlarının ve gönüllü kişilerin ceza infaz kurumlarında eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katkı sağlayabileceklerine ilişkin genel düzenleme bulunmakta olup bu kapsamda ceza infaz kurumlarındaki çocuklara dışarıdan destek sağlanma imkanı bulunmaktadır(Türkiye Büyük Milet Meclisi 2014, 9240-1, 9242, 9243).

Bu çalışmada, cezaevinde anneleriyle birlikte kalan 0-6 yaş arası çocukların, annelerinin ve infaz koruma memurların desteklenmesi amacıyla, Avrupa Birliği Bakanlığı Sivil Toplum Diyaloğu Siyasi Kriterler Hibe Programı kapsamında, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü onayı ve WIF (Worldview Impact Foundation) işbirliğiyle TOÇEV'in (Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı) yürüttüğü "Özgürlüğüm Projesi" nde annelerle yapılan grup çalışmalarında elde edilen veriler sunulmaktadır. Mart-Aralık 2015 tarihinde gerçekleştirilen projenin amacı, ceza infaz kurumunda kalan annelerin, annelik becerileri ile annelerinin yanında kalan 0-6 yaş çocukların gelişimlerini desteklemektir. Böylece proje aynı zamanda bir müdahale programı olma özelliğini de taşımaktadır. Bu araştırmada Türkiye'de 7 kadın ceza infaz kurumunda 0-6 yaş çocuğuyla kalan 68 anne ve 70 çocuk ile yapılan müdahale programı kapsamında; uygulanan test ve ölçeklere dair niceliksel ve grup çalışmalarında yazılı kayda alınan verilere dair niteliksel bulgulara ulaşılmıştır. Mart- Aralık 2015 tarihinde kadınlarla yapılan aylık grup çalışmalarında, ceza infaz kurumunda annelik deneyimi ve çocukların yaşam koşulları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde, problem, amaç, önem, varsayımlar, sınırlıklar ve tanımlar olarak araştırmanın kimlik bilgilerine yer verilmiştir.

1.1. Problem

1.1.1. Ceza İnfaz Kurumunda Anne Olmak

1.1.1.1. Kadın Ceza İnfaz Kurumlarına Genel Bakış

Ceza infaz kurumunda olmak, yaşamı sürdürebilmeyi, sağlığı, gelişimi, psikolojik ve duygusal olarak iyi olma halini olumsuz etkiler(Alejos, 2005: 9).

Bir çocuğun annesinin yanında olsa da, ceza infaz kurumu şartlarında yaşayarak, annesine ait olan cezayı ödemek zorunda bırakılması kabul edilemez olmakla birlikte, annesinden ayrılmasının ya da çocuğa dışarıda bakacak kimse olmamasının verebileceği zararlar da durum hakkında çelişkiler ortaya çıkarmaktadır(Artay, 2012).

Özgürlüğünden yoksun bırakılmış kadınların çoğunluğunun, aynı zamanda anne olmaları durumu tüm ülkeler genelinde benzerdir(Saruç, 2015). Annesi ceza infaz kurumunda olan çocuklar bakacak kimsesi olmadığı durumlarda koruyucu ailelerde ya da kurum bakımında tutulmaktadır. Eşitlikçi düşünceye göre erkekler için de geçerli olan bu sorunlar genelde kadınlar için daha çok söz konusu olduğundan, çocuk bakımından çoğunlukla sorumlu olan kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde anksiyete yaşamaktadırlar(Adler,2007). Özgürlüğünden yoksun bırakılma aynı zamanda bir anne olan mahkum kadınla birlikte, çocuklarını ve çocuklarına bakım verenleri de etkilemektedir. Ancak bu etkinin nasıl olacağı konusunda özgürlüğünden yoksun bırakılmış bireyin endişe duyduğu, özgürlüğünden yoksun kalmanın zorluğunun, ceza infaz kurumunda hamile olan veya çocuğu yanında kalan anne mahkumlar için durumun daha da karmaşıklaştığı bilinmektedir(Zermaten, 2005).

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 14 Kasım 2018 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu verilerine göre, 2018 yılı itibariyle ceza infaz kurumlarında 743 çocuğun annesiyle beraber kaldığı, bu çocukların 543'ünün 0-3 yaş, 200'ünün de 4-6 yaş grubunda yer aldığı, 0-3 yaş arası 543 bebekten 37'sinin ise 6 aydan daha küçük olduğu belirtilmiştir. Çocukların annelerinin 519'u hükümlü, 224'ü tutuklu durumdadır(Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2018). Ceza infaz kurumunda kalan 0-6 yaş arası çocukların sayısında 2016'dan beri artış olduğu görülmektedir(2015, 506 çocuk; 2016, 529 çocuk; Mart 2017, 594 çocuk; 4 Temmuz 2017, 668 çocuk; 24 Ekim 2017, 608 çocuk; 14 Kasım 2017, 624 çocuk).

Bir ebeveyn hapsedildiğinde çocuklara ne olduğu konusuyla ilgili çalışan çeşitli uluslararası kuruluşlar bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, ceza infaz kurumlarındaki kadınların sağlığı ile ilgili projeler yürütmektedir,*"Children of Prisoners Europe" ve "Women in Prison Project"* bu alanda çalışan kurumlara örnek olarak verilebilir. "*Children of Prisoners Europe",* anneleri ceza infaz kurumundaki çocukların haklarını, sağlıklı gelişimlerini ve psikolojilerini desteklemek amacıyla, *"Women in Prison Project"* ise ceza infaz kurumundaki kadınların, annelerin ve çocukların yaşadığı problemleri aydınlatmak, mercek altına almak ve daha verimli çözümler üretmek amacıyla kurulan kuruluşlardandır. Türkiye'de ise özel olarak bu amaçla kurulmuş kurum ya da kuruluş bulunmamakla birlikte, sivil toplum kuruluşları proje düzeyinde

çalışmalar (ör.Küçük Adımlarla Büyük Oyunlar[Giray ve Haznedaroğlu, 2012], İçerde Çocuk Var [Arman, 2015], Özgürüm [TOÇEV, 2016]) yürütmektedir.

Ceza infaz kurumlarında kalan çocuklu kadınlar, önemli ancak tartışmalı olduğu için uluslararası standartları olmayan bir konudur(Zermaten, 2005: 5). Ülkeler, çocukların annelerinin yanında ceza infaz kurumunda kalmaları için uygun yaş aralığı konusunda bir görüş birliğine sahip değildir. Ülkelerin çoğunluğunun, çocukların ceza infaz kurumunda kalma süresi için yaş sınırlamaları belirlediği, ancak bu sınırların ülkeler arasında büyük farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Haiti ve Svaziland, emzirme dönemi gibi farklı veya ek belirleyiciler kullanmaktadır. Küba ve İrlanda sadece 1 yaşın altındaki; İsveç ve Malta 1 yaşa kadar, Etiyopya, Nijerya, Japonya, Güney Kore ve İngiltere 18 aya kadar; Finlandiya 2 yaşa kadar; Danimarka, Almanya, Belçika, Hong Kong, Bahreyn, İsviçre, Yunanistan, Portekiz ve İtalya 3 yaşa kadar; Kenya ve Kanada 4 yaşa kadar; Avusturya çocuklar hazırlık sınıfına başlayana kadar; Avusturalya 5 yaşa kadar; Bangladeş, Bolivya, Pakistan, İspanya, Kamboçya, Fiji, Meksika ve Türkiye ise 6 yaşa kadar çocukların annelerinin yanında ceza infaz kurumunda kalabilmesine izin vermektedir. İngiltere'de çocuk için en doğru seçim, düzen ve disiplinin oluşturulması, kurumdaki diğer anne ve çocukların sağlığı faktörlerine bağlı olarak çocuğun 18 aya kadar annesiyle beraber kalmasına izin verilmektedir. İsveç ve İsviçre, çocuğun kalış süresini belirlemek için çocuğun en yüksek yararını gözeterek, her durumu kendi içinde inceleyerek değerlendirme yapmaktadır. İsviçre'de, hamile ya da yeni doğum yapmış annelere özel koşullar altında ceza infaz kurumu cezası verilmektedir. Çocuklar, sosyal gelişimi açısından 3 yaşına kadar anneleriyle beraber cezaevlerinde kalabilmektedirler. Çocuklar yasal olarak belirlenen yaş sınırına ulaştıktan sonra, söz konusu ülkeler, onları sorumluluk alabilecek ve istekli olabilecek bir akraba ve böyle bir seçeneğin yokluğunda koruyucu bakım veya yetimhanelere yerleştirebilmektedir. Her durum kendi içinde incelenerek karar verilmektedir, kesin bir yaş sınır olmayıp, ayrıcalıklar tanınabilmektedir.

Italya'da, 10 yaşının altında çocuk sahibi olan aileler, çocuklarına ilgi gösterebilmeleri için kendi evlerinde ya da başka özel bir mülkiyette cezalarını sürdürebilmektedirler. Bu kanun aynı zamanda eşleri ölmüş ve çocuklarına bakacak başka kimsesi olmayan babalar için de geçerli olabilmektedir. Kanuna göre hamile ya da 6 yaş altında çocuk sahibi bir anne ya da eğer baba çocuğa bakamayacak bir

durumdaysa, ebeveyn sadece gözaltına alınabilmektedir. Finlandiya'da ebeveynleriyle birlikte ceza infaz kurumunda kalan çocukların durumu üzerine yapılan bir araştırma kapsamında, çocuklar için özel birimlere sahip iki Finlandiya ceza infaz kurumundaki personel ve mahkum görüşmelerinden elde edilen sonuçlar, ceza infaz kurumunda ikamet eden çocuklar hakkında bilgi eksikliğini ve "kurumsal görünmezlik" terimiyle işaret edilen uygulama rehberi eksikliğini vurgulamaktadır. "Kurumsal görünmezlik" (Institutional Invisibility) terimi, çocuklarla ve ebeveynleriyle ilgili olarak ceza infaz kurumu uygulamalarının belirsizliği hakkında bilgi vermektedir. Bir çocuğun ceza infaz kurumuna kabul edilmesi için gereken şartlar gibi, hapsedilen annelerle yaşayan çocuklar için mevcut olan imkanlar da büyük ölçüde farklılık gösterir. Çoğu ülkede ceza infaz kurumunda annesiyle kalması söz konusu çocukların, ceza infaz kurumuna bağlı çocuk bakım tesislerine yerleştirilmesini ve hapsedilen ebeveynin düzenli erişime sahip olmasını gerektirmektedir. Ayrıca, bazı ülkeler (Norveç ve Avustralya gibi), çocukları olan hapsedilmiş kadınlar için özel konut birimleri sağlamaktadır. Özel gıda, tıbbi bakım ve diğer ihtiyaçların sağlanması gibi konularda da farklılıklar bulunmaktadır.

Kadın ceza infaz kurumlarının, hamile veya çocuklarla beraber kalan hükümlü ve tutuklulara yönelik sunduğu imkânların bir perspektife konulabilmesi için, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin 2018 yılında ceza infaz kurumu yönetimlerine yönelik bilgileri içeren rehbere göre ortaya koyulan anlayış, ceza infaz kurumunun küçük çocuğu bulunan kadınlara uygun olmadığıdır. Buna bağlı olarak, küçük çocukların da gelişimi adına topluma yönelik herhangi bir tehdit oluşmadığı sürece çocukları olan annelerinin ceza infaz kurumu ortamından uzak tutulması adına önlemler alınması gerektiği ifade edilmiştir. Birleşmiş Milletler, 24 Aralık 2008 tarihli ve 63/241 sayılı kararına da dikkat çekerek, tüm Devletlerden, ebeveynlerin gözaltı ve hapsedilmesi durumunda, çocuklarla ilgili iyi uygulamaların belirlenmesi, teşvik edilmesi ve fiziksel, duygusal, sosyal etkilerine dikkat edilmesini talep etmektedir. Çocukların anneleriyle birlikte hapishanede kalmasına izin verildiği zaman cezaevi personeline, ihtiyaç halinde ve acil durumlarda yeterli olabilmeleri için çocuğun gelişimi ve bakımına yönelik temel eğitimlerin de sağlanması gerekliliğine dikkat çekmektedir. Çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak her çocuk için kapsamlı bir bireysel değerlendirme yapılması, hamileler ve çocuk sahibi olanlar için gözaltı tedbirleri tercih edilmesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. Rusya ve Güney

Afrika gibi örneklerde Birleşmiş Milletler raporuna paralel uygulamalar olduğu ve belirli şartlar altında küçük çocuk annelerinin cezalarının ertelenmesi yoluna gidildiği gözlemlenebilmektedir(Boudin, 2008).

Birleşmiş Milletler raporuna bağlı olarak küçük çocukların gelişimine yönelik incelemeler yapıldığında, erken öğrenme sürecinin sağlıklı gerçekleşmesi ve güven duygusunun sağlanması, çocuklara ilgisini yönlendirmiş olan en azından bir ebeveynin bulunmasına bağlıdır. Kamerun, Mozambik, Uganda ve Zimbabwe gibi ülkelerde hamile mahkumlara sunulan ortamın ise hem Birleşmiş Milletler hem de çocuk gelişimi uzmanları tarafından çizilen örnek profilden çok uzak olduğu ortaya konmuştur. Anne adayı olan mahkumların iyileştirilmiş hücre koşulları, hijyen sorunları, temiz hava, uygun besinin sağlanması ve egzersiz imkanlarına erişim gibi belli spesifik ihtiyaçlara sahip olması, bu mahkumların ceza infaz kurumu yönetimlerine zorluk çıkarmasına sebep olmaktadır. Bu imkanların çoğunlukla sağlanamadığı, hatta bazı Afrika ülkelerinde hamile mahkumların doğumlarını kendi hücrelerinde gerçekleştirdiği rapor edilmiştir. Güney Afrika'da ise, hamile mahkumların ihtiyaç duyduğu şartlar sağlanmasa dahi, hamileliğin yedinci ayından itibaren, gerekli medikal önlemlerin alınması adına mahkumların ceza infaz kurumuna bağlı revir bölümüne transfer uygulaması gerçekleştirilmektedir(Linonge-Fontebo ve Rabe, 2015).

Gelişmiş bir ülkede cezaevlerinin, çocukların içeride yetiştirilmesine yönelik verdiği olanakları incelemek adına, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ceza infaz kurumu kreşi uygulamaları değerlendirilebilir. Luther ve Gregson'ın (2011) aktardığı üzere, yüz yıldan fazla bir geçmişi olmasına rağmen ceza infaz kurumu kreşi uygulamaları 1940 ile 1960'lar arasında azalmış; çalışmanın yapıldığı tarihte mali sebeplerle uygulamaya izin verilen yedi eyalette ceza infaz kurumu kreşi sayısının arttığı görülmüştür. Bu durum değerlendirildiğinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde annesi ceza infaz kurumunda olan çocukların anneleri ile bağlarının kopmamasıyla beraber ceza infaz kurumunun olumsuz yönlerinden de uzak tutulmaları önemli bir konu haline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ceza infaz kurumu kreşleri ortak yönetmeliklerle yürütülen programlara sahiptir. Bu yönetmeliklere bağlı olarak, ceza infaz kurumu kreşlerinden faydalanmak için mahkum annenin şiddet sebebiyle cezasını çekmiyor olması, cezası devam ederken çocuğunun doğması, çocukların anneleriyle beraber kalma süreleri ve mahkum annelere yönelik çocuk gelişimine dair derslerin

düzenlenmesi gibi kriterler bulunmaktadır. Ceza infaz kurumu kreşlerine yönelik çalışmalar sonucu, Luther ve Gregson'ın aktardığı üzere, çocukların mahkum anneleriyle kuvvetli bağlar kurabildiği ve derslerin etkisiyle ebeveynlik konusunda pozitif adımlar atılabildiği gösterilmiştir. Pozitif sonuçlarına rağmen, ceza infaz kurumu kreşlerinin sağlıklı anne-çocuk ilişkisini sağlama konusunda sorunları da bulunduğu aşikârdır. Örneklemek gerekirse, anne ve çocuk arasındaki hiyerarşiye bağlı karar verme ve kararı uygulama pozisyonu ceza infaz kurumu kreşlerinde mümkünü olmayan bir hâl alır. Annelerin sınırlı yetkiye sahip olmalarından kaynaklı etkilerinin de sınırlanması durumu, anneler tarafından da fark edilerek memnuniyetsizliğe yol açmıştır. Çocuklarının yiyeceği yemek miktarından, kaldığı yerlerin düzenine kadar her şeyin önden belirlenmiş yönetmelikler ile yürümüş olmasının, anne-çocuk ilişkisinde anne rolünü işlevsiz bıraktığı söylenebilir. Ek olarak, ev ile aile kavramlarına yönelik de sorunlar yaşandığı da gözlenmiştir. Bu sorunlar evin neresi olduğu ya da ailenin kimler olduğunun ceza infaz kurumu koşullarında doğru sınırlarla belirlenememesine yöneliktir ve sistemin aksaklıklarının yarattığı problemleri çözme konusunda yönetmeliklerin yardımcı olduğu söylenemez. Sistem gereği temelleri havada kalan bu kavramlar; fiziksel alanların düzenlenmesinin yasaklanması, yetiştirme merkezlerindeki sosyalleşme günlerinin engellenmesi gibi uygulamalarla çok daha katı hale getirilmiştir(Luther & Gregson, 2011).

Fritz ve Whiteacre(2016)'ın yaptıkları bir çalışmada, doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası süreci ceza infaz kurumunda geçirmiş annelerin değerlendirmeleriyle, verilen hizmet standardı arasındaki farklılıklar hizmet yeterlilikleri tartışılmıştır. Bu çalışmaya göre, ceza infaz kurumu revirleri tedaviyi geç ulaştırmaya ve kalitesiz bir doğum öncesi hizmeti vermekte, özellikle mahkum anneler tarafından ceza infaz kurumuyla anlaşmalı hastaneler ile ceza infaz kurumu reviri karşılaştırıldığı zaman, yalnızca tedaviye ulaşma zamanı değil, tedavinin ve iletişimin kalitesi anlamında da ciddi farklılıklar bulunduğu ortaya konmaktadır. Buna bağlı olarak çalışmalar sürdürülse de, günümüzde halen ceza infaz kurumuna girmiş olan hamilelerle ilgilenme konusunda eksikliklerin bulunduğu rahatlıkla belirtilebilir. Çözüm yollarından biri olarak gösterilen, medikal hizmetlerin zamanında ulaştırılmasına yönelik uygulanan ceza infaz kurumu hemşireliği programında ise, katılımcı bireylerin yaşadıkları bazı eksikliklere rağmen tecrübelerine bağlı olarak programın sonucunu başarılı olarak

gördükleri ve diğer mahkum adaylarına tavsiye ettikleri ortaya konmuştur(Luther & Gregson, 2011).

Farklı yaklaşımlardan anlayabileceğimiz üzere, ceza infaz kurumu imkanları başta olmak üzere anne-çocuk ilişkisini düzenleyen birden fazla parametre vardır ve bunlara bağlı olarak farklı yaklaşımlarda farklı sonuçlara varılmaktadır.

1.1.1.2. Ceza İnfaz Kurumundaki Çocukların Yaşam Koşulları

Dünyanın farklı yerlerindeki farklı imkânlara göre ceza infaz kurumu sınırlarında büyüyen çocuklarda da farklılıklar gözlenmektedir. Gelişmiş ülkelerde (ABD, Norveç, Avustralya, Rusya, Almanya, Fransa, İngiltere) hamile ve çocuk sahibi mahkûmlar için ayrı bloklarda danışmanlık hizmetlerinden, gelişmiş medikal hizmetlere kadar çeşitli imkanlar sunulmaktadır. Buna karşın, çeşitli Afrika ülkelerinde ceza infaz kurumunda doğan çocuklar herhangi destekleyici koşullara sahip olmaksızın gelişimlerini sürdürmektedirler. Bu bağlamda baktığımızda, imkânlardaki kısıtlılıkların mahkûm annelerin çocuklarının gelişimini sekteye uğrattığını söylemek mümkündür(Linonge-Fontebo ve Rabe, 2015). Bu durum, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 'her tür işlemde çocuğun üstün yararının gözetilmesi gerektiği' ilkesine aykırıdır. Türkiye'nin de tarafı olduğu, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 193 Taraf Devlet ile en çok tanınan uluslararası insan hakları aracıdır.

Anneleri ceza infaz kurumuna giren çocukların ebeveynleri tarafından tanımlanmaları konusunda literatür kaynakları incelendiğinde belli başlı ifadelerin kullanıldığı gözlenmektedir. Örneğin, anneleri çocuklarını genellikle olgun olarak tanımlamaktadır. Çocuklarının erken yaşta alması gerekenden çok daha fazla sorumluluk almak zorunda kalması ve manevi anlamda ağır yük taşımaları bu tanımlamanın temel sebebi olarak gösterilebilir. Buna ek olarak, ceza infaz kurumuna giren annelerin çocukluğu incelendiğinde ise, ortak bir özellik olarak erkenden kaybedilmiş ebeveyn figürü göze çarpmaktadır. Ceza infaz kurumunda bulunan annelerin yaşadıkları "çocuklarının ileride onlarla aynı durumda kalacağı" endişesinin en azından çevre şartları açısından doğrulandığı ve risk grubunda oldukları Boudin tarafından yapılan çalışmayla da görülmektedir (Boudin, 2008).

Ebeveynlerinden en azından biri herhangi bir suç sebebiyle kendisinden ayrılan çocukların, korku, anksiyete, öfke, utanç, kendini suçlu görme, sosyal izolasyon, etiketlenme ya da okul problemleri gibi çeşitli psikososyal problem semptomlarından bir ya da birden fazlasını taşıma eğilimi gösterdiği, gelişimlerini sekteye uğratacak zorluklarla baş etmek zorunda kaldıkları ortaya konmuştur. Bu semptomları, saldırganlık, depresyon, hiperaktivite, içe kapanma, eğitimin sekteye uğraması, bağımılık, uyku ve yeme düzensizlikleri, erken yaşta cinsel deneyim, ergenlik döneminde hamilelik gibi çocukların hayatının geri kalanını şiddetli biçimde etkileyen diğer durumlar takip etmektedir(Murray, 2005). Ebeveyni ceza infaz kurumundaki çocuklar, dezavantajlı diğer çocukların yaşadığı gibi ayrımcılık, sosyal dışlanma ve yoksulluk riskiyle de karşı karşıyadırlar(Murray, 2005). ABD'de, bir koğuşta ilk 1-18 ayını geçiren çocukların uzun dönem sonuçlarını inceleyen bir çalışmada, bir koğuşta yaşayan 47 okul öncesi çocukta davranış gelişimi, annelerinin hapsedilmesi nedeniyle annelerinden ayrılan 64 çocukla karşılaştırılmıştır. Bulgular, hapishane kreşinin anne hapsi yaşayan çocuklarda gelişimsel desteğe eşlik ettiğini göstermektedir.

Ceza infaz kurumunda annesiyle kalan çocukların özgürlüklerinin, mahkum ebeveynleri sebebiyle sınırlanıp sınırlanmadığı ise ayrı bir tartışma konusudur. Çocukların, ebeveynlerinin cezasını çekip çekmediği bu tartışmanın bir boyutunu oluşturmakla beraber, diğer bir yönü de ceza infaz kurumun ortamının bu çocuklarda istismara maruz kalma, olumsuz şartlara bağlı hastalıklar ve stres bozukluğu gibi risklere yol açmasıdır(Linonge-Fontebo ve Rabe, 2015).

Dışarıda çocukla ilgilenecek bir akraba bulunmasına rağmen, çocukların anneleri ile ceza infaz kurumunda yaşaması ceza infaz kurumu görevlileri tarafından ayrıcalıklı davranış görmeye yönelik bir tercih olarak değerlendirilmektedir. Bununla beraber, ceza infaz kurumunun olası etkileri düşünüldüğünde, sınırlayıcı faktörlerle verilen kararların sonucunda çocukların hayatlarının temelinden riske atıldığı açıkça ortaya koyulmuştur(Linonge-Fontebo ve Rabe, 2015). Annesi ceza infaz kurumunda hükümlü veya tutuklu olanların çocuklarının, bu süreç boyunca dışarıda diğer akrabalar tarafından yetiştirilmesi bir diğer opsiyon olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum her ne kadar çocuğu ceza infaz kurumu ortamından uzak tutması sebebiyle avantajlı gözükse de, incelenen örneklerde anne-çocuk bağının kurulmasında sorunlar yaşandığı gözlenmiştir(Linonge-Fontebo ve Rabe, 2015). Çocuklarını dışarıda bırakan annelerin,

çocuklarını ceza infaz kurumu ortamında görmek istememeleri de göz önünde tutulduğunda, dışarıda kalan çocuklarla sağlıklı bir iletişim kurulduğu örnekler çok sınırlı kalmıştır(Boudin, 2008).

Psikolog Spitz, ceza infaz kurumundaki 123 çocukla yaptığı incelemede, cezaevlerinde doğmuş 1-1,5 yaşlarında ki çocuklar 6-12 ay kaldıktan sonra kurum yuvasına gönderilmişlerdir. Annenin yanında neşeli olan çocuklar üzüntülü bir şekilde sürekli ağlayan, yaklaşan yabancıdan korkan bir duruma gelmişlerdir. 2. aydan sonra ağlamaklı durum yerini durgun, çevreyle ilişkide çekingen, ürkek, korkak, agresif davranışlara bırakmıştır. Uyku ve yeme düzenlerinin bozulduğu ve gelişimlerinin gerilediği görülmüştür. Bu çocukların, hayatta kalırlarsa ilerde sosyalleşemeyen, toplum kurallarına uygun davranmayan ve otoriteyle sorun yaşayan bireyler olma ihtimalleri yüksektir. Spitz, bir yetimhanede yaşayan çocuklarla, bir ceza kurumunda anneleriyle görüşebilen çocuklarla karşılaştırmıştır. Yetimhanedeki fiziksel koşullar daha iyi olmasına rağmen, çocuklar gelişimsel olarak geridedir. Kimsesizler yurdundaki bebekler duygusal rahatsızlıklar, fiziksel bozukluklar ve hatta bazen ölümle sonuçlanan durumlar göstermişlerdir. Spitz, bu olumsuz gelişmelerin nedeninin anne sevgisinden yoksunluk olduğuna savunmuştur(Spitz, 1946).

Ceza infaz kurumunda yetişen çocukların ilişkilerinin gidişatının anlaşılmasıyla birlikte yapılan çalışmalara ek olarak, Kjellstrand ve Eddy (2011) tarafından karşılaştırmalı bir çalışma daha yapılmıştır. Bu çalışma, çeşitli kategorilerin sayısal ölçülere çevrilip analiz edilmesi ile farklı şartlardaki sosyokültürel grupların karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bu çalışmaya göre, hapsedilen ebeveynlerinden ayrı kalan çocuklar, gençlik dönemlerindeki gelişimlerinde daha fazla sıkıntı yaşadıkları gibi, bu çocukların yetiştirilme tutumuna bağlı sorunlar yaşama ihtimalleri de artmaktadır (Kjellstrand & Eddy, 2011).

1.1.1.3. Çocuk ve Çocukluğa Tarihsel Bakış

Ortaçağda çocuk ve çocukluk kavramına ilişkin algı, çocukların yetişkinlerin minyatürü ve daha az zekisi olduğu yönündedir. Çocukların, yetişkinlerinkinden ayrı olduğuna dair bir farkındalık yerine, yetişkinler gibi giyinen onlar gibi davranan küçük yetişkinler olduğu düşüncesi hakimdir. Bebeğe karşı duyarlılığın gelişmesi 1500'lü yılların sonlarına tekabül etmektedir. Ariès çocukluk kavramının 17. yüzyıla kadar

gerçek anlamda var olmadığını ileri sürmektedir (akt Tan, 1989: 77). Zira "…Postman'a göre çocukluk fikri hem toplumsal bir yapı hem de psikolojik bir koşul olarak on altıncı yüzyıl esnasında oluşmuş ve günümüze kadar inceltilip desteklenmiştir"(akt Güleryüz, 2006: 178). 1600'lerde artık minyatür yetişkinlerdeki bu farklılığın gerçek sebebinin çocuk olmalarından kaynaklandığı anlaşılır ve çocukların eğitimi için çalışmalar başlatılır özellikle 1600-1800 yılları arasında dikkate değer bir ilerleme kaydedilmiştir. 17. yy ve 20. yy arasında çocuğa ve çocukluğa yönelik araştırmalar önem kazanmıştır. Özellikle 18. yy. çocuk masumiyetinin keşfedildiği ve temellendirildiği çağ olmuştur. 19. yy ise; Freud'un görüşlerinin öne çıkmasıyla çocuğun masumiyetine dair inanç sarsılır(akt Onur, 2005: 15-16). 21.yüzyılda çocukluğun; hayatın aslında tümünü etkilediği, çocuk iç dünyasının yetişkine oranla daha zengin fakat daha zayıf olduğu görüşü artık oldukça yaygındır. Birçok ebeveynin çocuğunun sağlıklı bir yetişkin olabilmesi için kendisine düşen rolün öneminin farkında olmasının yanı sıra, bilinçsiz ebeveyn sayısı da yadsınamayacak kadar fazladır.

1.1.1.4. Anneyle İlişkinin Çocuk Gelişimine Etkisi

Henüz olgunlaşmamış olmaları nedeniyle ancak bir yetişkin bakım vermeye ve korumaya istekli olursa yaşayabilecekleri gerçeğinin bir sonucu olarak bebeklerin hayatta kalmasını destekleyen türden bir ilişki kurulurken anne ve bebek işbirliği yapar(Dönmez, 2000). Bu karşılıklı etkileşim içeren süreçte bebekler bakım veren yetişkinlere güven duygusu geliştirirken, yetişkinler de ebeveyn olarak kendilerine güven ve bebeklerine karşı olumlu duygular geliştirirler(Onur, 2001) . Anne baba çocuk etkileşiminin önemi farklı kuramlarda yer bulmuştur. Freud ailede ikili etkileşimin gelişim ve yaşam evrelerinde bilinç gelişimi ile ilişkili olduğunu ve psikoseksuel gelişim evrelerinde anne baba çocuk etkileşiminin çocuğun kişilik gelişiminde etkili olduğunu ifade etmiştir(Geçtan,2008). Ayrıca Freud anneyi; ilk, eşsiz ve en güçlü sevgi objesi ayrıca daha sonraki ilişkiler için de ilk örnek olarak tanımlamıştır(Ainswort, 1989). Erikson'a göre anne bebek ilişkisi bebeğin güven ya da güvensizlik duygusunu büyük ölçüde belirler. Etkileşimin kalitesi, erken çocukluk dönemindeki bakım, güven ve özerklik duyguları, çocukların duygusal açıdan sağlıklı bireyler olarak gelişmeleri için önemli öğelerdir(Gander ve Gardiner, 2001). Adler yaşamın ilk beş yılının ve bu süredeki aile içi ilişkilerin, bireyin kişilik özelliklerinin belirlenmesinde büyük önem

taşıdığını savunmuştur. Anne baba sevgisi Adler'e göre çocuğun sosyalleşmesinde başlıca rolü oynar (Adler, 2005). Aile sistemi ve bağlanma teorileri anneliğin ön koşulu olarak bağlılığı (bonding) ve buna ilişkin çocuk davranışlarını "anne-çocuk ikili ilişkisi" olarak ele alır(Rothbaum, Rosen, Ujiie ve Uchida, 2002). Aile sistemi teorisine göre anne çocuk ilişkisi; tek taraflı olmayıp, ikili bir ilişkidir; anne, çocuğun beslenme ve bakım ihtiyaçlarını bir beklentisi olmadan karşılar. Buradaki almadan vermek şeklindeki yetişkin davranışı, annenin çocuğuna olan bağlılığının sonucudur(Cassidy,1994). Bowlby (1979) anne çocuk arasındaki duygusal bağı temel alarak oluşturduğu bağlanma kuramında bağlanmanın yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu ve erken yaşlarda oluşan zihinsel modellerin fazla değişikliğe uğramadan yetişkinlikte de işlev gördüğünü ileri sürmektedir. Bu kuramsal çerçeveden bakıldığında bağlanma; çocuğun anne figürü ile geliştirdiği güçlü ve dayanıklı duygusal bağ ve aynı zamanda bakım verende, çocuğunu tehlikelerden koruyan bir biyolojik fonksiyon olarak kavramsallaştırılmıştır(Ainsworth, 1989). Bağlanma şeması çocuğun dünyayı anlamasını etkilemekte ve gelecek ilişkilerini belirlemektedir. Bakıcıları için güvenilir, ulaşılır ve sevilebilir olarak şema oluşturan çocuk kendisi için de güvenilir, sevilmeye ve ilgilenilmeye değer bir varlık olduğu yolunda bir zihinsel model geliştirmektedir(Diehl, Elnick ve Bourbeau, 1998). Bowlby'e göre bebekler rahatlatılma, korunma ve yatıştırılma ihtiyaçlarına duyarlılık gösteren, özerk davranışlarda ve keşifte bulunmalarına izin veren ve destekleyici bir bakım veren beklentisiyle doğarlar. Bu beklentileri karşılayan ebeveynler duyarlı olarak tanımlanmaktadır. Güvenli bağlanan bebeklerin anneleri yabancı ortamda çocuklarına karşı daha ilgili, rahatlatıcı, çocuğun çevreyi keşfi için özgür bırakan, aynı zamanda çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarlı bir davranış örüntüsü sergilemektedirler(Aspelmeier ve Kerns 2003; Pietromonaco ve Barrett, 2000). Anneler çocuklarının gelişimsel dönemlerine göre değişen ihtiyaçlarına duyarlı davranabilirler, bakımını düzenleyebilirler ve çocuğun davranışlarına uyum sağlayabilirler(Slade et al., 1999). Maccoy ve Martin (1983) anne baba davranışlarının anne baba çocuk arasındaki karşılıklı belirleyicilik ilkesine göre oluştuğunu belirtirler. Anne babanın davranışı çocuğun davranışını etkiler, bu da sonuçta ebeveynin yeni davranışlarının nedeni olur. Bu etkileşimde bireysel farklar gözlenebilir. Bazı anneler çocukları ile sık sık; bazıları çok az konuşurlar, bazı anneler çocuklarını önemli ölçüde bağımsız bırakırlar, bazıları

aşırı koruyucu olurlar, bazılarının bebekleri ile beden teması diğerlerinden çok daha fazladır. Bazı anneler için bakım çocuk merkezli olmaya yönelir, bazıları için ise bakım kendi rahatlarına uygun hale getirilir. Bir anne bebeğine uyum sağlamayı reddedip bebeğinin kendisine uymasını istediğinde çatışma ortaya çıkar. Oysa karşılıklı uyum, annenin çocuğuna duyarlılık göstermesi ve çocukla anne arasında karşılıklı etkileşim bulunması anne çocuk ilişkisi için çok önemlidir(Hortaçsu 1997; Onur, 2001). Bu etkileşimin niteliğinin belirlenmesi, geliştirilmesinde önem taşımaktadır(Akgün ve Yeşilyaprak, 2010).

Travmanın çeşitli biçimlerde psikopatolojiyi ve güvenli ve etkili ebeveynlik becerisini anlama ve ele alma konusunda yeni bir paradigmanın temelini oluşturduğu gösterilmiştir. Freud'a (1917, 1963) göre, ruhsal travma, birey akut ve sarsıcı bir tehdit yaşadığında meydana gelir. Travma, bireyin geçmiş olayları ve mevcut bir varoluş anlamını temel alan psikolojik temelini etkilemektedir(Erikson, 1968). Kişi kronik travma ve / veya kompleks travma yaşayabilir. Kronik travma, uzun bir süre boyunca meydana gelen tekrarlayan bir olaydır. Bununla birlikte, kompleks travma, kronik travmatik bir olayın ve duygusal ve fiziksel etkinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Hapsedilen anneler düşünüldüğünde, yaşamlarında hangi travmaları veya kayıpları yaşadıkları sorusu gündeme gelmektedir; bir ebeveynin ölümü, bir ebeveyn tarafından terk edilmek, ihmal ve bir ebeveyn veya yabancı tarafından istismara uğramak vb. Erken dönemde yaşanan istismarın ve ihmalin etkisi, çocukluk, ergenlik ve yetişkinliğin son aşamalarında belirgin olan ve gelecekteki psikiyatrik bozukluklar için bir risk faktörü olarak işlev gören düzensiz ve dağınık bir bağın oluşmasıdır(Schore, 2001; Carrion ve ark. , 2001). Çocuklukta kötü muamele, istismar ve ihmal, ebeveyn ilgisizliği, erken ebeveyn-çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkiler ve kişilerarası ilişkilerde sorunlara neden olabilir(Caffey, 1965; 1972). Bağlanma modellerinin oluşumu ebeveynlik kalitesinden etkilenir ve bir çocuğun daha sonra annesiyle olduğu gibi diğerleriyle de ilişkisel davranışını etkiler. Epidemiyolojik araştırma çalışmalarında belgelenen ilişki modellerinde nesiller arası bir uyum vardır (Frommer ve O'Shea, 1973; Rutter ve Liddle, 1983; Rutter ve Madge, 1976). Fraiberg, Adelson ve Shapiro (1975), bir ebeveynin geçmişinin çocuğun erken gelişim evrelerinde ebeveyn-çocuk ilişkisini nasıl etkileyebileceğini göstermiştir.

1.1.1.5. Gelişimin Parametreleri ve Çocuklarda Gelişim

Anne çocuk arasındaki güvenli bağlanmanın çocuğun duygusal gelişimi için önemini Bowlby, bağlanma alanında yaptığı çalışmalarla vurgulamıştır. Bowlby'e (1969) göre, anne-çocuk bağlanma ilişkisi bebeklik döneminde başlar ve yaşam süresi boyunca ilişkilere etkisi açısından önemlidir. Çocukların annelerine ve annelerinin çocuklarına ihtiyacı karşılıklıdır. Çözümlenmemiş örseleyici yaşantılar, yetişkin bağlanmasını da etkilemektedir. Literatürde, çocuğun çevreyi keşfederken alacağı hazzı paylaşabileceği, duygusal destek için yönelebileceği bir figürün olması birçok gelişimsel evrenin ilk adımı olarak kabul edilmiştir (Nielsen, Coleman, Guinn ve Robb, 2004). Çocuğun kendine ve diğer insanlara güvenebilme, onlarla ilişki kurabilme, uyumlu olabilme kapasitesi de erken dönemdeyken bir yetişkinle kurulan bağ üzerinden şekillenerek gelişir (MacLean, 2003). Çocuklar için, duyarlı ve duygusal destek alabileceği bir veya birden fazla yetişkinle sürekliliği olan bir ilişki kurmak duygusal ve sosyal gelişim için çok önemlidir. Yetişkin, çocuğun vermek istediği mesajlardan ihtiyaçlarını doğru okuyarak, uygun şekilde karşılayarak ve duygusal açıdan ulaşılabilir olarak duyarlılığını ortaya koymalıdır (Muhamedrahimov vd., 2004). İlişki bozulduğunda, bir çocuk savunmasız bir konumdadır. Hayatlarında duygusal ve fiziksel olarak mevcut olan sevgi dolu ve besleyici bir anneye sahip olduklarında çocuklar büyüme ve gelişiminde gelişirler. Winnicott (1956), anne-bebek ilişkisinde mükemmel bir anne olmanın gerekmediğini, ancak sadece - Winnicott'un ifadesiyle - "yeterince iyi" bir anne olmanın yeterli olduğunu öne sürmüştür. Bir anne ceza infaz kurumuna gönderildiğinde sekteye uğrayan anne-çocuk ilişkisi, çocukları olduğu kadar annelerini de olumsuz etkilemektedir. Anneler, ayrılma ve kayıp da dahil olmak üzere travma ve bağlanma sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır(Marian, 2017).

Çocukların yetiştirilmesi için genellikle anneye düşen ebeveyn sorumlulukları, beslenme ve fiziksel bakımın sağlanmasını içerir; tuvalet eğitimi, sütten kesme, katı gıdalar vb.psikolojik ihtiyaçların giderilmesi; dil, algısal beceriler, fiziksel beceriler, güvenliği sağlamak için öz bakım becerileri konusunda öğretim ve beceri eğitimi; çocuğu yakın akraba, mahalle, topluluk ve toplum dünyasına ve kendi duygularına yönlendirmek; kültürel değerleri iletmek ve çocuğu kendi başına kabul etmeye motive etmek; kişilerarası becerileri, motivasyonu ve başkalarına karşı duygu ve davranış

biçimlerini teşvik etmek; ve çocuğun kendi hedeflerini formüle etmesine ve kendi faaliyetlerini planlamasına rehberlik etmek, düzeltmek, yardımcı olmaktır(leflore & Holson, 1989). Çocuklar için beslenme, fiziki bakım, bilişsel uyaranlar ve duygusal ilişki, yetişkinle kurulan güvenli bağ ile gelişir. Çocuğun mizacına ve gelişim dönemine göre kişiselleştirilmiş bakımı ve yeterli bilişsel uyaranı duyarlılıkla vermek gerekir. Çocuğun bilişsel ve fiziksel gelişimini olumsuz etkileyen önemli bir faktör de, annenin yeterli bakım ve beslenme sağlayamamasına sebep olan ekonomik zorluklardır(Smyke vd., 2007).

Çocuklar da yetişkinler gibi birer "birey" olup, çocuğun yetişkinden farkı nitelik ve zihniyet açısından kaynaklanır. Çocuk "eksik bir yetişkin" değil, fakat zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gereksinimlerini tamamlamak isteyen "birey"dir(Yavuzer, 2012: 188). Onun bu gereksinimlerini tamamlama çabası eksiklikten değil; yapılması gereken bir gelişim ödevidir. Sağlıklı kişiliğin gelişimi için gerekli olan benlik saygısı ve özgüveni çocuklar, en temel ihtiyaçlarından sevilme beklentisini karşılayarak; önemli olduğuna, değer görmeyi hak ettiğine dair inanç sahibi olarak kazanır. Aksi halde kendisinden başlayan değersizlik inancını ve önemsizlik fikrini tüm insanlara geneller. Aslan'a göre "çocuklarda kişilik gelişimi oldukça önemlidir; çünkü çocuklar kendilerini anlamaz, tanımaz ve önemli olduklarına inanmazlarsa başkalarına değer vermeyi de öğrenemezler." (2007: 193). Bakım verenler, çocuğa toplumun kabul edeceği bir kişiliğe sahip olabilme imkanı sunmakla sorumludur(Çakır,2014).

Çocuğun gelişimi bütünsel bir süreçtir ve farklı alanlarda birbirini destekleyen çok boyutlu ilişki içindedir. Piaget'e göre gelişim; bilme, anlama, yorumlama ve öğrenme eylemlerini gerçekleştirmeyi sağlayan davranışların genel adıdır. Çocuğun her yaş dönemindeki gereksinimleri yeterli düzeyde karşılanırsa çocuğun gelişimi de sağlıklı olacaktır. Yaşamın temelini oluşturan erken çocukluk döneminin özellikleri bilişsel-duyuşsal-fiziksel-sosyal-dil-özbakım alanında gerçekleşen, birbirlerini tamamlayan-destekleyen süreçleri bilmeyi ve onlara uygun koşulları oluşturmayı gerektirmektedir. Kişisel Sosyal Gelişim; çevresindeki kişilerle iletişim kurma, bireysel gereksinimlerini karşılayabilmesini ifade eder. Kişinin içerisinde bulunduğu ve maruz kaldığı toplumsal uyaranlara, topluluk halinde yaşıyor olmanın getirdiği kural ve gerekliliklerine karşı duyarlı tepkiler geliştirmesi; bunun bir sonucu olarak da yaşadığı toplumda yer alan diğer bireylerle uyumlu olma süreci sosyal gelişimdir. Bu süreç

boyunca kişiler, sahip oldukları değerleri, bir topluluğa aidiyet kurmalarını sağlayacak davranışları ve inançları öğrenirler. Dil gelişimi, duygusal gelişimi destekler. Dil Gelişimi; işitme, anlama, konuşma, sebep-sonuç ilişkilerini kurmayı kapsar, aynı yaş aralığındaki çocuklarda kullandıkları sözcük sayısı, kurdukları cümle yapısı, ses tonlamaları ve yapılan vurgulamalar gibi benzer özellikler görülür.İnce Motor Gelişim; el göz koordinasyonu, cisimleri kullanabilme, çizme yetisini ifade eder. Lezak, (2004, s. 31-33) zihinde yürütülen süreçlere dair çıkarım yapmaya olanak veren konuşma, resim yapma, yazı yazma, manipüle etmek, fiziksel jestler ve mimikler gibi hareketleri dışavurumsal işlevler (expressive functions) olarak tanımlanr ve bilişsel işlevlerin alt bileşenlerinden biridir (Lezak, 2004, s. 31-33). Kaba Motor Gelişim; Oturma, yürüme, zıplama, büyük kaslarını kullanma becerilerini ifade etmektedir. Çocukların günlük aktivitelerdeki hareket modelleri temelde 2 kategoride toplanabilir (Özer & Özer, 2005). Kaba ve ince motor gelişimi ilk aylarda zayıf seviyededir. Çocuğun hareketliliği arttıkça kasları daha çok kullanmış olmasının sonucunda söz konusu kaslar kuvvetlenir (Aral & Baran, 2011).

Psiko-sosyal gelişim, bireyin hem kendi içindeki hem de toplumdaki gelişimini ifade etmektedir. Erikson insan yaşamını sekiz evreye bölerek her evrede atlatılması gereken krizlerden bahsetmiştir 0-1 yaşı kapsayan ve belki de yetişkinin toplum hayatındaki ilişkilerinde en belirleyici olan ilk evre Erikson tarafından temel güvene karşı güvensizlik olarak belirlenmiştir. 2- 3 yaş arası özerkliğe karşı kuşku ve utanç, 4-5 yaş arasını kapsayan üçüncü evre girişimciliğe karşı suçluluk duygusu, 6-12 yaş aralığını kapsayan dördüncü evre çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu olarak adlandırılır; 12-21 yaş arası beşinci evre kimlik kazanmaya karşı rol karmaşasıdır, yakınlığa karşı yalıtılmışlık altıncı evre 21-30 yaşları kapsamaktadır, üretkenliğe karşı verimsizlik evresi 30-65 yaş aralığını içeren yedinci evredir. 65 yaş ve üzeri son evre ise benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk olarak adlandırılır. "Erikson'un deyişi ile bakım veren anne ya da yerine geçen kişi ile çocuk arasında bir karşılıklılık (mutuality) bulunmaktadır. Bu karşılıklı birlikteliğin bir yanında çocuğun bağımlılığı, bir yanında da annenin vericiliği, bakıcılığı, koruyuculuğu yatar"(Öztürk&Uluşahin, 2008: 100). Çocuğun dünyadaki ilk sosyal ilişkisini belirleme sürecinde anne onu korur, ihtiyaçlarını zamanında giderir ve bunu sürekli olarak yaparsa çocuk bir problem oluştuğunda yalnız olmadığını bilir. Bu duygu ileriki yaşamında insanlarla kuracağı

ilişkilerin sağlıklı olması yolunda atılmış önemli bir adımdır. Çocuğun ihtiyaçları zamanında ve gereken ölçüde karşılanmıyorsa veya düzensiz bir şekilde karşılanıyorsa, anne figürünün devamlılığı söz konusu değilse güven duygusu sekteye uğrar. Anne ya da bakım veren kişi çocuğun sadece biyolojik ihtiyaçlarını karşılamaz aynı zamanda sosyal açıdan da destekler. Bu desteğin yokluğu, ilişkilerinde büyük sorunlar yaşamasına neden olur çünkü ilk sosyal ilişkisinde başarısızlığa uğramış ve "bu evredeki kendisine, diğer insanlara hatta çevresinde var olan dünyaya karşı güven duygusu geliştirme ödevini" (Mooney, 2000: 40) yerine getirememiş olur. "Erikson'un kabul ettiği güven bir kişiliğin ve bir kimlik duygusunun temel taşıdır. Temel güvensizliğin ise kişilik anormallikleri ve uyumsuzluk çeken insanlarda gözlemlenebileceği söylenmektedir" (Gander&Gardiner, 2007: 239). Çocuğun dünyasına değersizlik duygusu yerleşir ve bu his hayat boyu sürebilir. Ebeveynler çocuklarının örselenmelere maruz kalmalarını engellemek için öncelikle iyi birer ebeveyn olabilmeliler. Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç evresi olan 2-3 yaşta özerklik, bireysel bağımsızlığı ifade etmektedir; çocuğun başkalarına karşı hissettiği bağımlılık duygusunun zayıfladığının, kendine güvenin arttığının bir göstergesidir. Çocuğun özerklik kazanabilmesi için ebeveynler, çocukları için becerileri doğrultusunda özerklik fırsatlarını rahatça değerlendirebilecekleri güvenli bir ortam oluşturmalıdırlar. Onlara basit fakat yanlış olmayan seçenekler sunarak tercih yapma zevkine varmalarını sağlamalıdırlar. Çocuğun özerkliği sürekli ve gereksiz bir şekilde engellenirse çocuk bağlılık duygusundan hiç kurtulamaz ve hayatının diğer aşamalarında da karar alma konusunda hep başkalarının fikrine ihtiyaç duyar ve her daim onların fikirlerini kendi düşüncelerinden daha sağlıklı bulur. Böylece hep başkalarının hükmettiği ama kendisinin "yaşadığı" bir hayata mahkûm olacaktır. Bu evrede çocuklar sürekli cezalandırılır veya aşırı koruyuculuğa maruz bırakılırsa olan utanç ve kuşku duyguları baskın gelir. Yavuzer bu durumu şu şekilde özetlemektedir: "Eğer bu evrede çocuklar sürekli cezalandırılır, aşırı koruyucu ya da anneye bağımlı bir biçimde yetiştirilirse bu baskı sonucu ezikliğin kızgınlığını ve utancını yaşamaya başlarlar. Utanç duygusu yerleştikten sonra artık yaptığı seçimlerin doğruluğu konusunda sürekli kuşkuya kapılır ve haklarını savunamazlar" (2012: 80). Bu evrede ebeveynler, çocuklarının özerkliğine saygı duyarak aslında onların hem kendi haklarını savunan, hem de başkalarının haklarına saygılı birey olmalarına izin vermelidirler. Girişimciliğe Karşı Suçluluk

evresindeki 4-5 yaşta girişimcilik herhangi bir şey yapmaya karşı duyulan istek olarak tanımlanabilir. Bu evrede Erikson'un girişimcilik terimiyle vurgulamak istediği çocuğun bitmeyen merak duygusudur. Onun için çok bilinmeyenli olan bu dünyanın keşfine yetişkinlere yönelttiği sorular aracılığıyla çıkar. Bu aşamada ebeveynler onu yargılamadan sorularından dolayı utandırıp cezalandırmadan sabırla cevap vermeye çalışırsa çocukta girişimcilik pekişmiş olur. Aksi halde çocuğun suçluluk duygusuyla tanışması onun öğrenme merakına ket vurur. Freud'un ele aldığı Ödipus çatışmasını göz önünde bulundurursak özellikle karşı cinsten ebeveynin olumsuz eleştirileri çocukta daha yıkıcı etkiler bırakacak ve hayal kırıklığı duygusu oluşturacaktır çünkü hayran olduğu kişi onu değersizleştirmiştir(Yavuzer, 2012). Çocuklara ne de olsa anlamaz diyerek kelimeler hiçbir işlemden geçirmeden ham haliyle sunulmamalıdır, gelişim dönemine uygun ifadeler kullanılmalıdır.

Çocuklar, 2-6 yaşlarda kendilerine ve başkalarına ait duyguları anlama becerisi geliştirirler (Atay, 2005). Kıskançlık, öfke, sevgi, sevinç gibi duyguların tamamı heyecan ifadesi içerisinde yer alır. Çocukların heyecanlarına dair yürütülen araştırmalar, çocuklardaki duygusal ve sosyal gelişimin öğrenme ve büyümeyle ortaya çıktığını, bu gelişimin çocukların topluma sağladıkları uyumu etkilediğini ortaya koymaktadır. Duygusal gelişim sosyal ve bireysel evrimde önemli rol oynamakta sosyal etkileşimi sağlamaktadır(Yavuzer, 2002).

Çocuklarda yaşlara göre sosyal-duygusal özelliklerinin gelişim gösterdiği söylenebilir. Çocuklarda sosyalleşme doğumla başlar. 3. ay itibariyle kendisiyle konuşulduğunda gülümseyerek karşılık verir. 5. - 10. Aylarda sürekli bakım verenine karşı bağlılık hissi başlar. Bu dönemde yabancılara karşı korku gösterebilir. Aynı zamanda ebeveynlerinden ayrıldığı zaman korku gösterebilir. Kişilik gelişimiyle ilgili olarak ise Sever (2007: 47): "Karşılaşılan sorunlara uygun çözümler üretebilme, duygularını uygun biçimde gösterme, toplumsal çevreye uyum sağlama gibi kişinin geçirdiği bir değişim ve gelişim süreci olarak değerlendirilebilir" demiştir. Çocukluk döneminde eğer ebeveynler uygun tutumu sergilemezse çocuk kişiliğini bulma konusunda önemli sorunlar yaşayabilir. Ebeveynler çocuğa baskı yaptığında çevrenin istediği bir kimliğe bürünür ve bu hep psikolojik açıdan huzursuz olmasına neden olur. Kendisine her gün yalan söylenen çocuklar ileride iç çatışmaları hatta ruhsal problemleri olan yetişkinler haline gelirler. İç dünyalarında, dışarıdan algılanan gibi

olmamak yetersizlik hissine sebep olabilir ve sosyal çevresinde kendisini eksik hissedebilir. Bu çatışma bireyi karamsarlığa iter, sosyal hayatta huzursuz eder. Bu nedenle kişiliğin sağlıklı gelişimi çok önemlidir ve bunun için ebeveyn rehberliğine ihtiyaç vardır.

1.1.1.6. Çocukta Sağlıklı Büyüme Süreci

0-6 yaşı kapsayan okul öncesi yıllar, çocuğun tüm yaşamını etkileyecek olması bakımından en önemli dönemlerdendir. Okul öncesi yılların önemi düşünülürse, çocuğa bu dönemde nitelikli fırsatlarla birlikte kapsamlı bir eğitim sağlanmalıdır(Arabacı ve Aksoy, 2005). Çocukluk dönemindeki olumsuz yaşantılar, kişinin yaşamı boyunca psikopatoloji geliştirmeye yatkın hale getirmektedir(Armağan 2007). Çocukluk döneminde duygusal istismarın gerek erken dönemde gerekse yetişkinlik döneminde ortaya çıkan çok sayıda olumsuz etkisi vardır ve araştırmalarda da göze çarptığı üzere, bu olumsuz etkilerin arasında en sık görülen ruhsal bozukluklardan biri de depresyondur (Bernet ve Stein 1999; Gibb ve ark. 2001).

Young ve arkadaşları tarafından, erken dönem uyumsuz şemalar, kişinin kendi ve diğerleri ile ilişkilerine yönelik anılar, hisler, bilişler ve bedensel duyumlarından oluşan ve kendilik ve dünya hakkındaki düşünce ve duygularını etkileyen, süreğen ve dayanıklı örüntüler olarak tanımlanmıştır. Şemalar, genellikle çocukluk veya ergenlik dönemleri boyunca gelişmektedir ve çocuğun içinde yaşadığı aile ortamına/yakın çevresine uyumunu sağlamaları açısından işlevseldir. Öte yandan, katı ve değişime dirençli olmaları nedeniyle yaşamın ilerleyen dönemlerinde uyum bozucu hale gelebilmekte ve çeşitli psikopatolojilerin temelinde yatabilmektedir(Young ve ark. 2003). Young ve arkadaşları (2003) erken dönem uyumsuz şemaların kökeninde, temel duygusal ihtiyaçların karşılanmasının(güvende olduğunu hissetme, bakım, istikrar ve kabul görme; otonomi, yeterlilik ve kimlik algısı; duyguların ve ihtiyaçların ifade edilmesi vb.), örseleyici çocukluk yaşantılarının(temel gereksinimlerin karşılanmaması, fiziksel veya duygusal olarak örselenme, aşırı korunma vb.) ve mizaç özelliklerinin olduğunu savunmaktadır. Sonuç olarak, erken dönem uyumsuz şemaların oluşumunda pek çok faktör etkili olmakla birlikte, çocukluk ve ergenlik dönemindeki örseleyici yaşantıların şema gelişiminde önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmalar da erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde bağlanma stillerinin ve onaylanma, iç içe

geçme ve reddetme gibi ebeveyn-çocuk ilişkisi dinamiklerinin önemli bir rol oynadığını öne sürmektedir(James ve ark. 2004; Oei ve Baranoff 2007). Özellikle soğuk, reddedici ve aşırı kontrolcü ebeveyn tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu bulunmuştur(Harris ve Curtin 2002; Murris 2006). Sonuç olarak, şemaların kökenini inceleyen araştırmacılar erken dönemde karşılaşılan olumsuz ebeveyn davranış ve tutumlarının kritik bir öneme sahip olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır(Arslan, 2016).

Erken çocukluk dönemdeki yaşantılar, anne baba veya yakınlarından alınan eğitim ve tepkiler, genetik birikimlerin gelişimi ve bedensel, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimin kişiliğe dönüşümünü belirler(Aydın, 2003: 133). Gelişimin en yoğun olarak yaşandığı bu dönemde çocuklar, sosyal becerilerinin çoğunu etkileşim çerçevesinde öğrenirler. Beraber oyun oynamayı, oyuncakları paylaşmayı, oyun oynarken birbirlerinin hareketlerinden zevk duymayı, kural ve yargı gelişimlerini, diğer çocukların duygularını öğrenirler. Bu yaş grubu çocuklar, iletişime geçtikleri arkadaşlarının hareketlerini izleyerek yeni bir beceri ya da bazı davranışların sonuçlarını öğrenebilirler. Yapılan araştırmalarda çocukların, örnek aldıkları arkadaşlarının davranışlarının etkisinde kaldıkları tespit edilmiştir. Örneğin, bir okul öncesi kurumda sınıf arkadaşlarının yiyecekleri paylaşmada çok cömert olduğunu seyreden 4-5 yaşlarındaki çocuklar, paylaşma sırası kendilerine geldiğinde, cömertlik örneği seyretmeyen çocuklara oranla daha çok cömert davranışlar sergilemişlerdir. Bu durum da göstermektedir ki bu yaş dönemindeki çocukların, anlatımdan daha çok eyleme dönük davranışları taklit ettikleri ve benimsedikleri görülmektedir. Bir çocuğun arkadaş grubunun, sergilenen davranışlara olumlu olumsuz tepkisi, davranışı değiştirebilen önemli etkenlerin başında gelir(Atkinson ve diğerleri, 1995: 107).

Çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına gönderilmeleri, çocukların zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimleri açısından son derece önemlidir. Oysa ki cezaevindeki yaşam, çocuklara kısıtlı bir paylaşım ve sosyal yaşam alanı sunmaktadır. Doğadan ve akranlarından yoksun büyüyen çocuklar, okul öncesi eğitim kurumları vasıtasıyla eksikliklerini gidermeye çalışır, farklı ailelerden gelen akranlarıyla etkinlikleri bir arada değerlendirme fırsatı bulurlar. Çocuklar bu kurumlarda, taklit edecekleri bir ev yaşantısı, farklı davranışları deneyimleme fırsatı yakalarlar(Hartshorne, 1919: 26).

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, T.C. yasaları gereğince mahkûm annelerin çocuklarının 0-6 yaş döneminde anneleriyle ceza infaz kurumunda kalmaları durumunu ele almak, Adalet Bakanlığı ve WIF (Worldview Impact Foundation) ile birlikte TOÇEV'in gerçekleştirdiği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yürütülen Sivil Toplum Diyaloğu III Siyasi Kriterler Hibe Fonu tarafından desteklenen, "Özgürlüğüm" projesi kapsamında, 7 kadın ceza infaz kurumunda anneleriyle birlikte kalan 0-6 yaş çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve anne çocuk ilişkisinin desteklenmesi amacıyla yapılan psikososyal müdahale programına katılan annelerin, ceza infaz kurumu şartlarında büyüyen çocuklarının yaşam ortamı ve ilişkilerine dair görüşlerinin ele alınmasıdır. Bu genel amaç çerçevesinde ceza infaz kurumunda büyüyen çocukların gelişim ve anne çocuk ilişki düzeylerine bakılmış ve annelerin gözüyle çocuklar açısından ceza infaz kurumu koşulları ele alınmıştır.

1.3. Önem

Aile, çocuğun ruh ve beden sağlığı ile, kişiliğinin gelişimi ve çocuğun sosyal yaşamını etkilemede ve şekillendirmede çok önemli olup, sağlıklı bir aile ortamının olmadığı durumlarda çocuklar duygusal, zihinsel ve bedensel gelişim alanlarında olumsuz etkilenebilirler. Ailenin rolünü yerine getiremediği durumlarda, "kurum bakımı" gibi farklı çözümler olabilir. Bu çözüm yolunun çocuğun gelişimini nasıl etkileyeceğinin farkında olunması, gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşır. Ancak literatür taramasında kadın ceza infaz kurumunda büyüyen çocuklarla ilgili Türkiye'de çok az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Araştırma, kadın ceza infaz kurumunda kalan annelerin, kurumda annelik deneyimi ve çocuklarıyla ilişki durumlarının ele alınması ve çocukların gelişim düzeylerinin incelenmesiyle, ceza infaz kurumu şartlarında çocuğun yaşam ortamına dair mevcut durumun anlaşılması konusunda önemli bulgular ortaya koyabileceği düşüncesinden hareketle gerçekleştirilmiştir. Kadın araştırmalarını inceleyen çalışmalar Çakar (1996), Ecevit (1996), KEKBMV (2006), Kökalan (2007) , Gürtuna (2009) ve Saruç (2013) tarafından yapılmıştır. Fakat sözü edilen araştırmalarda doğrudan ceza infaz kurumlarında kalan anneler ve çocukları ele

alınmamıştır. Bu nedenle bu araştırma, çalışma grubu olarak kadın ceza infaz kurumunda büyüyen çocuklar ve annelerinin anlaşılmaya çalışılması açısından önemlidir.

Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan sorular, ceza infaz kurumlarında büyüyen çocukları odağa alan başka araştırmalara ilham verebilir, öneriler uygulamaya yönelik hayata geçirilmesi halinde, birçok çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyerek çocuğu risk grubuna ait olmaktan kurtaran, toplumsal açıdan önleyici bir çalışma olabilir.

1.4. Sınırlıklar

Bu bölümde araştırmanın sınırlıkları aşağıdaki şekilde ele alınmıştır.

Araştırmanın nitel verileri, proje kapsamında toplanmış olup, verilere araştırma kapsamında yer verilmesine proje tamamlandıktan sonra karar verilmiş olduğundan, nitel veriler sağladığı bilgi açısından kısıtlı kalmaktadır. Nitel veriler araştırmada bağlamsal zenginlik sağlamanın yanı sıra, belgelerin görüşme öncesi ve sonrası durumlarda kullanışlı olması bakımından, toplanan veriler ilave ve ayrıntılı sorular sormaya yol açar ayrıca gözlenmesi gereken olayları veya durumları da önerir. Bu nedenle, olduğu gibi eksik ve düzensiz olan gözden geçirilmiş belgeler görüşmeyi ve gözlem verilerini arttırır böylece yararlı bir amaca hizmet eder. Nitel verileri sağlayan dökümanların, yapılan araştırmanın bir parçası olarak sahip olduğu bu işlev bu araştırma için sınırlılık olarak kabul edilebilir. Bu işleve göre; belgelerde yer alan bilgiler, sorulması gereken bazı sorular ve araştırmanın bir parçası olarak gözlenmesi gereken durumlar önerebilecek iken, bu işlev bu araştırma kapsamında geçersiz durumdadır.

Nitel verilerin bir diğer kısıtlayıcı unsuru, araştırma yerinin ceza infaz kurumu olması sebebiyle ses kayıt cihazı kullanım izni olmamasından kaynaklanan, görüşmelerin elle yazılı kayıt altına alınması sonucunda görüşmede sarfedilen her kelimenin kayda alınamama olasılığıdır.

Araştırma deseniyle kurgulanmaması bir sınırlılık olarak değerlendirilmekle birlikte, verilerin geldikten sonra değerlendirilmesi, bir fırsat olarak da nitelendirilebilir.

1.5. Tanımlar

Tutuklu Kadınlar: Henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş, dava sürecindeki kadınlar.

Hükümlü Kadınlar: Mahkûmiyet kararı verilmiş, cezalarını tamamlamakta olan kadınlar.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evreni ve araştırma grubu, veri toplama aşaması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması, işlem ve araştırma etiği bilgilerine yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada karma araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırılan grubu bütüncül bir bakış açısı ile anlamaya odaklanır. Bu sebeple araştırma deseni esnektir (Taylor ve Bogdan, 1984). Greene vd.(1989) ve Giannakaki(2005), karma yöntemle araştırmanın gerekçelerini; genişletme(expansion), tamamlayıcılık(complementarity), gelişim (development), başlangıç(initiation), ve üçgenleme(triangulation) olarak beş ana başlıkta sınıflandırmaktadırlar. Bu araştırmanın yöntemi olan üçgenleme; aynı olayı incelemek için nitel ve nicel verilerin aynı anda fakat bağımsız olarak kullanılmasını ifade eder. Farklı yöntem ve tasarımlardan edinilen sonuçların birbirine yakınlığı veya birbirini desteklemesi araştırılır. Greene vd. (1989) her karma yöntem çalışmasının bu beş amaçtan birine ya da birkaçına sahip olacak şekilde sınıflandırılabileceğini söylemektedir.

Creswell (2003), karma yöntemde en sık kullanılan altı temel tasarım olduğunu söylemektedir. Bunların üçü eşzamanlı, üçü ise sıralı yapılan tasarımlardır. Bu araştırmanın tasarımı ise eş zamanlı üçgenleme olarak, nicel ve nitel verilerin aynı zamanda toplanıp analiz edilmesini ifade eder. Veri analizi ayrı ayrı yapılır ve verilerin yorumlanırken birleştirilir. Birleştirmeyle, verilerin üçgenlemesi yani birbirine ne düzeyde yakın olduğu tartışılır. Bu tasarım araştırma bulgularını doğrulamak ve güçlendirmek için faydalıdır. Bu araştırmada nicel verilerin doğruluğu, nitel verilerle güçlendirilmek amaçlanarak, yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcı olmayan gözlem ve döküman analizi içeren bir multimetod yaklaşım kullanılmıştır(Glaser ve Strauss, 1967; Strauss ve Corbin, 1998). Araştırmada, ceza infaz kurumundaki annelerin ve yanlarında kalan çocukların görünürlüğünü desteklemek için, annelerin görüşleri nitel veri olarak kullanılmıştır.

2.1.1. Nitel Analiz

Sosyal bilimlerde kullanımı gün geçtikçe artan nitel araştırma kuramı; yaşam deneyimlerinin sürecini, sayısal verilerden ziyade, günlük konuşma diliyle gerçeğe yakın önerebilme temeli üzerinedir. Sözel olmasıyla verinin bütününün analizinin gerekliliği yöntemi nitel olarak adlandırır (Arslan, 2014). Nitel araştırmada veriler, verilerin kodlanması (belirlenmiş kavramlara göre kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama, genel bir çerçeve içinde kodlama) temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamada analiz edilir(Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel verilerin analizi için; tematik bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin kodlanması, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması aşamalarını kapsayan betimsel analiz tekniği (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224-225) kullanılmıştır. Nitel içerik analizi ile yapılan araştırmalarda iletişimin dil bağlamındaki özelliklerine ve özellikle içeriğin tüm metindeki bağlamsal özelliklerine bakılır. Bu da dilin yoğun bir biçimde taranıp incelenmesi ve kategoriler oluşturulması ile yapılır. Yöntem olarak konu veya sözün gelişine odaklanması ve kategori ya da kodların içindeki benzerliklere ve farklara vurgu yapmasıyla ve metnin içindeki hem açık hem de gizli içeriği ele alınmasıyla bilinir. Açık, belirgin içerik metnin ne dediği; gizli içerik ise temaların neden bahsettiğidir (Seggie ve Bayyurt, 2015).

Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi; özellikle tek bir fenomen, olay, organizasyon veya program gibi nitel vaka çalışmaları için geçerlidir(Stake, 1995; Yin, 1994). Nitel yöntem etkin bir şekilde kullanılacaksa, döküman analizinin iyi anlaşılması önemlidir. Belgelerde yer alan verilerin öznel yorumlayıcısı olarak, araştırmacı analiz sürecini olabildiğince titiz ve şeffaf hale getirmelidir. Döküman analizi, basılı ve elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için sistematik bir prosedürdür. Nitel araştırmalardaki diğer analitik yöntemler gibi, döküman analizi de anlam çıkarmak, anlayış kazanmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir (Corbin ve Strauss, 2008; ayrıca bkz. Rapley, 2007). Merriam'in (1988) belirttiği gibi, her türden belge, araştırmacının anlamı bulmasına, anlayışı geliştirmesine ve araştırma problemiyle ilgili bilgileri keşfetmesine yardımcı olabilir '(s. 118). Nitel araştırmanın sağlam veri toplama teknikleri ve araştırma prosedürünün belgelendirilmesi gerektirdiğini burada belirtmek önemlidir.

Analitik prosedür, belgelerde bulunan verilerin bulunmasını, seçilmesini, değerlendirilmesini (mantıklı) ve sentezlenmesini içerir. Döküman analizi, daha sonra belli başlı temalar, kategoriler ve özel olarak içerik analizi yoluyla vaka örnekleri halinde düzenlenmiş veriler (alıntılar, alıntılar veya tüm bölümler) verir (Labuschagne, 2003). Dökümanlar, araştırmacının müdahalesi olmadan kaydedilen görüntüler veya metinler olabilir. Atkinson ve Coffey (1997), belgeleri sosyal olarak örgütlenmiş şekillerde üretilen, paylaşılan ve kullanılan "sosyal gerçekler" olarak adlandırır (s.47).

Nitel araştırmacının birden fazla kanıt kaynağı kullanması beklenir; farklı veri kaynakları ve yöntemleri kullanarak yakınsama ve onaylama arayışı içinde olan araştırmacı, verileri üçgenleştirerek "güvenilirliği besleyen bir kanıtlar birleşimi" sağlamaya çalışmaktadır (Eisner, 1991, s. 110). Araştırmacı, farklı yöntemlerle toplanan bilgileri inceleyerek, veri kümelerindeki bulguları destekleyebilir ve böylece tek bir çalışmada var olabilecek potansiyel önyargıların etkisini azaltabilir. Patton'a (1990) göre, üçgenleştirme araştırmacının araştırmanın bulgularının tek bir yöntemin, tek bir kaynağın veya tek bir araştırmacının önyargısının bir ürünü olduğu iddiasına karşı araştırmacıya yardımcı olur. Karma-yöntem çalışmaları (nicel ve nitel araştırma tekniklerini birleştiren) döküman analizini içerebilir. Döküman analizi, üçgenleme ve teori oluşturmayı destekleyen tamamlayıcı bir veri toplama prosedürüdür.

Dökümanlar, yapılan araştırmanın bir parçası olarak hizmet edebileceği beş özel işleve sahiptir. İlk olarak, araştırma katılımcılarının faaliyet gösterdiği bağlamla ilgili veriler sağlayabilir. Araştırmacı, örneğin görüşmeler sırasında toplanan verileri bağlamsallaştırmak için belgelerden alınan verileri kullanabilir. İkincisi, belgelerde yer alan bilgiler sorulması gereken bazı sorular ve araştırmanın bir parçası olarak gözlenmesi gereken durumlar önerebilir. Üçüncüsü, belgeler ek araştırma verileri sağlar. Yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem gibi diğer kaynaklardan gelen verileri desteklemek için döküman analizi kullanılabilir. Dördüncüsü, belgeler değişim ve gelişmenin izlenmesi için bir yol sağlar. Beşinci olarak, belgeler bulguları doğrulamanın ya da diğer kaynaklardan gelen kanıtları doğrulamanın bir yolu olarak analiz edilebilir. Belgesel kanıtlar onaylayıcı olmaktan ziyade çelişkiliyse, araştırmacının daha fazla araştırma yapması beklenir. Farklı kaynaklardan gelen bilgilerin tutarlılığı bulguların güvenilirliğini güçlendirir. Özetle; bağlam, ek sorular, ek veriler, değişim ve gelişmenin izlenmesi için bir araç ve diğer veri kaynaklarından gelen bulguların

doğrulanmasını sağlar. Ayrıca, olaylar artık gözlemlenemediğinde veya bilgi verenler ayrıntıları unuttuğunda, veri toplamada en etkili yol olabilir.

Döküman analizi, yüzeysel incelemeyi, kapsamlı incelemeyi ve yorumlamayı içerir. Bu yinelemeli süreç, içerik analizi ve tematik analizin öğelerini birleştirir. İçerik analizi, bilginin araştırmanın ana sorularıyla ilgili kategoriler halinde düzenlenmesi sürecidir. Araştırmacı, ilgili bilgiyi belirleme ve onu uygun olmayandan ayırma kapasitesini göstermelidir (Corbin ve Strauss, 2008; Strauss ve Corbin, 1998). Tematik analiz, verilerde bir örüntü tanıma şeklidir, ortaya çıkan temalar analiz için kategori haline gelir (Fereday ve Muir-Cochrane, 2006). Bu süreç, dikkatli, daha odaklı bir yeniden okuma ve verilerin gözden geçirilmesini içerir. Seçilen verilerle bir fenomenle ilgili temaları ortaya çıkarmak için, verilerin özelliklerine dayalı olarak kodlama ve kategori oluşturma işlemi gerçekleştirilir. Kodlar ve ürettikleri temalar, farklı yöntemlerle toplanan verileri bütünleştirmeye yarar. Araştırmacının, dokümanlardan verilerin seçiminde ve analizinde tarafsızlık ve hassasiyet göstermesi beklenir. Doküman analizi ampirik bilginin üretileceği ve anlaşılacağı şekilde değerlendirme sürecidir(Bowen, 2009).

Fenomonoloji, ampirik olarak algılanan nesneyi yadsımayarak, tam tersine onu kayıtsız şartsız kabul eder ve dünya her türlü kuşku ve yadsımaların üzerinde varolarak, dünyanın varoluşunu bu şekilde kabul eden doğal tavır içeriğinde adeta naif ve dogmatik bir realisttir. Bu da pozitivizm ve ampirisizm ile buluşan bir düşünce izlenimi yaratır.

Anne-çocuk ilişkisini anlamaya yönelik bugüne kadar yapılan çalışmalar, özellikle yenidoğan dönemine yoğunlaşmıştır. Ülkemizde anne-baba tutumlarına yönelik çeşitli araştırmalar yapılmış olmakla birlikte, doğrudan anne baba davranışları ve çocukla ilişkisi konusunda yapılmış olan çalışmalar oldukça sınırlıdır(KırcaaliİftarAnne baba çocuk ilişkisini belirlemekte gözlem (Bakkaloğlu ve Sucuoğlu, 2000) ve ölçek (Erkan ve Toran, 2004; Önder ve Gülay, 2007) gibi yöntemlerin kullanıldığı sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Gözlem, bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zaman yayılmış bir resim elde edilmesi açısından çok önemli bir yöntemdir ancak sayısallaşma güçlüğü, örneklem küçüklüğü ve ekonomik olmaması gibi sınırlılıkları bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

2.1.2. Nicel Analiz

Bilimsel araştırmalarda temelde üç amaçtan söz edilebilir. Bunlar; keşfedici (exploratory), betimleyici (descriptive) ve açıklayıcı (explanatory) araştırmalardır. Keşfedici araştırmalar bir konu ya da sorun için ne oluyor sorusuna cevap aramaya çalışır, bir problemi tanımlar. Betimleyici araştırmalarda amaç bir örgüt, birey, olgu veya durumu ortaya koymaktır. Açıklayıcı araştırmalar keşfedici ve betimleyici çalışmalarla ortaya konan olgu ve olayların nedenlerini araştırmayı amaçlar(Neuman, 2003: 29- 31; Altunışık Vd., 2002: 50; Mcgivern, 2003: 34). Bu araştırmalara dördüncü bir amaç olarak ilişkisel araştırmanın eklendiği görülmektedir(Kumar, 2005: 10). Araştırmanın yaklaşımı olan araştırma deseni, niceliksel araştırmalarda; alan araştırması (survey), deneysel araştırma ve araştırmaya katılan bireylerden doğrudan bilgi alınmadığı tasarımlar veya varolan istatistikler/dokümanlar/ikincil analizlere dayanan (non reaktive) araştırmalar olarak temelde üç grup altında toplanabilmektedir(Neuman, 2003:237-360). Niceliksel veriler; deneyler, anket ve görüşme verileri, içerik analizi ve ikincil veriler/var olan istatistikler olarak sıralanabilmektedir(Neuman, 2003:35-39). Araştırma amacına göre bağımlı ve bağımsız değişken sayısının bir ya da daha fazla olması analiz için belirleyici olmaktadır. Nicel veri analizlerinde tek değişkenli, iki değişkenli, çok değişkenli ve çıkarımsal istatistik analizler kullanılabilmektedir(Neuman,2003:335-356). Bazı araştırmalarda ilişkisel ve açıklayıcı araştırmaların aynı araştırma amacına hizmet ettiği görülmektedir(Mcgivern, 2003: 32).

Nicel ve nitel verilerin eş zamanlı olarak toplanması, bulguların birbirlerinin destekleyip desteklemediğine bakılmasını ve böylece araştırma yönteminde zenginleşmeyi sağlayan bir uygulamadır. Literatürde zenginleştirilmiş desen (tringulation) olarak adlandırılan bu uygulama ideal görülen bir yöntemdir(Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Bu nedenle geçerli ve güvenilir ölçeklerin geliştirilmesi ve nitel yöntemlerle birlikte kullanılması önem taşımaktadır(Akgün ve Yeşilyaprak, 2010).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki kadın ceza infaz kurumlarında anneleri ve yanında kalan 0-6 yaş aralığındaki çocuklar oluşturmaktadır.

Bu araştırma, Aralık 2015 tarihinde 6 şehirde bulunan 7 farklı kadın ceza infaz kurumunda 0-6 yaş çocuğuyla kalan 68 anne ve 70 çocuk olmak üzere 2 ayrı çalışma grubuyla yapılmıştır. Araştırmaya katılacak anneler ve çocukları amaçlı (purposive) örnekleme tekniği kullanılarak seçilmiştir. Bu teknikle araştırma amacına uygun olan çalışma grubu ceza infaz kurumu psikososyal servis yetkilileri tarafından seçilmiştir. Amaçlı örnekleme, nitel araştırmalarda kullanılan yaygın olasılıksız örnekleme tekniklerindendir(Marshall ve Rossman, 2006). Bu araştırmanın örneklemi, ceza infaz kurumlarının psikososyal servis yetkilileri tarafından seçilen, 0-6 yaş çocuklarıyla birlikte kalan anneler ve çocuklarıyla sınırlandırılmıştır. T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmış ve çalışmada gönüllülük esası göz önünde bulundurulmuştur.

2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmada, kadın ceza evlerinden annelerinin yanında kalan 0-6 yaş çocukların, annelerin ve infaz koruma memurlarının desteklenmesi amacıyla yürütülen bir sivil toplum projesi kapsamında elde edilen niteliksel ve niceliksel veriler değerlendirilmiştir. 7 kadın ceza infaz kurumunda yürütülen proje kapsamında yapılan Anne Destek Programı grup çalışmalarına katılımcı annelerin sözlü paylaşımları gözlemci tarafından yazılı kayıt altına alınarak nitel veri olarak değerlendirilmiştir. Nitel verilerden elde edilen kavramlara göre kodlama, temaların bulunması, verilerin düzenlenmesi ve yorumlanması aşamaları nitel analiz sürecini oluşturmuştur. Ayrıca, çocukların gelişim düzeyine ve anne-çocuk arasındaki ilişki boyutuna bakmak üzere; araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu'nun yanısıra, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan Denver II Gelişimsel Tarama Testi ve Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu) niceliksel veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Bu başlık altında sırasıyla; araştırmanın verilerinin toplanmasında kullanılan veri toplama araçları tanıtılmış, yapılan uygulama hakkında bilgi verilmiş ve araştırmacı hakkında özdüşünümsel notlara yer verilmiştir.

Çalışmada verilerin toplanması amacıyla; niceliksel veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Denver II Gelişimsel Tarama Testi, Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu); annelerle grup çalışmalarında yazılı kayıt altına alınan gözlem notları niteliksel veri olarak kullanılmıştır. Demografik Bilgi Formu, araştırmacı tarafından oluşturulmuş, anneler ve çocuklarıyla ilgili genel bilgiler elde etmek amacıyla kullanılmıştır. Denver II Gelişimsel Tarama Testi, çocukların gelişimsel düzeylerini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu) ise, anne ile çocuk arasındaki ilişki düzeyini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Grup çalışmalarıyla psikososyal müdahale programı uygulanırken, programa katılan annelerin oturum sırasındaki söylemlerini içeren gözlem notları ise, ceza infaz kurumunda çocuklarının yaşam ortamına ve çocuklarıyla kurdukları ilişkiye, koğuş ortamının çocuklarına etkisine ve çocuklarının gelişimlerine dair durumu ele almak için nitel veriler olarak kullanılmıştır. Annelerin söylemlerinden alt başlıklara ulaşılmış ve annelerin söylemleri direkt alıntılanılarak bulgular kısmında sunulmuştur. Projenin uygulandığı 7 kadın ceza infaz kurumundan yola çıkılarak yaşam koşullarına ve özellikle çocukları nasıl etkileyebileceğine dair daha derin bir anlayış geliştirilmesini sağlamıştır. Görüşmelerin yapıldığı aynı dönemde saha gözlemleri yapılmıştır. Nitel sorgulama biçimlerinde, araştırmacı da veri toplama ve analizin birincil aracıdır. Bu nedenle, araştırmacı sezginin yanı sıra becerilere de dayanır ve yorumlayıcı bir mercek aracılığıyla verileri filtreler. Araştırmacı, teorik örneklemenin bir parçası olarak belgelerdeki verileri kodlamak için satır, cümle, cümle ve paragraf bölümlerini gözden geçirmiştir. Belgelerin içeriğinin ilk kodlaması üç grup arama terimine dayanmıştır: (1) Çocuğun Fiziksel Ortamı (2) Çocuğun Sosyal Ortamı ve (3) Çocuğun Gelişim Alanları. Verilerde temel kodlar ve kavramlar kontrol edilmiş, oluşan fikirleri düzenlemek ve kümelenmiş gibi görünen kavramları belirlemek için veriler kodlarla karşılaştırılmıştır. Kodlar temel kategorilere ayrılmıştır ve bu kategori kodları görüşme notları ve gözlemsel verilerden elde edilmiştir. Veriler yeni kategoriler önerdikçe, daha önce

yapılan görüşme notları, saha gözlemleriyle birlikte, bu kategorilerin varlığını belirlemek için yeniden analiz edilmiştir. Böylece az gelişmiş kategoriler doldurulmuş ve fazla olanlar daraltılmıştır. Belgelerin analizi, fikirlerin hassaslaştırılmasında, kavramsal sınırların belirlenmesinde ve kategorilerin uygunluğunun belirlenmesinde etkili olmuştur (Charmaz, 2003).

Veri toplama araçları aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

2.4.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu'nda kadın ceza infaz kurumunda kalan annelerin eğitim ve ekonomik durumu, çocuk sayısı, kurumda geçireceği süre ve çocuğun babasının nerede olduğu ile ilgili bilgiler saptanmıştır. (Ek-1).

2.4.2. Denver II Gelişimsel Tarama Testi

Denver II Gelişimsel Tarama Testi, 0-6 yaş çocuklarının gelişimsel değerlendirilmesinde kullanılan bir tarama testidir. Denver Gelişimsel Tarama Testi II çocukların kişisel-sosyal, ince motor, dil ve kaba motor alanlarda yaşıtlarına göre gelişim düzeyini belirleyen bir tarama aracıdır. Denver Gelişimsel Tarama Testi adı ile ilk kez 1967 yılında Frankenburg ve Dodds tarafından yayınlanmış, dünyada 50'den fazla ülkede standardize edilerek uygulamaya konmuştur. 1980 yılında Türk çocuklarına Ankara standardizasyonu Prof. Dr. Kalbiye Yalaz ve Prof. Dr. Shirley Epir (Hacettepe Tıp Fakültesi) tarafından yapılarak kullanıma sunulmuştur. Frankenburg ve Dodds tarafından 1990 yılında yeniden gözden geçirilerek özellikle dil alanında eklenen yeni maddeleri ve farklı puanlama sistemiyle geliştirilmiş, Denver II adı ile yayınlanmıştır. Denver II 1996 yılında Prof. Dr. Kalbiye Yalaz ve Prof. Dr. Banu Anlar'ın Ankara standardizasyonu ve eğitim programı yeniden ülke çapında kullanıma sunulmuştur. Denver II'nin 2008 yılında Türkiye'de yeniden gözden geçirilmesi, Prof. Dr. Kalbiye Yalaz, Prof. Dr. Banu Anlar ve Aile Sağlığı Uzmanı Birgül Bayoğlu tarafından yapılmıştır. Denver Gelişimsel Tarama Testi II, gelişimsel alanları taramak üzere kişisel-sosyal, ince motor, dil: işitme, anlama ve dili kullanma ve kaba motor olmak üzere dört bölümde toplanmış 116 maddeden oluşmaktadır. Çocuklar bu dört alanda her öğeden geçti, kaldı, reddetti şeklinde değerlendirilir. Eğer bir çocuk

yaşıtlarının %90'ının geçtiği bir öğede başarısız olursa, o öğede "gecikmiş" olarak kabul edilirken, yaşıtlarının %75-90'ının geçtiği bir öğede başarısız olursa "uyarı" almış olarak kabul edilir. Test sonunda çocuk yaşıtlarına göre normal (hiçbir gecikme almaması veya en çok bir uyarı alması), şüpheli (bir gecikme ve/veya iki ya da daha fazla uyarı alması), anormal (iki ya da daha fazla gecikme alması) ve test edilemez (öğeleri reddetme) olarak değerlendirilmektedir. Denver Gelişimsel Tarama Testi II nin ortamı çocuğun ilgisini dağıtmayacak şekilde düzenlenmiştir. Uyaranlara kapalı bir ortamda, test malzemeleri, küçük çocuk masası ve sandalyeleri kullanılarak yapılmaktadır. Değerlendirilen kişi bebek ise anne kucağında ve masa kullanılarak değerlendirilmeye alınmakta, çocuk ise; çocuk sandalyesi ile masada değerlendirilmektedir. Çocuk aile ile değerlendirmeye alınmaktadır. Aileye test hakkında kısa bilgi verilmekte ve çocuk ile ilgili bilgiler alınmaktadır. Çocuğun durumuna göre teste yön verilmektedir. Test ortalama 15-20 dk. sürmektedir. Test tamamlandıktan sonra aileye gelişimsel durumla ilgili bilgi ve gelişim destek önerileri ile gelişim raporu verilmektedir (Anlar, Bayoğlu & Yalaz, 2009). Denver II testi ile ülkemizde yapılan çalışmalar 5-6 yaş grubunda sosyo-ekonomik farklılıkların test sonuçlarını ince motor ve dil alanlarında daha belirgin olmak üzere etkilediğini ortaya koymuştur. Sosyo-ekonomik sorunları olan çocukların test sonuçlarında düşüklük saptandığında okul öncesinde eğitsel destek verilerek hazırlanması genellikle yararlı olmakta ve okulda sınıf düzeyine uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır (Ek-4).

2.4.3. Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)

Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği (ÇAİÖ), (Child Parent Relationship Scale, CPRS), Pianta tarafından 1992 yılında anne baba çocuk ilişkisini anlamak amacıyla anne çocuk etkileşimi alan yazın incelenerek bağlanma teorisinden ve Bağlanma Q-Set (Waters & Dean, 1985: akt, Akgün ve Yeşilyaprak, 2010) ölçeğinden yararlanılarak geliştirilmiştir. Toplam 30 maddeden oluşan ölçek 5'li Likert tipi bir ölçek olarak geliştirilmiştir ve her bir soru (1) Kesinlikle uygun değil, (5) Kesinlikle çok uygun arasında değer verilerek yanıtlanmaktadır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler vardır ve olumsuz ifadeler ters çevrilerek puanlanmaktadır. (1) Kesinlikle uygun değil 5 puan, (5) kesinlikle çok uygun 1 puan olarak değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan olumsuz ilişkiyi, düşük puan ise olumlu ilişkiyi göstermektedir. Toplam puan en yüksek

120 ve en düşük 24 arasındadır. (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Ölçek Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin uyarlama çalışması 4-6 yaş grubu çocuğu olan 234 anneye uygulanmıştır. Uyarlama çalışmaları sırasında orijinal ölçekten 7 madde çıkarılmış ve ölçeğin Türkçe formu 24 maddeden oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlanan versiyonu 2 faktörlüdür. Faktörlerin isimleri ölçeğin orijinali de dikkate alınarak 1. Faktör Çatışma Boyutu ve 2. Faktör Olumlu İlişki Boyutu olarak tanımlanmıştır. 1. Faktör olan Çatışma boyutundaki maddeler anne ve çocuk arasındaki olumsuz ilişkiyi (madde 2: "Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz"), 2. Faktör olan Olumlu İlişki boyutu anne ve çocuk arasındaki yakın ve sıcak ilişkiyi (madde 1: "Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşırım") belirlemeye çalışmaktadır. Birinci faktörde yer alan 14 maddenin yük değeri .38 ile .72 arasında değişmektedir. Aynı değerler ikinci faktörde yer alan 10 madde için .42 - . 72 arasındadır. Yirmi dört maddelik ölçeğin güvenirliği ile ilgili olarak alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) Çatışma Boyutu alt ölçeği için .85; Olumlu İlişki Boyutu alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Ölçeğin bu çalışmadaki iç tutarlılık katsayısı, .78'dir (Ek-3).

2.4.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Nitel araştırmalarda en sık kullanılan bilgi toplama yöntemleri: görüşme, gözlem ve arşiv çalışmasıdır. Görüşme; kişilerin kendilerini istedikleri gibi ifade etmelerini sağlayan, jest, mimik ve davranışlarıyla duygularını, düşüncelerini karşı tarafa aktarabildiği ve elde edilen sonuçlar açısından oldukça güçlü bir yöntemdir. Görüşme yönteminin çeşitleri; yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler olarak üçe ayrılır. Yapılandırılmamış görüşmelerde araştırmacı görüşmeye önceden planlanmış bir görüşme planı ile katılmaz. Bireyin görüşmeye ne getirdiğine odaklanır (Merriam, 2015). Nitel araştırmalarda ve bu çalışmada kullanılan bir diğer bilgi toplama yöntemi, gözlemdir. Gözlem; sosyal olguların anlaşılmasında bakışın ve anlamaya çalışmanın önemini vurgular. Söylemlerin gözlemler ile uyuşup uyuşmadığı dikkate alınır. Araştırmacılar gözlemlerin yorumlanması aşamasında temellendirilebilecek teorik bilgilere ve bazen de üçüncü bir göze ihtiyaç duyabilirler. Bu sebeple süpervizyon alınması ve araştırmacının kendisinin de gözlemlenmesi,

sonuçların güvenilirliği açısından mühimdir(Hingley,2017). Terapötik grup çalışması, gruba güvenli bir ortam sağlanıp kendi süreçleriyle ilgili düşünme ihtiyaçlarınının karşılanmasını sağlamıştır. Terapötik grup çalışmalarında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler mevcut durumun ve proje etkisinin anlaşılmasında büyük önem taşımıştır.

Bu araştırmada, ceza infaz kurumunda 0-6 yaş çocuğuyla kalan annelerin çocuklarıyla yaşam ortamı ve ilişkilerine dair görüşlerinin anlaşılması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.4.5. Araştırmacı Hakkında Özdüşünümsel Notlar

Özdüşünümsellik, hem bir kavram hem de bir süreç olarak; nitel araştırmacının araştırmaya kendi düşünce, duygu ve yorumlarını da katması sebebiyle analitik dikkatini kendi rolüne yöneltmesini ifade eder. Araştırmacı araştırmanın kimliğinin oluşturulmasında, nitel çalışmalar sırasında ve sonuçların değerlendirilmesinde kendi etkisini de eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirir(Seggie ve Bayyurt, 2017; Palaganas ve ark., 2017). Ceza infaz kurumundaki annelerin, annelik rolleriyle ve yanlarında kalan 0-6 yaş çocularının yaşam ortamı ve ilişkilerine dair görüşlerinden yola çıkarak çocukların mevcut şartlardaki durumunu ortaya koymak araştırmanın temel problemini oluşturmuştur. Çocukların hak ihlaline maruz kalmadan, sağlıklı gelişimleri için gerekli olan nitelikli hizmeti alabilmeleri için durumun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu konunun seçilmesinin sebeplerinden biri araştırmacının ceza infaz kurumunun zorlayıcı şartlarında yaşayan kadınların içsel süreçlerine ve anneliği nasıl deneyimlediklerine olan ilgisi olmakla birlikte bu alanda yapılan araştırmaların ağırlıklı olarak mahkumlara yönelik olmasına rağmen araştırmacının annelerinin yanında ceza infaz kurumu şartlarında temel haklarından maruz kalan suçsuz çocukların da görünürlülüğünün gerekliliğine inanıyor olmasıdır. Bu bağlamda, kurumsal süreçlerin içinde olan mahkum annelerin görüşleri araştırma amacı açısından önemlidir. Bir sivil toplum projesi aracılığıyla kadın ceza infaz kurumuna ilk kez giren araştırmacı, annelerle birebir yüz-yüze görüşmeleri; araştırma probleminin sorgulanacağı, üzerinde yeniden düşünülüp yorumlamaların üretileceği ve önerilerin paylaşılacağı bir sosyal etkileşim ortamı olarak

görmüştür. Bir sivil toplum çalışanı ve psikolog olarak koşulsuz kabul ve merakla gerçekleştirmeye özen gösterdiği araştırmanın çocukların ceza infaz kurumundaki durumunun derinlemesine anlaşılmasına yönelik amacına ve epistemolojik açıdan anlamacı yaklaşımına uygun bir araştırma deseni olduğu için, nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda veri analiz sürecinin daha 'güvenilir' bulgular üretmek üzere sistematik olması üzerinde hemfikir olan yazarlar dahi nitel araştırma metodolojisinde 'anlama' ve 'yorumlama'nın epistemolojik önceliğini kabul etmektedirler (Dey 1993, Miles ve Huberman 1994, Wolcott 1994). Bununla birlikte nitel araştırmalarda öznellik 'keyfilik' anlamına gelmemektedir. Bu görüşün bir taraftarı olarak araştırmacı, veri analizi sürecini sistematik biçimde yapma amacı gütmüştür. Veriler satır satır (line-by-line) analiz edilerek kategorilere ayırma aşaması gerçekleştirilmiştir. Sistematik çalışmayı kolaylaştıran bir araç olan bir nitel veri analizi programı MaxQda yalnızca figürleştirme sırasında kullanmıştır. Bir süreç olarak düşünümsellik, araştırma sürecindeki öznelliğin rolüne dair iç gözlemdir. Annelerin bazılarının projeye direnç göstererek terapötik grup çalışmalarına katılmamaları anne rollerinden umudu kestiklerini düşündürmektedir. Bu durum, araştırmanın bazı aşamalarında mahkum annelerin anlaşılmasını zorlaştırmış ve ekip içi süpervizyonun önemi ve etkisi bu sayede anlaşılmıştır.

2.5. İşlem

Veri toplama araçları, T.C. Adalet ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından onaylı, İngiltere merkezli Worldview Impact Foundation (WIF) işbirliğiyle, mali açıdan Avrupa Birliği Sivil Toplum Diyaloğu III Siyasi Kriterler Hibe Programı tarafından desteklenen, Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı tarafından yürütülen Özgürlüğüm projesi dahilinde, T.C. Adalet Bakanlığı'ndan alınan izin kapsamında 7 kadın ceza infaz kurumundaki annelere ve çocuklarına uygulanmıştır. TOÇEV, 1994 yılında kurulmuş, ailesinin maddi durumu yetersiz olan okuma istekli çocuklara akademik hayatları boyunca eğitim desteği veren ve ulusal projeler yürüten bir eğitim vakfıdır. TOÇEV'in Özgürlüğüm projesinde, Mart-Aralık 2015 tarihinde her ay düzenli olarak 7 kadın ceza infaz kurumu birer aylık periyotlarla ziyaret edilerek, her kurumda birer gün içinde yaklaşık ikişer saat süren 2şer veya 3er oturumlar halinde mahkum kadınlarla anne destek programı ve infaz koruma memurlarıyla çalışan destek programı

kapsamında yarı yapılandırılmış görüşmelerle sistematik olarak çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İlk ziyaretten itibaren etik kurallar gözetilerek, ilk oturumda sadece tanışma yapılarak ihtiyaçlar belirlenmiştir. Anne Destek Programı oturumlarının içeriği sırasıyla; Odak Grup Görüşmeleriyle İhtiyaç Analizi, Çocukla İlişki ve Oyun: İlişki Kalitesinin Önemi (Çocuk Tekerlemeleri ve Öykülerle), Çocukla İletişim Araçları ve Dil Gelişimi: (Kukla Canlandırmayla), Fiziksel Gelişim: Motor Becerilerini Geliştirmek, Bağlanma Stilleri ve Güven İlişkisi, Çocuğun İhtiyaçlarını Anlayabilme, Zihinsel Gelişim: 5 Duyu Eğitimi ve Farkındalık, Duygusal ve Sosyal Gelişim: Çocuğun Toplumsal Uyum Becerisi (Çocuk Şarkıları ve Çocuk Oyunları ile), Şiddetin Gelişime Olumsuz Etkisi, Proje Kitapçığıyla Genel Tekrar, ve Yüz yüze Nitel Görüşmelerdir. Psikolog tarafından yönetilen grup çalışmalarında çocuğu ile birlikte ceza infaz kurumunda kalan annelerin, çocuklarını büyütürken deneyimledikleri zorluklarla mücadele etme becerileri desteklenmeye çalışılmıştır. Hedef; annelerin özgüven, öfke yönetimi, iletişim becerisi, çocuğun gelişimsel dönemlerini bilerek daha kaliteli vakit geçirme alternatiflerini farkedebilmeleri, ve yaşam becerilerinin zenginleştirilmesi konularında desteklenmesidir. Çocuklar açısından proje hedefi ise, ceza infaz kurumu şartlarında annelerinden yeterince iyi bakım alarak, oyun ortamı ve temel ihtiyaçların sağlanmasıdır.

Grup çalışmalarındaki görüşmelerde dikte edilmeden kadınlara söz hakkı verilerek ihtiyaçlarını dinlemek ve farkındalığın artırılması amaçlı güçlendirici nitelikten ötürü, çalışmada feminist methodoloji yöntemi kullanıldığı söylenebilir. Feminist methodoloji yöntemi, toplumsal temelli ve kültürel anlamda bireylere etki ederek sosyal değişim yapmayı amaçlandığından her alanda kullanılabilir(Uçar vd., 2016). Araştırmada değerlendirilen nitel veriler, proje boyunca annelerle gerçekleştirilen grup çalışmaları sırasında gözlemci tarafından yazılı kayıt altına alınarak elde edilmiştir. Nicel veri toplama araçları 2015 Aralık ayında annelere ve çocuklarına uygulanmıştır. Etik kurul talebi doğrultusunda bazı sorular demografik bilgi formundan çıkarılmıştır. Ceza infaz kurumunda çocuğuyla kalan 68 anne ve annesinin yanında büyüyen 70 çocuk olmak üzere toplam 138 kişi ile çalışılmıştır. Kurumlarda kalan annelerle görüşme aşamasında kurum personeli desteğiyle kendileriyle iletişime geçilmiştir. Veri toplama aşamasından önce annelere araştırmanın içeriği konusunda sözel olarak ayrıntılı bilgiler verilmiş, olası soruları cevaplanmıştır. Çocuklarına

araştırmacı tarafından gelişim tarama testi uygulanacağı, testin yapılma amacı, içeriği, olası sonuçları ve demografik bilgi formu için birkaç bilgi alınacağı, çocuklarıyla ve kendileriyle yapılacak uygulamanın yaklaşık 1 saat sürdüğü belirtilmiştir. Bu açıklamadan sonra süreci kabul eden annelerin çocukları çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Araştırmacı tarafından uygulanan ölçek ve testler ortalama 1 saat, ayrı bir odada birebir görüşmeler şeklinde yapılmıştır. Annelerle ve çocuklarıyla önceki aylarda aynı ortamda çalışıldığı için sohbet ve etkinliklerle uygulayıcıya ve ortama uyum sağlamaları kolaylaştırılmıştır. Veri toplama aşamasında Denver Gelişimsel Tarama Testi II birebir çocuklarla araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği Anne Formu ise araştırmacı tarafından annelere birebir uygulanmıştır. Ayrıca çocuk ve aile hakkında bilgi almak için "Genel Bilgi Formu" araştırmacı tarafından annelerle bire bir görüşülerek doldurulmuştur. Nicel verilerin elde edildiği ölçekler hassas konularda sorular içerdiğinden, gerçeğe uygun yanıt yüzdesini artırmak ve nitel verilerin elde edildiği grup çalışmalarında güvenli bir ortam sağlamak amacıyla çalışmada annelerin ve çocuklarının isimlerinin geçmeyeceği bilgisi katılımcılarla paylaşılmıştır.

2.6. Araştırma Etiği

Tüm araştırmalarda gözetilmesi gereken etik ilkelerin varlığı(Yıldırım ve Şimşek, 2016), nitel araştırmalarda katılımcı ve araştırmacının kişisel etkileşim kurmasıyla nicel araştırma etiğinden farklılaşır. Çalışmanın bilgilendirilmiş onam ile başlatılması, gizlilik ilkesine uyulması, süreç içerisinde araştırmacının rolü etik meseleler başlığı altında değerlendirilmelidir (Thompson ve Russo, 2012). Bu araştırmada, bilimsel araştırmanın planlanması ve yürütülmesiyle ilgili uyulması gereken ahlaki ve bilimsel standartlar sağlanmıştır.

Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği'nce sağlanması gereken standartlar: kurumsal onay almak, araştırmada bilgilendirilmiş onam almak, yazılı kayıtlar için izin almak, araştırma katılımcılarını teşvik etmek; çalışma hakkında katılımcıların bilgilendirilmesi, katılımcıların en yüksek yararının gözetilerek araştırmanın gerçekleştirilmesi, güven sağlamak ve araştırma bütünlüğünü bozmadan sorunlarla baş edebilmek açısından önemlidir. (AluwihareSamaranayake, 2012).

Nitel araştırmanın doğası gereği katılımcıların özel yaşam ve deneyimlerinin araştırılıyor olmasının taşıdığı duygusal riskleri mevcut etik kurallar kapsamasa da, (Aluwihare-Samaranayake, 2012) etik sınırlar, araştırmacıyı katılımcıları korumakla yükümlü kılar(Orb, Eisenhauer ve Wynaden, 2001). Görüşme, gözlem, yazılı görsel işitsel araçlarla veri toplama sırasında katılımcıya zarar vermemek amacıyla üç temel etik kural; dürüstlük, gizlilik ve mahremiyet ile bilgilendirilmiş onam kullanımıdır. Proje kapsamında yapılan araştırmanın katılımcılarıyla gerçekleştirilen görüşmelerde, Türk Psikologlar Derneği (TPD) etik yönetmeliğinin üçüncü maddesi uyarınca, gizliliğin korunması, elde edilen bilgilerin gizli tutulması konularıyla ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılara, grup görüşmelerinden toplanan verilerin eğitim amacıyla yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacağı fakat katılımcıların isimlerinin gizli tutulacağı açıklaması yapılarak izinleri alınmıştır. Ayrıca grup görüşmelerine katılmanın gönüllülük esasına dayandığı ve vazgeçme haklarının olduğu bilgisi verilmiştir(TPD İstanbul Şubesi Etik Komisyonu, 2004). Nitel araştırmalardaki önemli kriterlerden bir diğeri ise güvenilirliktir. Nitel araştırmalarının birincil odağının katılımcı ve araştırmacı arasındaki iletişim, bağ olması sebebiyle güvenilirliğin sağlanması, araştırmacının, katılımcıların incinebilir olabileceğinin ve onların refahını sağlamak adına bir sorumluluk taşıdığının farkında olması büyük önem taşımaktadır. Güvenilirliğin sağlanamaması, araştırmanın bütünlüğünün bozulmasına ve hatalı bilgilerin, verilerin toplanmasına sebebiyet verebilmektedir(Haverkamp, 2005). TPD etik yönetmeliğinin dördüncü maddesi de dürüstlükten bahsetmektedir. Kendini doğru tanıtma ve doğru bilgilendirme konularına grup görüşmelerinde büyük önem verilmiş ve bunların da sayesinde katılımcılarla grup kolaylaştırıcısı ve gözlemciler arasında güven ilişkisi sağlanmaya çalışılmıştır.

Katılımcıya zarar vermeyen bir yöntemle araştırma gerçekleştirilirken çalışma boyunca etik karar verme süreci, proje ekibine dahil olan grup kolaylaştırıcısı, araştırmacı ve gözlemci tarafından sürdürülmüştür. Proje ekibi her grup çalışmasından hemen sonra geri bildirim toplantıları yaparak, olumlu olumsuz, zorlayıcı-rahatlatıcı tüm duygularını paylaşmış, genel olarak kurumlardaki ihtiyaçlar ve değerlendirmeler paylaşılmış, fikirler tartışılmış, gözlem aktarımları yapılmış, çözüm yolları aranmış, bu sayede projede katılımcıların yüksek yararının gözetilmesi konusunda gerekli revizyonlar gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca bu araştırmada feminist araştırma etiğine bağlı kalınmıştır. Feminist araştırmaların metodolojik boyutu, araştırmacının tarafsız konumunu ifade etmektedir. Araştırmacı, ilk karşılaşmadan itibaren, yanlılığa sebebiyet vermeden önyargıları bırakarak yeni bilgiler edinme, anlama isteği ve öğrenme merakıyla gelişime açık yaklaşmak için özen göstermiştir. Feminist araştırmaların kesişimsellik özelliğini, bu araştırmanın çalışma grubunu ceza infaz kurumunda kalan kadın, anne, mahkum ve romanların kesişiminin oluşturması taşımaktadır. Kadın grubuna çocukların da eklenmesiyle oluşan dezavantajlı grup keşisimsellik özelliğini desteklemektedir. Feminist araştırmaların düşünümsellik(reflexivity) özelliği, güç ilişkilerinin ve araştırmacının kendi konumunun düşünülmesiyle özdüşünümsellik kavramını değil, değişime açık olmasını ifade etmektedir, proje kapsamında ilk tasarım nicel araştırma iken nitel verilerin dahil edilmesiyle araştırmanın karma modele dönüştürülmesi araştırma deseninin değişime açıklık özelliğini sağlamaktadır. Feminist araştırmanın normatif boyutu ise, çocukların yetiştirilmesinden itibaren herkesi etkileyen böylece çocukları da kapsayan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini fark etmek, açıklamak ve dönüştürmeyi ifade etmektedir.

Sandra Harding, araştırmanın kadınlar için/kadınlara yönelik olmasını "sosyal olayları kadınların istediği ve gereksindiği biçimde kadınlar açısından açıklığa kavuşturulması" olarak tanımlamaktadır(Harding, s. 39-41). Bu noktada kadınların başvurduğu en önemli yollardan biri, kadın deneyimlerine yer vermek olmuştur(Acker ve diğ.,s. 135.) Kadın deneyimlerine başvurmak, meseleleri kadın bakış açısıyla yeniden değerlendirmek hakkında kadınlara söz hakkı vererek, hem kadınlar hakkındaki yargıların değişmesine sebep olacak, hem de kadınlar için problem olan birçok sorunun araştırılması gerekliliğini ortaya çıkaracaktır (Harding, s. 39-41).

BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Bulgular

3.1.1. Nicel Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan annelere ilişkin demografik bilgiler, test ve ölçek analizinden elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

3.1.1.1. Kişisel Bilgiler

Araştırmaya katılan annelerin medeni durum dağılımına bakıldığında %84,8'inin evli, %4,5'inin bekar ve %10,6'sının da diğer durumda olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin %47'si hiç okula gitmemiştir. Kadınların %33,3'ü ilkokul mezunu, %4,5'i ortaokul mezunu, %3'ü lise mezunu, %4,5'i üniversite mezunu, %7,6'sı da okulu terktir.

Annelerin gelir durumlarına bakıldığında %25,8'inin hiç gelirinin olmadığı, %27,3'ünün 1-200 TL arası, %12,1'inin 200-400 TL arası, %12,1'inin 400-600 TL arası ve %22,7'sinin de 600 TL ve üzeri aylık geliri olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin çocuk sayısına bakıldığında %21,2'sinin 1, %31,8'inin 2-4 arası, %37,9'unun 4-6 arası ve %9,1'inin 6 ve daha fazla çocuğu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin sahip olduğu çocukların babalarının nerede olduğuna bakıldığında % 63,6'sının evinde, %36,4'ünün de ceza infaz kurumunda olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin %36,4'ü 0-6 ay, %21,2'si 6 ay – 1 yıl, %16,7'si, 2-3 sene, %16,7'si 2-3 sene, %1,5'i 3-4 sene, %1,5'i 5-6 sene ve %6,1'i de 6 sene ve üzeri süredir ceza infaz kurumunda kalmaktadır.

Ceza infaz kurumundaki annelerin çocuklarının yanlarında kalma sürelerine bakıldığında %47'sinin 0-6 ay, %25,8'inin 6 ay-1 yıl, %13,6'sının 1-2 sene, %13,6'sının da 2-3 sene kaldığı görülmektedir.

Ceza infaz kurumundaki annelerin %69,7'sinin çocuğu sürekli kendi yanında iken %30,3'ünün çocuğu sürekli kendi yanında kalmamıştır.

Araştırmaya katılan annelerin ceza sürelerine bakıldığında %19,7'sinin 0-6 ay, %10,6'sının 6 ay-1 yıl, %10,6'sının 1-2 sene, %10,6'sının 2-3 sene, %10,6'sının 3-4 sene, %3'ünün 4-5 sene, %1,5'inin 5-6 sene ve %33,3'ünün de 6 sene ve üzeri cezası olduğu görülmektedir.

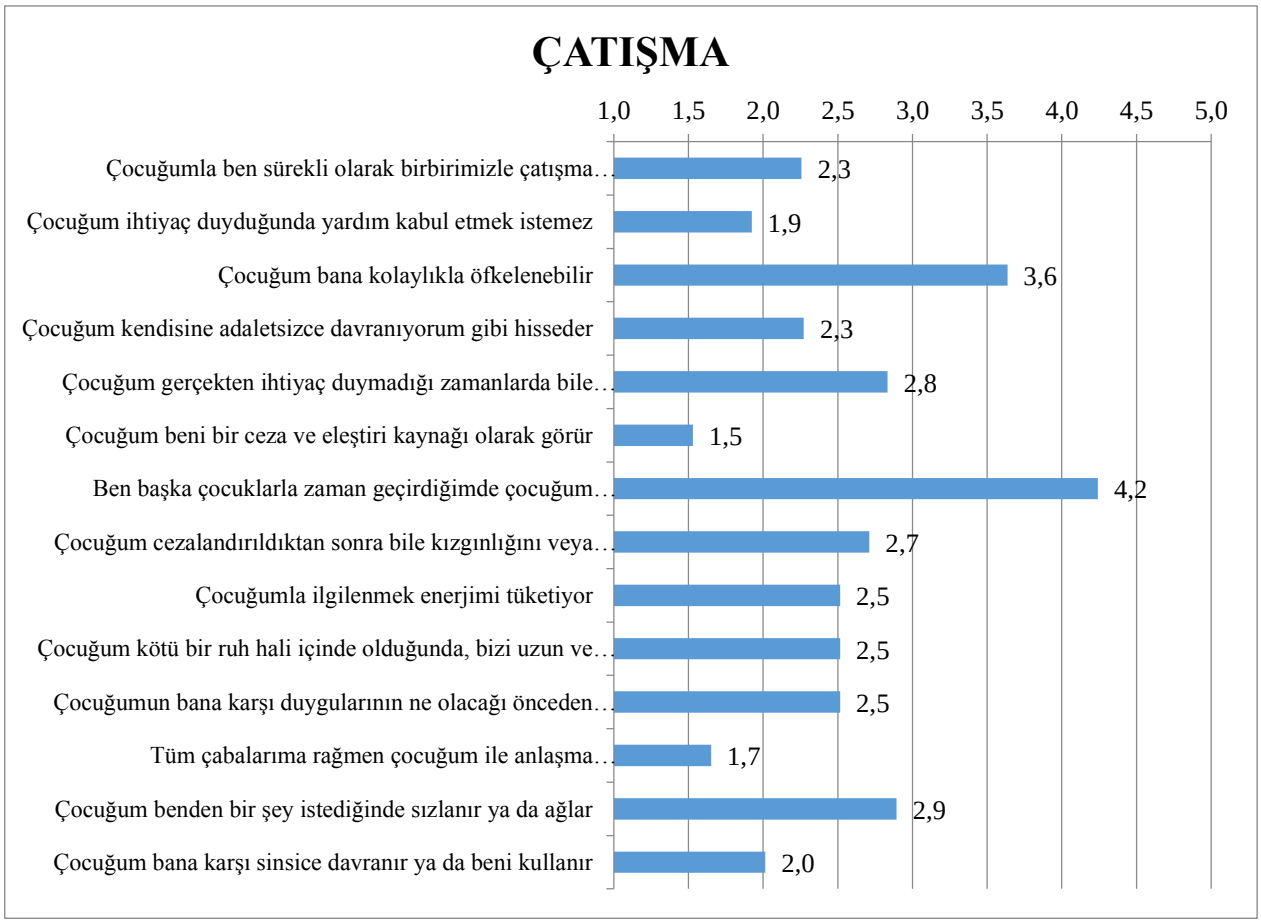
Ceza infaz kurumundaki annelerin çocuklarının yaşlarına bakıldığında çocukların %10,6'sı 0-1 yaş arasında, %30,3'ü 1-2 yaş arasında, %15,2'si 2-3 yaş arasında, %25,8'i 3-4 yaş arasında, %7,6'sı 4-5 yaş arasında ve %10,6'sı da 5-6 yaş arasındadır.

3.1.1.2. Denver Gelişimsel Tarama Testi Sonuçları

Ceza infaz kurumunda kalan kadınların çocuklarına Denver testi uygulandığında çıkan sonuçlara göre yaşıtlarına göre çocukların %34,8'inin anormal, % 37,9'unun şüpheli ve %27,3'ünün de normal gelişim gösterdiği görülmektedir.

3.1.1.3. Çocuk-Ana Baba İlişkisi Ölçeği (Anne Formu) Sonuçları

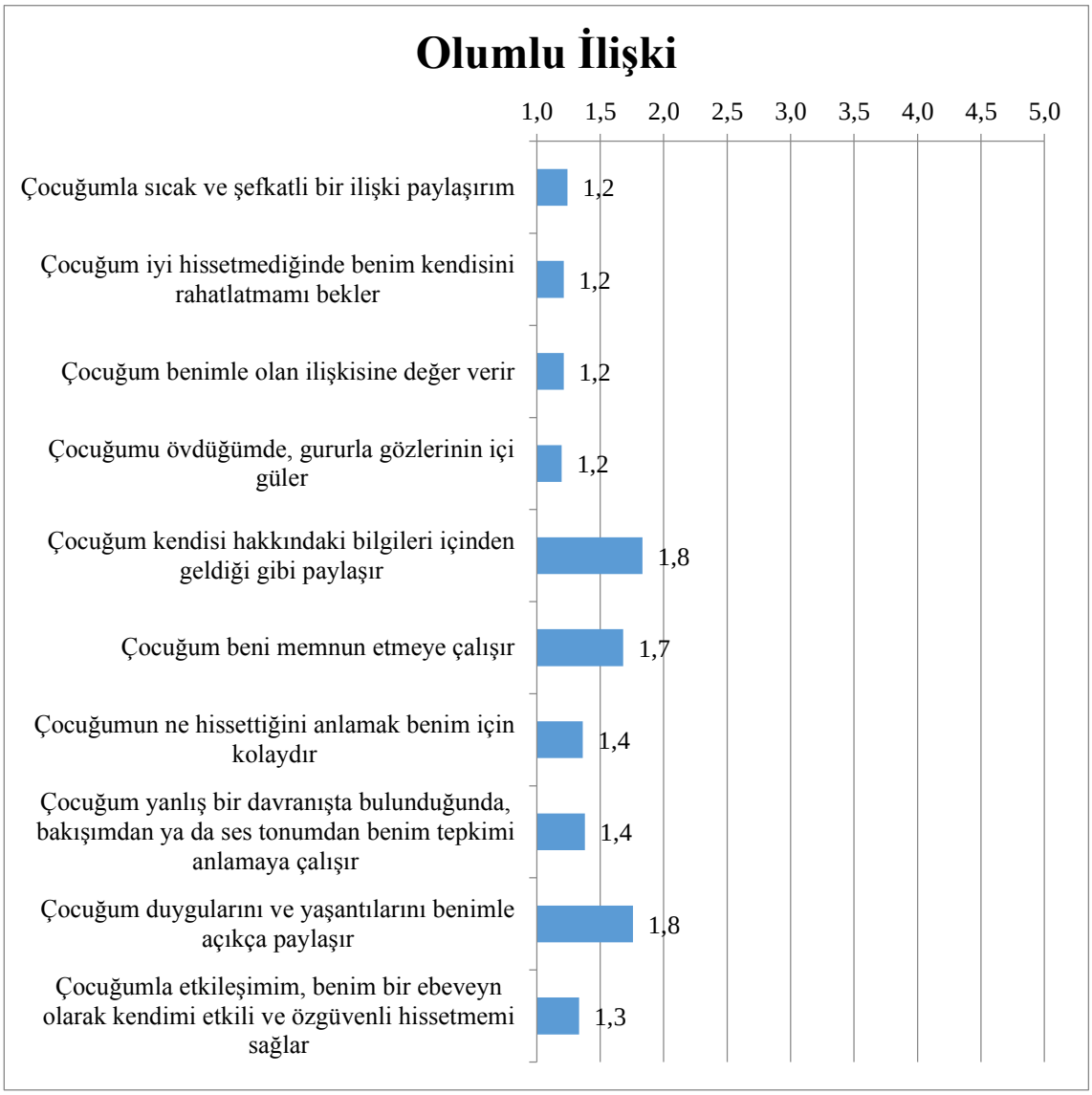
Tablo 1. Çatışma Ölçeği İçin Verilen Yanıtların Ortalama Dağılımı

Yukarıdaki grafikte 14 maddeden oluşan çatışma ölçeğine verilen yanıtların ortalama değerleri gösterilmiştir. En düşük katılımın 1=”kesinlikle uygun değil”, en yüksek katılımın 5=”kesinlikle uygun” olduğu ölçekte ortalama değer 1’e yakında katılım düzeyi düşük, ortalama değer 5’e yakınsa katılım düzeyi yüksektir.

Çatışma ölçeği için ceza infaz kurumundaki annelerin en yüksek katılım gösterdiği madde 4,2 ortalama ile “. Ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde çocuğum incinir ya da kıskançlık gösterir” ifadesine olmuştur. Daha sonraki en yüksek katılım ise 3,6 ortalama ile “Çocuğum bana kolaylıkla öfkelenebilir” ifadesine olmuştur. Ölçekteki en düşük katılımlar ise 1,5 ortalama ile “Çocuğum beni bir ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür” ve 1,7 ortalama ile “Tüm çabalarıma rağmen çocuğum ile anlaşma biçimimizden hiç memnun değilim” ifadelerine olmuştur.

Tablo 2. Olumlu İlişki Ölçeği İçin Verilen Yanıtların Ortalama Dağılımı

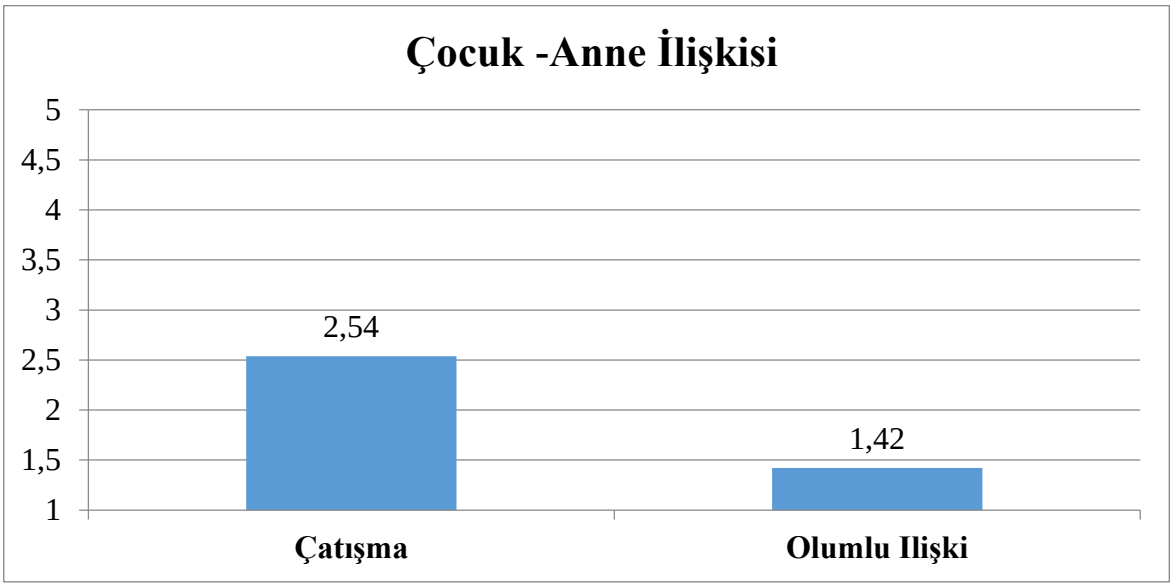

Yukarıdaki grafiğe bakıldığı zaman ceza infaz kurumunda kalan annelerin olumlu ilişki ölçeğindeki tüm maddelere olan katılım düzeyinin oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tablo ve grafikte çatışma ve olumlu ilişki ölçeklerine ait genel görünüm gösterilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Kişi Sayısı	**Min**	**Mak**	**Ortalama**	**Std.Sapma**
Çatışma	66	1,29	4,00	2,5364	,64508
Olumlu Ilişki	66	1,00	3,70	1,4212	,50246

Tablo ve grafikteki değerlere bakıldığı zaman çocuk-anne ilişkisinde çatışma düzeyinin orta düzeyde (2,54) olumlu ilişkinin ise oldukça düşük (1,42) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Çatışma ve Olumlu İlişki Ölçeklerine Ait Güvenilirlik Analizi

Ölçek	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Çatışma	0,644	14
Olumlu İlişki	0,786	10

Güvenilirlik analizinin amacı verilerin rastlantısallığını ölçmektir. Ankete verilen cevaplar rastgele dağılım gösteriyorsa anket sonuçlarının güvenilir olduğuna karar verilir. Güvenilirlik analizi seçilen örneğin güvenilirliğini, tesadüfîliğini ve tutarlılığını test etmekte kullanılır.

Sonucun güvenilir olup olmadığına Cronbach's Alpha (α) değerine göre karar verilir.

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise güvenilir değildir.
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise düşük güvenilirliktedir.
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilirdir.
- $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise yüksek derecede güvenilirdir.

Yukarıdaki tabloya göre çatışma ölçeği için güvenilirlik katsayısı α=0,644 yani oldukça güvenilir, olumlu ilişki ölçeği için de α=0,786yani oldukça güvenilir bulunmuştur. Bu sonuçlara göre örnek hacmi analiz için uygundur.

3.1.2. Nitel Bulgular

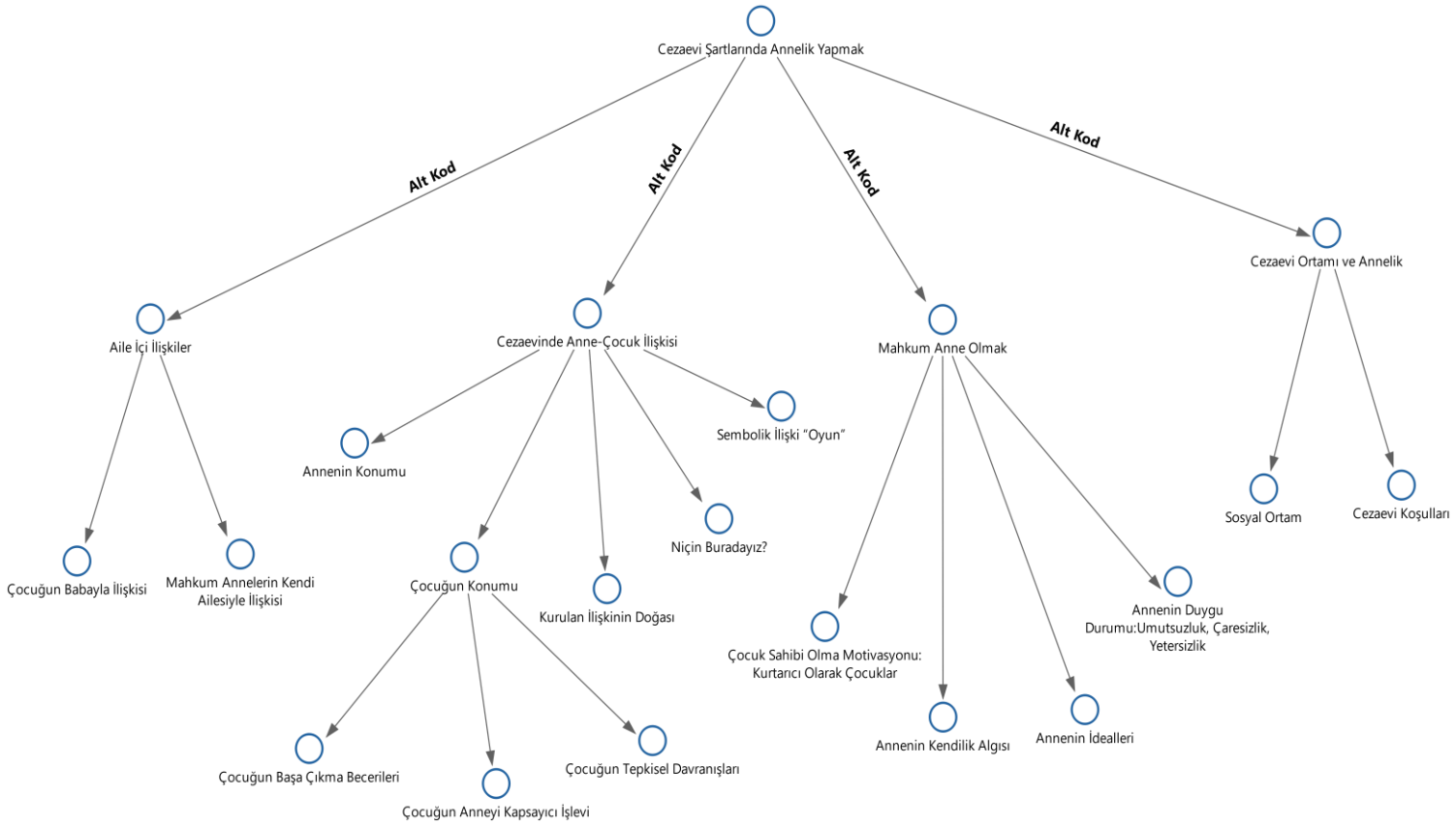
Araştırmanın bulgularını proje kapsamında mahkum annelerin grup çalışmaları sırasındaki paylaşımlarının analizi oluşturmaktadır.

Araştırmanın bulguları iki bölümden oluşmaktadır: İlk bölüm ceza infaz kurumu şartlarında annelik yapmaya, ikinci bölüm ise ceza infaz kurumu şartlarında büyümeye ilişkin bulguları içerir.

3.1.2.1. Cezaevi Şartlarında Annelik Yapmak

Cezaevi şartlarında annelik yapmak teması altında cezaevi ortamı ve annelik, mahkum anne olmak, cezaevinde anne çocuk ilişkileri ve annelerin kendi aileleri ile ilişkileri alt temalarına ulaşılmış, ikinci ana tema olan cezaevinde büyümek teması ile ceza infaz kurumunda büyüyen çocuğun gelişimsel süreçleri annelerin söylemleri aracılığıyla anlaşılmaya çalışılmıştır.

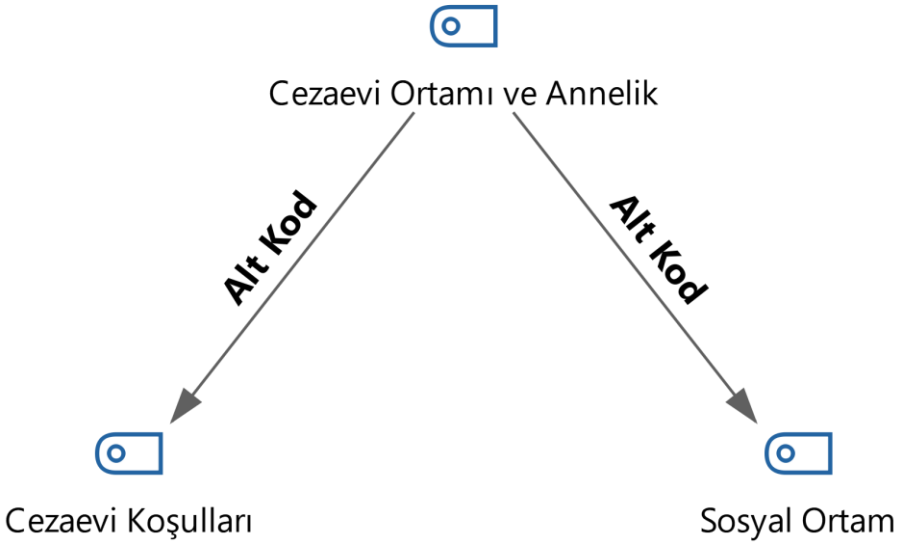
Cezaevi Şartlarında Annelik Yapmak

Tema analizi sonucunda 16 farklı alt temaya (cezaevinin fiziki ve sosyal ortamı, mahkum annelerin çocuk sahibi olma motivasyonu, kendilik algıları, idealleri, duygu durumu, annenin ve çocuğun ilişkideki konumu, kurulan ilişkinin doğası, çocukla dürüst iletişim, sembolik ilişki, mahkum annelerin kendi aileleriyle ilişkisi, çocuğun babayla ilişkisi, çocuğun dil motor ve sosyal gelişimi) ulaşılmıştır.

3.1.2.1.1. Cezaevi Ortamı ve Annelik

Cezaevi Ortamı ve Annelik Kod-Alt Kod-Bölümler Modeli

İlk ana tema olan cezaevi ortamı ve anneliğin altında; cezaevinin fiziki koşullarını ifade eden cezaevi koşulları ve sosyal ortam alt temalarına ulaşılmıştır.

3.1.2.1.1.1. Cezaevi Koşulları

Anne Destek Programı'na katılan annelerin çoğunluğu, cezaevi koşullarının fiziksel ve sosyal ortamının çocuk büyütmek için elverişsiz hatta örseleyici olduğunu belirtmişlerdir. Proje kapsamında koğuşlara girilemediği için ortama ait bilgilere sadece annelerin söylemleri aracılığıyla ulaşılmıştır. Koğuşlarda çok sayıda kişinin kalması ve çocuklar için hareket alanının olmamasına sık sık değinilmiştir.

> Burada çocukların emeklemesi çok sıkıntılı, bazı koğuşlarda 46 kişi kalabiliyorlar. Ranzalar 3 katlı ve biz en iyi ihtimalle 2. katında kalıyoruz. 1. katta yaşlılar ve hastalar kalıyor. Koğuşlar o kadar kalabalık ki çocukları yerde emekletmek bile mümkün değil, çocuklar ya kucağımızda ya da yatağın üzerinde bütün gün. Şimdi yaz geldiği için belki havalandırmada yere bir şeyler serip çocukları üzerinde emekletebiliriz. Battaniye cezaevine aitse yere seremiyoruz.

Buradaki her şey zararlı, eskiden çocuk odası vardı, şimdi hareket alanı bulamıyoruz. Yerde yatak koyacak yer kalmadı. Hareket etmek içerde mümkün değil, bahçede olabilir.

Günümüz ranzaların üstünde, koğuşun içinde geçiyor. Koğuşun içinde gidilecek bir yer yok. Açık alan soğuk. En fazla bir yataktan diğer yatağa geçiyoruz.

Annelerin ifadelerinden koğuşların kalabalık olması sebebiyle çocuklar için ayrı yatakların bulunmadığı, çocukların anneleriyle birlikte uyumak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır.

Koğuşlar kalabalık ve çocuklar anneleri ile birlikte aynı yatakta yatıyor.

Çocuklarımızla bu eski cezaevinde, karanlık, kapalı ve kalabalık bir alanda zaman geçiriyoruz.

Küçük bir koğuşta 51 kişi kalıyoruz. Benim bebem 2 aylık, yatak olmadığı için yerde yatıyoruz napalım.

50 kişilik koğuşta yatıyoruz. Birine sus desen al çocuğunu der. Oda sistemi olsa keşke…

Sağlıklı büyümek için gerekli uyku rutinini sağlayacak uygun fiziksel koşulların olmamasının yanı sıra, çocuklar için belli bir uyku saatinin olmadığı ve rutinden çok uzak oldukları anlaşılmaktadır. Uykunun, fiziksel büyüme, metabolizma ve beden kütle indeksi (BKİ) gibi fiziksel; öğrenme, hafıza ve uyum gibi bilişsel; mizaç ve akademik başarı gibi psikososyal sağlık üzerine etkisi vardır(Özvurmaz ve Çalışır, 2018).

Cezaevi şartlarında normalde 12.00'de ses kesilir ama bizim koğuşta 03.00-04.00'e kadar biz uyardığımız halde susmuyorlar.

Çocukların uyku saati yok, koğuşta mümkün değil, çok gürültülü, değil çocuk ben bile uyumakta zorlanıyorum.

Benim çocuğum diğer arkadaşın kızı da olduğu için uyumuyor. Kız ağlayınca benimki de uyanıyor.

Koğuşta çocukları istediğimiz saatte yatıramıyoruz. Kadınlar susmuyor ki! Birisi şarkı söylüyor, öbürü kavga ediyor. Sus deyince de kavga çıkıyor. Mecbur bizimle beraber yatıp bizimle beraber kalkıyorlar.

Çocukların uyku saati yok, koğuşta mümkün değil. Çocuğumu erken uyutayım desem kadınların sesinden durulmuyor, kimseye de sus diyemiyorsun veya dersen kavga çıkıyor. Bu yüzden gece 01.00-02.00 gibi benimle yatıyor, öğlen gibi kalkıyoruz.

Sorunlu yapı içinde üretilen çözümün de sorunlu olduğu gerçeği bir annenin aşağıdaki söyleminden anlaşılmaktadır.

Çocuğunu ilaçla uyutanlar var.

Bütün günü ranza üzerinde geçirmek çocuğu istismar edici özelliğiyle, Türkiye tarafından 1989 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre çocuğun kaliteli bir yaşam standardına erişim hakkına aykırı olduğu gibi, fiziki şartların kısıtlılığı da çocuk gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Ünal (2009) çalışmasında oyun alanlarının çocuk gelişimine etkisini, oynanan oyunların çocukların yaratıcılığını ve bağımsızlığını desteklemesi, kaba motor becerilerin gelişimine imkan vermesi ve harekete dair kavramlar kazandırması, çocukların bir arada oynadıkları için sosyalleşirken olası sorunlara çözüm üretme becerilerinin gelişimi olarak belirtmiştir. Anneler, yukarıdaki söylemleriyle ceza infaz kurumunun yetersiz fiziksel koşullarını detaylarıyla ortaya koyarken, özellikle hijyen sorununun altını çizmişlerdir.

> Yerler hijyenik değil, insanlar yediklerini yere atıyorlar. Tuvalete girdikleri terliklerle yukarı çıkıyorlar. Çocuklar sıralıyor ama onları yere bırakamıyoruz.
>
> Koğuşlarda temizlik malzemelerimiz yok, kalabalık kaldığımız için son gelenler yerde yatmak zorunda kalıyor.
>
> Yatakları topladıktan sonra yerlere bırakamıyoruz çocukları, betona kafasını vuruyor, ağzını yerlere sürüyor ama yerler hep pis.
>
> Bir koğuşta bit gördük ve diğerlerine geçmesinden korkuyoruz.
>
> Bizim koğuşta bir fare var, tuvaletten çıkıyor, çok büyük, geçen gün yatağı yedi, çok korktuk. Ya bize, çocuklara bir şey yapsa.

Çocukların yaşadıkları problemlerin cezaevi şartlarının fiziksel olanakları ile sınırlı olmadığını, gelişimin çok önemli parametrelerinden olan beslenmede de önemli sorunlar olduğu anlaşılmaktadır. Annelerin ifadelerinden, çocukların beslenme sorunlarının, bilgi yetersizliğinden, ekonomik güçsüzlükten, ceza infaz kurumundaki yetersiz koşullardan, çocukların akranlarından kazandıkları davranışsal edinimlerden ve annelerin yanlış tutumlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

> Benim çocuğa ben 3 aylıktan itibaren normal yemeklerin suyundan veriyorum, bir şey olmuyor ki hepsine yaptım ben bunu.

4 aylık bebeğim, anne sütü fazla emmiyor, mama gerekiyor ama kantinde bebek maması kalmamış, öyle böyle idare ediyoruz.

Çocuğum 20 aylık yemek yemiyor. Yemeyeceğim diyerek sürekli çıkartıyor.

1 yaşını geçti ağzına su bile sürmüyor, halen sadece anne sütü ile besleniyor.

Memeden kestim, istiyor ama vermiyorum, ısırmak istediğinde ağzını kapatıyorum.

Çocuğa zorla yemek yedirmeyim ama o yemek yiyince dünyalar benim oluyor.

Hocam bizimkiler arsız, şeker bisküvi istiyorlar. Hepsini yiyorlar.

Yemek yemiyor başkasını örnek veriyorum sen yemezsen o yer diyorum o zaman yiyor.

Ben 40'ı çıktıktan sonra et suyu ve tavuk suyuyla beslemeye başlıyorum, beslensin diye, hep böyle büyüttüm, bir şey olmadı.

Çocuklara kantinden kutu meyve suyu alıyoruz.

Psikolojim bozuktu, iki çocuğumun da yanağına vurdum. Sonra ağladım, üzüldüm, onları sevdim ve ellerine cips ile simit verdim.

Çocukların sağlık sorunlarının, koğuş şartlarının çocuklar için uygun olmamasından kaynaklandığı annelerin ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Koğuşlarda sigara içildiği için çocuklar da etkileniyor. Çocuğum hastalandı iki gün hastanede yattık. Kelepçe yasası çıksın. Evde olalım. Ayağımıza prangalar bağlasınlar yeter ki buradan çıkalım.

Havalar artık soğuduğu için cezaevi de soğuk oluyor. Fakat hava 15 derece altına inmeden kaloriferler yanmıyor. Çocukların çoğu sistit oldu. Anneler hep hastayız. Soğuktan şikâyetçiyiz. Buz gibi.

Burası kan hastası çocuğuma uygun bir yer değil.

Çocuğumun ateşi var bizi koğuşta tutuyorlar, ne olacak bu çocuk şimdi…

Çocuğun, doğuştan gelen gelişimsel potansiyelini gerçekleştirebilmesi için zengin uyarıcılar bulunan aile ortamına ve sosyal çevreye ihtiyacı vardır (Bee ve Boyd, 2009). Zengin uyarıcılı çevre çocuğun gelişimini destekler(Bolatbaş ve Bıçakçı, 2015). Anneler, ceza infaz kurumunda kreş, koğuşlarda ise oyuncak ihtiyacını dile getirerek,

cezaevlerinde çocukların gelişimini destekleyecek uyaran ihtiyaçlarını ortaya koymuşlardır.

> Bahçeye oyun parkı, çocuklara yürüteç, ses çıkaran oyuncak, top ve bebek istiyoruz, koğuşta hiç oyuncak yok.
>
> Çocuğum kalem kağıt ve yazmak istiyor. Eğitimde boyayla oynatıyorsunuz, biz koğuşta bulamıyoruz. Normal kalem veriyoruz renkli kalem vermiyorlar ki.
>
> CD çalarımız var belli saatlerde çocuk şarkısı çalınsın istiyoruz. Şarkı kitabı istiyoruz.
>
> Çocuklar için kitap istiyoruz.

Bir örnekte, kreşin aktif kullanımının avantajı bir anne tarafından dile getirilmiştir.

> Kısa süreli bile olsa çocukların kreşe çıkması onlara çok iyi geliyor. Enerjilerini atıyorlar.

3.1.2.1.1.2. Sosyal Ortam

Ceza infaz kurumunun fiziki koşullarının olumsuz etkisinin yanı sıra, çocukların içinde bulunduğu sosyal çevrenin de etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Annelerin birbirleriyle olan ilişkisinin, çocukların da sosyal ilişkilerini şekillendirdiği ifade edilmiştir.

Ceza infaz kurumu içindeki yaşam koşullarıyla ilgili ifadeler incelendiğinde, farklı yaşam stillerinin bir arada bulunmasından kaynaklı çatışmalar olduğu görülmektedir.

> Biz de kavga ediyoruz, böyle olunca diğer anne de kendi çocuğunu çekiyor, sonra surat asılıyor, bir daha cesaret edemiyorlar birlikte olmaya.
>
> Diğer kadınlarla ağız dalaşı yapıyoruz. Anneler birbirine surat asıyor, bahçede karşılaşıyorlar, senin çocuğun benimkine vurdu şeklinde ağız dalaşına devam ediyorlar.
>
> Koğuşta 5 çocuk var ama hepsi bundan küçük, 3 yaşında benimki. Kavga ediyoruz diğer annelerle, bunlar birbirlerine vuruyor diye.
>
> Çocuk çocukla 5 dk oynuyorsa 6. dk kavga ediyor. Oyun olsa 1 gün oynatırız 2. gün sıkılıyor çocuk.

Farklı yaşam stillerinin bir arada oluşunun, koğuşta çocuğu olmayanlar için de sorun teşkil ettiği ve annelerin dışlanmaya maruz kaldığı ifade edilmiştir.

> Bizim dışarıdayken komşularımızla ilişkilerimiz çok iyidir, burada çocuğumuz var diye koğuştaki diğer kadınlar tarafından dışlanıyoruz.
>
> Psikolojik baskı içindeyiz, çocuksuz annelerin birçoğu çocuk sesinden rahatsız oluyor. Çocuk bu nasıl susturayım? Sonra aramızda kavga çıkıyor.
>
> Küçücük parkımız var ama büyükler oturuyor kalkın deyince de kızıyorlar.
>
> Ben sessiz oluyorum ama o olmuyor. Benim çocuğum dışarda diyor.
>
> Cezaevindeyiz diye çocuğuma yeni oyunlar öğretmezsem, yeni şarkılar söyleyemezsem onunla ilgilenmezsem iyi bir anne davranışı olmaz. Koğuşta bunu yapamıyoruz. Çocuğa şarkı söyleyemezsin, oyun oynayamazsın herkes kızıyor. Sus diyor.

Sosyal bir olgu olan dışlanmanın, çocuğa karşı şiddet içerikli davranışlara sebep olduğu, annenin çocuğa karşı tutumunda belirleyici rol oynadığı anlaşılmaktadır.

> Gece çocuk ağlayınca kadınlar sustur şunu diyor ama çocuk bu ne yapayım. Ben de sinirleniyorum bazen vuruyorum çocuğa.

Yalnızca üç anne mevcut sosyal çevrenin olumsuz etkilerinden çocuğunu korumaya çalıştığına dair ifadelerde bulunmuştur.

> Kesinlikle birisi kavga ederse oradan uzaklaşıyoruz, görmüyorlar. Hiç öyle ortamlarda bulundurmuyoruz.
>
> Ben başkası için susturmam çocuğumu, gerekirse zile basar şikayet ederim. Kimse için engellemem çocuğumu. Çok isterse gitsin çocuksuz koğuşa. Ben 4 yıldır çocuğumla buradayım, istediğim gibi onu yetiştiririm.
>
> Koğuşta çok ses olunca ben ninni söylemeye başlıyorum bastırmak için.

Bazı örneklerde ise anne için zorlayıcı koşullarda çocuğunun bakımını diğer kadınların üstlendiği ve kadınların dayanışma içinde oldukları anlaşılmaktadır.

> Anneler birbirimizle görüşüyoruz, çocuklarımız da birlikte oyun oynarlar.
>
> Benim kaynım öldü, dört gün boyunca çocuğuma arkadaşlarım baktı ben elimi bile sürmedim, çok üzgündüm.
>
> Aynı koğuşta olmasak da aramızda sıkıntı olmuyor, kendi aramızda dertlerimizden, dışarıdan bahsediyoruz.

> Ben 9 senedir buradayım hiç psikoloğa gitmedim. Benim dert ortağım arkadaşım. Burada en güzel şey dostluk. Ailemiz anlamıyor fakat arkadaşımız anlıyor.

Yapılan gözlemlerin yanısıra annelerin söylemlerinden de anlaşıldığı üzere kurumda genetik farklılığı olan çocukların varlığından söz edilmektedir.

> Burada down sendromlu bir çocuk var, hareketli ama saldırgan değil.

> Çocuğum özel olduğu için arkadaşlarım da ilgileniyor. Herkes ona çok daha sıcak davranıyor. Yarışma programı seyrediyorlar.

Çocuğun sosyal ve duygusal gelişim sürecinin sağlıklı olması için önemli etken olan sosyal çevreye ilişkin faktörler çocuğa olumlu veya olumsuz davranış tutumlarını kazandırmaktadır(Özbey, 2010). Çocuk, doğum öncesinden itibaren çevresindeki insanların tutum ve davranışlarından, öncelikli olarak da en yakın çevresi olan aile ortamından etkilenir(Bolatbaş ve Bıçakçı, 2015). Yetişkinin yaptıklarına karşı ilgi duyan kız ya da erkek çocuklar, oyunlarında yetişkinin günlük etkinliklerini taklit eder(Oktay, 1984). Öğrenme teorisine göre (Bandura, 1977'den akt. Davis ve diğerleri, 2006:195) kişi doğuştan suçlu değildir ancak çevresini gözlemleyerek ve çevresindeki kişilerin davranışlarına özenerek suçlu haline gelebilir. Öykünme, kişinin bir başkasını örnek alması ya da birey için bazı kazançların olmasıyla suç davranışını güçlendirir(Saruç, 2013).

Çocukların günlük yaşamı sürekli modelleyerek öğrenme durumunun, ceza infaz kurumundaki çocuklar açısından, koğuş yaşamını modelleme anlamına geldiği anlaşılmaktadır.

> Anons yapıyor oğlum. Bugün bitti biz ne zaman çıkacağız diyor. Sayım anonsu yapıyor.

> 2.5 yaşında kızım var "Allah kurtarsın amin" diyor.

> Koğuşta kavga görünce o da kendine vuruyor, zarar vermeye çalışıyor. "Yapma kızım yapma, bak seni sevmem" diyorum önce bakıp duruyor sonra tekrar başlıyor. Doktora götürdüm "Normal, ne görürse onu yapar…" dedi.

> Çocuğum kavga ediyor, çevrede de kavga var, mahallede küfür var.

> Kadınlar ağda yaparken, bana da yapar mısın diye ağlıyor oğlum, ben de ayıp diyorum. Bizimkiler de ağda yapmak için çikletini çıkartıp bacağına yapıştırıyor.
>
> Çoğunlukla Romence şarkılar söylüyoruz. Genellikle kendi dilimizde oyun havası söyleriz çocuklar buna oynayarak karşılık verir.

Çocukların kötü örneklerin yanı sıra, iyi örnekler sunulduğunda da kolaylıkla taklit edebildikleri ifadelerden anlaşılmaktadır.

> Ona iyi bakarsak, iyi davranırsak o da iyi olur. Sabahları gülerek günaydın diye uyandırırsak o da aynısını yapıyor. Her sabah gülerek günaydın demeliyiz ki bunu öğrensinler. Okula başladığında öğretmenine günaydın diyecektir.
>
> Bizim koğuşta 9 çocuk var birinin elinde kitap varsa hepsi istiyor, bu yüzden biz de saklıyoruz.
>
> Kreşten gelen bir çocuk var bizim koğuşta, onun kitabından bakıyor çocuğum. Taklit ediyor.

Kreşi olan kurumlarda kreş kullanım olanaklarının kısıtlı olduğu ifade edilmiştir.

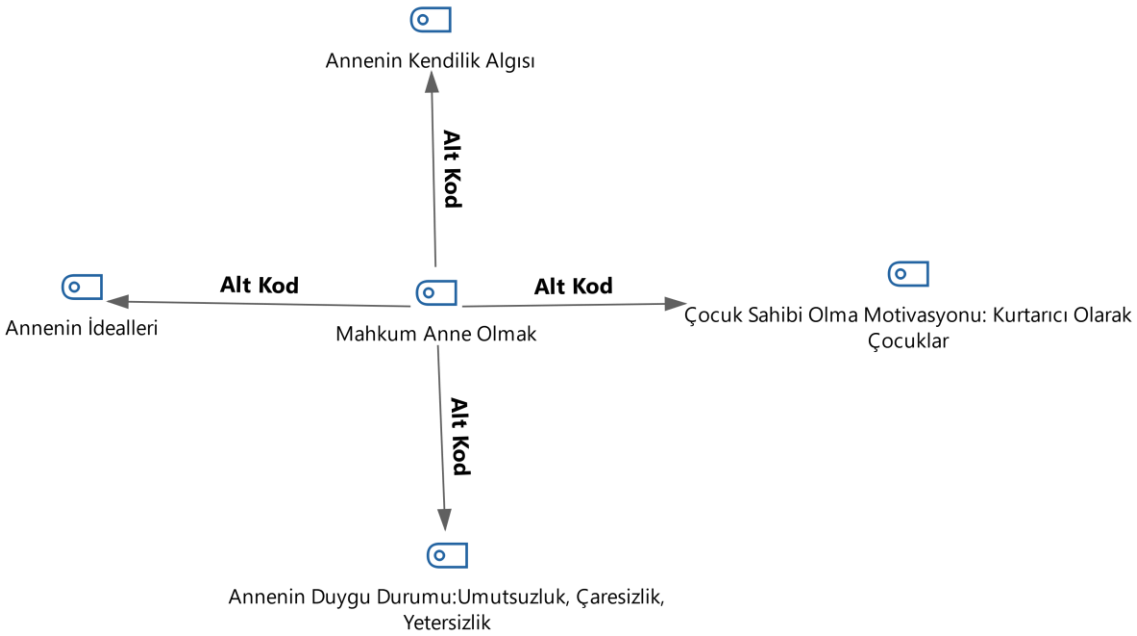
> Kreşler ne için yapıldı, bebekler oynasın diye ama çıkartmıyorlar.
>
> Burada bizi susturuyorlar kreşten bir oyuncak bile alamıyoruz. Koşmak, dokunmak istiyor. Koğuşta akşam 15:00-16:00'e kadar yatanlar yatağıma dokunma diye itiyor, kalk çocuğunla ilgilen diyor, burada çocuklar oyuncak yerine fırçalarla oynuyorlar. Eğitime çıktığında çıkışta oyuncağını elinden alınca daha fena oluyor. Koğuşta oyuncak parçalanır zaten. Aynı oyuncaktan birer tane olsa güzel olur. Battaniye bile almıyorlar ki oyuncak alsınlar. Dışarıdan oyuncağı bile ya almıyor ya kırıyorlar.
>
> Çocuklara oyuncak verilmiyor. Dışarıdan gelen oyuncaklar da kabul edilmiyor. Tabi sıkılıyor. Ancak pet şişelerle, mandallarla avunmaya çalışıyoruz. 24 saat kapalı alanda çocuk da sıkılıyor, anne de.
>
> Çocuğumu kreşe almıyorlar, cevap vermiyorlar savcıya yazdım.
>
> Burada oyun parkı var, kreş gibi bir yer var ama hiç çocuklar çıkmıyor. Onlar da bizim gibi çeksinler cezalarını diyorlar.

Çocuğun gelişimsel olarak desteklenebilmesi için sağlıklı beslenmeye ve bakım almaya, güvende hissedebileceği bir aile ortamına ve sosyal becerileri kazanabilmesi için akranlarıyla birlikte olabileceği bir ortama ihtiyaç bulunmaktadır(Bolatbaş ve

Bıçakçı, 2015). Koğuşlardaki sosyal ortamdan, annelerin ve çocuklarının gelişimsel süreçlerinin olumsuz yönde etkilendiği anneler tarafından ifadelendirilmiştir.

> Aile olarak çocuğa bakmak daha kolay. Cezaevi içinde tavırlar farklı oluyor. Çocukların yanında suçlar anlatılıyor. Cinayetten yatan kadınlar çocukları korkutuyor "kocamı kestim seni de keserim" diyerek.
>
> Dışarıdaki anne olsaydım kendi yaşıtlarıyla oynardı, büyüklerle oynamaktan psikolojileri bozuldu.
>
> Koğuştaki arkadaşlar 7/24 ilgileniyor ama sonuçta annesi benim, ilgilenmem gerek. Buranın potansiyeli değişik. 20 kişi bir odada kalıyoruz, çocuğu karşına alıp görüntülü bir şeyler yapmaya çalışırken, biri yemek yiyor, biri banyoya gidiyor, biri kavga ediyor, çocuk görüyor. Dikkati dağılıyor. Normal akışta güzel ama burası çok zor. Küfür ediyorlar kapıyı kapatıyoruz ama anlıyorlar.
>
> Koğuş ortamı yüzünden şiddete mecbur kalıyoruz. 24 kişi bağırıyoruz deli gibi oluyorlar.
>
> Benim kızım nerede kavga varsa oraya koşuyor. Eskiden gürültüden korkardı.
>
> Eğitimde öğrendiklerimizi yapamıyoruz koğuşta ortam uygun değil ve vakit olmuyor.

3.1.2.1.2. Mahkum Anne Olmak

Anneler, af ve özgürlük arzularıyla yeni yasa tasarılarıyla ilgili bilgi beklentisi içindedirler. İfadelerinde bu beklentilere yer vermektedirler.

Dışarıda olsak bileğimizde kelepçe bile olsa yeter.

Anne mahkumlara yönelik getirilecek bir düzenleme ile özel bir uygulamaya tabii tutulma beklentisi içinde oldukları dikkat çekmektedir.

Af olsun, çocuk yasası çıksın.

Adalet Bakanlığı bu çocukların daha ideal yerde kalmaları için çalışma yapıyormuş, bilginiz var mı?

Çocuklara bir şey öğretmek istiyoruz. Onları geliştirmek istiyoruz. Yasa çıksın diye bekliyoruz.

Çocuğumla çıkayım onu hep gezdiricem, her yere götürücem. Af bekliyorum.

Mahkum anne olarak çocuklarıyla ve kurum personeliyle ilgili umutsuzluklarını ifade etmektedirler.

Biz mahkumuz diye çocuklarımızın psikolojisi bozuluyor.

Biz mahkumuz ya bize bilgi vermezler, bir şey söylemezler.

İki annenin, ceza infaz kurumu şartlarından faydalanabildikleri anlaşılmaktadır.

Cezaevi deyip geçmeyin bir eğitim yeri. Ben A harfini bilmiyordum liseye gittim.

Yemek, o bu var da bir kenarda dursun en önemlisi psikolojileri, biz de ayakta tutmak için hissettirmiyoruz. Dışarı çıkmak için umudumuz var.

3.1.2.1.2.1. Çocuk Sahibi Olma Motivasyonu: Kurtarıcı Olarak Çocuklar

Mahkum kadınların çocuk sahibi olma motivasyonlarının, çocuğu cezaevinde moral kaynağı olarak görmeleri ve devlet desteği olduğu anlaşılmaktadır.

Veren rabbime kurban olayım devlet baba sağ olsun okutuyor ondan çocuk yapıyoruz.

Çocuğumu asla vermem devlete. Neşe kaynağım o benim, moral depoluyorum.

Bir anne çocuk sahibi olma durumunun, maddi durum ve eşler arası ilişkiye bağlı olduğunu ifade etmiştir.

> Bakanın yoksa çocuk yapmayacaksın, zenginsen yap. Anneye sıkıntı yapılmasın. Destek olunmuyor, maddi sıkıntı var, eşim yok, ayrıyız ve oğlumu bana kışkırtıyor. Sorunlu evlilikse çocuk yapılmasın, sorunsuz bir evlilikse, bakılıyorsa çocuk yapılsın. İki tane yeter bana. İki kızım var, yetişemem fazla olsa. Boynu bükük çocuğum, bensiz kim bakacaksa baksın diyeceksem ben ne yapayım çocuğu.

3.1.2.1.2.2. Annenin Kendilik Algısı

Annelerin kendilerine dair ifadelerinden, algıladıkları benlik, olmak istedikleri ideal benlikten uzak olduğundan, düşük özgüvenden bahsetmek mümkündür.

> Kadınlıkla ilgili iş yapılacaksa bir ona yeteneğim var.
>
> Koğuştakiler yardım ediyor, sen annelik yaparsın diyor ama yapamıyorum.
>
> Biz deneme tahtasıyız.
>
> Dışardan gelenler dinçlik getiriyor, bizim içimiz çürümüş.
>
> Biz halen kendimiz çocuğuz, ben kendimi halen buraya girdiğim yaşta (21) hissediyorum.

Winnicott'a göre, kendilik algısının temelini oluşturan deneyimler, annenin çocuğuna sağladığı ortama bağlı olarak, anne-çocuk ilişkisinin içinde gelişir. Çocuğun zaman içinde bütünleşmiş bir algısının olması ve kendilik duygusunu geliştirebilmesi annenin ona sunduğu "kucaklayıcı ortam" sayesinde olur(Tüzün ve Sayar, 2006 , s.28).

3.1.2.1.2.3. Annenin idealleri

Mahkum annelerin, çocuklarının kendilerine benzemelerini istemedikleri, çocukların ilgiyle ve sevgiyle büyümeleri, toplumsal değerlere sahip olmaları yönünde beklentileri olduğu anlaşılmaktadır.

> Çocuğum Allah yolunda, Kuran bilen, harama el uzatmasın isterim.
>
> Çocuğuma miras bırakacak olsam, dürüstlük, huzur, özgürlük, sevgi bırakmak isterim.
>
> İyi bir meslek seçsin. Hırsız olmasın.

Buralara düşmesin. Dağlara, taşlara… Allah korusun.

Eline, diline, beline sahip olsun. Ayrıca özel eğitime gitmesini isterim.

Çocukların koğuşta yakın arkadaşlık kurması lazım. Hayatta çocukları iyi bir şekilde yetiştirmek istiyoruz.

Annenin babanın eğitimi verilmeli, kırmayı kötüyü öğretmesin.

Çocuklarıma oda yapacağım, güneş gören oda. İç mimara yaptıracağım.

Çocuğum bizim yaptığımız işi yapıp hapiste çürümesin - güzel bir yaşantısı olsun isterim.

Kısır Döngü

Eğitim alamayan ve çocuk yaşta zorla evlendirilen mahkumların, cezaevinde olmakla ilgili algılarının çocukluk yaşantılarına bağlı olduğu, çocuk yaşta suça itildikleri için cezaevinde olduklarına dair ifadeleri dikkat çekmektedir. Araştırma grubunda kadın suçluluğunda ailenin ve bireysel deneyimlerin belirleyici unsur olduğu görülmektedir. Düşük sosyoekültürel çevreden gelen tutuklu/hükümü annelerin yoksul aile yapısı, çocukluk çağı travmaları, erken çocukluk döneminden itibaren maruz kaldıkları ihmal ve istismar, ruh sağlığı problemleri, evlilik yaşantısı, bağımlılık ve yalnız anne olma (single motherhood) olasılığının oldukça yüksek olması gibi unsurların kadın suçluluğu açısından önemli olduğu görülmüştür(Bruns, 2006; Byrne, Goshin, ve BlanchardLewis, 2012; Greene, Haney ve Hurtado, 2000; Hanlon, O'Grady, Bennett-Sears, ve Callaman, 2005; Saruç, 2013; Shelton ve Gill, 1988). Bu unsurlar zincir kırılmadığı sürece nesilden nesile aktarılmaktadır. İhmal edilmiş, istismara uğramış ve yoksun bırakılmış anneler, özellikle de bu travmatik deneyimlerden kaynaklanan sorunları çözme fırsatı bulamadıklarında ebeveyn-çocuk bağlanma ilişkisinde sorunlar yaşarlar; sonuç olarak, çözümlenmemiş bir travmanın nesiller arası döngüsü harekete geçirilir.(Berthelot ve ark., 2015; Iyengar, Kim, Martinez, Fonagy ve Stratheam, 2014; Murphy ve ark., 2014; Riggs ve ark., 2007; Stovall- McClough ve Cloitre, 2006). İstismara uğrayan ve ihmal edilen annelerde bağlanmanın nesiller arası aktarımını anlamak önemlidir(Harris, 2011). Bağlanma teorisi, kişinin ilk ilişkilerine odaklanır. Bowlby'nin(1969, 1988) bağlanma teorisi; yaşamın ilk yılında birincil bakıcıya bağlanmanın, yaşam süresi boyunca önemli sonuçlara sahip olduğunu ifade eder. Bağlanma ilişkisi güvenli ve olumlu ise, birey en uygun gelişime sahip olacaktır;

eğer bağlanma ilişkisi güvensiz ve olumsuz ise, bireyin gelişiminin optimal olması beklenemez (Bowlby, 1969, 1989). Bağlanma ilişkisinin anlaşılması için, güven ve kaygı duygularında bireysel farklılık faktörünü göz önünde bulundurmak ve bir çocuğun güven duygusunun bağlanma figürünün ulaşılabilirliği ve yanıt vermesine dayandığını bilmek esastır(Bowlby, 1973). Önceki araştırmalardan elde edilen bulgular, duyarlı yanıt verme kalıplarının, nesillerarası güvenli bağlanma ile sonuçlandığını ortaya koymuştur (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978; George, 1984; George, Kaplan ve Main, 1984; George ve Solomon, 1996).

> Neden mi suç yaptım, annem babam elime kağıt kalem vermedi ki.. Allah Allah neden yaptım yani?
>
> Ben memnunum burada olmaktan çünkü çocukken yaptığım suçlar için buradayım, yetişkinken değil, artık 19 yaşındayım.
>
> Ben de çocuk gelindim, 14 yaşımda evlendirildim, şimdi 18 yaşındayım. Cinayetten yatıyorum ve bir sevgilim var onunla evlenmek istiyorum.
>
> Annem bizi okutmamış ama benim çocuğum annem cezaevine girmiş, öyle böyle ama yine de bizi okutmuş desin.

3.1.2.1.2.4. Annenin Duygu Durumu

Yukarıda detayları ile ortaya konan, koğuş ortamının kalabalık ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayan şartlarda olmasının, annelerin de duygu durumunu olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Kendilerini öncelikle bir anne olarak değil bir mahkum olarak umutsuzluk duygusuyla; mahkum bir anne olarak ise çaresizlik, yetersizlik, bunalmışlık, pişmanlık, kaygı duygularıyla ifade etmektedirler.

Umutsuzluk

Annelerin ifadelerinde, mahkum olmalarıyla ilgili çokça umutsuzluk duygusu ortaya çıkmaktadır.

> Bize nasılsınız diyorlar, nasıl olalım ki işte cezaevindeyiz.
>
> 5 sene daha cezam var, hep el işi yapamam, kitap okuyamam ki.
>
> Evliliğin düzgün olacak, bizim durumumuz belli, paran yoksa evlilik de eğitim de olmuyor. Bu eğitimi alsak da ne kadar faydalı olabiliriz ki?

Hocam benim kafamda bin tane düşünce var, 10 çocuğum var, 2 tanesi öldü, iki tanesi evli, 5 torunum var. 5 çocuğum da yetiştirme yurdunda. Kafam çok dolu. 8 ayım kaldı. Çıkınca eve gideceğim ama hiçbir gelirim yok. Artık yardım şeyleri isteyeceğim etraftan. Eşim cezaevindeydi çıktı, felçli tekerlekli sandalyede ve bakım evinde.

Çaresizlik

Annelerin çocuklarla ilgili çaresizlik duygusu içinde oldukları anlaşılmaktadır.

Yanımda iki çocuğum var. Birisi 1 yaşında kız, diğeri 4 yaşında erkek o kreşe gidiyor. Dışarıda yetiştirme yurdunda 9 yaşında bir oğlum da var. Tek hayalim bir kız çocuğumun olmasıydı, Allah bana verdi çok şükür ama işlediğim eski suçlar peşimi bırakmıyor. Kızımın ilk yaşı, ilk kelimesi, ilk adımı cezaevinde gerçekleştiği için çok üzgünüm. Bir kızım olduğunda hayallerim çok farklıydı. Yargıtayda eski dosyalarım var, tam tahliye olacakken, ben şimdi suç işlemediğim halde, yeni bir ceza geliyor tekrar içeri giriyorum. Aklım hep yetiştirme yurdundaki oğlumda, neler yapıyor, nasıl zaman geçiriyor bilmiyorum. Bu sebeple kızımla da ilgilenemiyorum.

Biz zaten onları burada yeterince mahkum ediyoruz.

Çocuk eve gitmek istiyor.

35 yıl ceza aldım. Nasıl söyleyeceğim bilmiyorum ki?

Çoğunlukla çaresizlik duygusu, dışarıdaki çocukla ilgili ifade edilmiştir.

Çocuklar kapalı görüşe çıkmak istemiyor, cam arkasında kalıyor bizle temas kuramıyor. 45 dakikalık açık görüşte de çocuklarımızla nasıl iletişim kurabiliriz ki?

Çocuğumun babası cezaevindeyken ben de girdim. Ama oğlum beni ziyarete gelmek istemiyor. Ne yapacağımı bilmiyorum.

Bir aylıktı bıraktığımda, bir buçuk yaşında abla diyordu bana, unutmuş beni.

5 yıldır buradayım psikolojim bozuk, 1.5 yıl kaldı. Kötü ceza yattık. Kızımla nasıl iletişim kuracağız bilmiyorum, genç kız. Kızım regl olacaksa bile ben buradan çıkınca olsun istiyorum, anneannesi diyor ki bez alırız yeter, ama bunun sadece ped almakla yeterli olmayacağını biliyorum.

Yanımdakiyle çok da ilgilenemiyorum, aklım hep başka yerde, diğer çocuklarımı düşünüyorum. Onlar dışarıda, küçük olan bana çok düşkün hep buraya yanıma gelmek istiyor, ağlıyor. Büyük olan benimle konuşmuyor. Ne yapacağımı bilmiyorum.

Dışarıda bir kızım var, ben kızımın biraz daha disiplinli yetişmesini isterim ama ben buradayım diye her şeyi veriyorlar.
Dışarıda bir çocuğum var, eve internet almışlar internetin disipline edilmesini istiyorum çünkü dersleri zayıfladı.
Dışarda çocuğum var. Bakkaldan korkuyormuş, ben buradan bir şey yapamıyorum.

Benim kızım çok sinirli, hep beni ısırıyor, yoluyor. Bununla fazla ilgilenemiyom diğer çocuklarım Çocuk Esirgeme'de hep onları düşünüyom.

Bebeklerin de kendilerini güvensiz ve endişeli hissettiklerinde parmak emdikleri söylenince, bir anne ağlamaya başladı. "Ama ben hiç kötü bir anne değilim, hiç kıyamam. Aklım hep dışarıdaki çocuğumda, sağlık problemi var, ben de yanımdakini emziriyorum.

Bir anne, çaresizlik duygusunu fiziksel şartların kısıtlılığından kaynaklandığını ifade etmiştir.

Koğuşta yürütemeyince yürümeyi öğrenemiyorlar, dışarı çıkaramıyoruz hasta olmasınlar diye. Yürümeyi mi öğrensin hastalıktan mı korunsun.

Bir anne, kısıtlı imkanlardan kaynaklanan çaresizlik duygusunun koruyucu aile sistemi ile yerini memnuniyete bıraktığını ifade etmiştir.

Ne kadar yapsanız belli bir süre sonra kendi psikolojik durumumuz ve ortamın durumu, 4 duvar olması çocuğa yansıyor. Kitap bulamıyoruz, aylarca aynı kitabı okuyoruz. Sadece resim yapıyor arada. Yataktan kalkamıyor, ses yapıyor. Dışarıyı bilen baskıya gelemeyen çocuklar bunlar. Hiperaktif, sakinleştirici ile duruyor. Yanına verilen arkadaşını kıskandı. Sonra benim de psikolojim kötü oldu. Şiddet uyguladım. Sonra yurda verdim, şimdi koruyucu aile de ve çok mutlu. Keşke ilk girdiğimde, polis sorduğunda verseydim. Burayı bir gün bile görmesi zarar bence. Şimdi O, büyük oldu.

Yetersizlik

Annelerin annelik becerilerini geliştirmekle ilgili kendilerini yetersiz hissettikleri aşağıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Eğitimde öğreniyorum ama koğuşta unutuyorum, kafam almıyor.

Koğuştakiler yardım ediyor, sen annelik yaparsın diyor ama yapamıyorum.

Çocuğum şunu yapalım bunu yapalım deyince ben de sıkılıyorum. Kafam duruyor. Sınırı zorluyorum ama düşünemiyorum. Kötü oluyorsun.

Oyun oynarken çok zorlanıyoruz. Kitap alıp okumaya kalksam istemiyor, izin vermiyor. Masal anlatayım diyorum, yok diyor istemiyor.

Anneliğin çok zorlandığım yanı çocuğunun istediğini verememek, oynamasına alan açamamak.

Üç annenin kendi yetersizliklerini önyargılarla ifade ettikleri dikkat çekmektedir.

Ben masal bilmiyorum masal anlatırım ama anlamaz ki benim çocuk.

Yürümeyi yeni öğrendi. 3 çocuk oyuncak oynuyoruz. Şarkı fazla söylemiyorum, anlamaz.

Şuan oyun yapmıyorum çünkü çok küçük.

Bunalmışlık

Bazı anneler için çocukları moral kaynağı iken, bazı kadınlar için engelleyici niteliktedir. Kadınlar, çocuklarından bağımsız kişisel alana ihtiyaç duydukları için zaman zaman bunalmışlık hissi yaşamaktadırlar.

Sabah eğitim vardı ama ben çocuğum olduğu için alamadım. Çocuğum olduğu için yapamıyorum. Ben bir şey ile uğraşırken çocuğum yaptırmayacak.

Çocuklara bakmaktan dinleyemiyorum, çocuğum ısırıyor. Her şeyi unutuyorum.

Hep baba diyor, bizim aramız hiç iyi değil, çok yaramazlık yapıyor, beni çok yoruyor.

Çok büyüttüğümüz için nefret geliyor bize, hepimizde beşer tane var.

Benim çocuğum bu aralar çok hırçın. Bağırıyor ve kızıyor, bu benim ilk çocuğum değil ama benim ilk büyüttüğüm çocuğum uzun zamandır içerideyim. Kızımdan çok şikayetçiyim, ben 44 yaşındayım, çocuğum yanımda 2 yaşına girecek. Hiç durmuyor, hep suyla oynamak istiyor, hep oynuyor.

Ben kapalıdaydım ve çocuğumu aldım ama sorgulamaya başladı babaya verdim.

Bir annenin söylemlerinden, bunalmışlık hissinin davranışsal olarak çocuğa karşı ilgisiz tavırlarla yansıdığı anlaşılmaktadır.

Ben şarkı söylemiyorum, babaannesi ilgileniyor ben ilgilenmiyorum.

Pişmanlık

Pişmanlık duygusunun, cezaevinde olmak ve çocuğa karşı tutumdan kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir.

Cezaevinde olmanın getirdiği pişmanlık duygusu aşağıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır.

> Burası bir deneme tahtası, benim yaşadığım hayatı onlar yaşamasın. Benim oğlum park çocuğu, durum anneden kaynaklanıyor.
>
> Benim suçumu çekiyor burada, onun özgürlüğünü kısıtladım. Burada doğum ettiğim için daha çok zorlandım.
>
> Temiz bir soyadı kalsın derdim ama artık o da çok zor. Sabıkalıyız. Sevgi kalsın.

Çocuğa karşı tutumdan kaynaklı pişmanlık duygusu aşağıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır.

> Benim 11 yaşında oğlum var. Dışarıda. Dengesiz oldu çocuk. Her şeyden sakındım. (Ağlayarak) Hata oldu.
>
> Ben çocuğumu dövdüm ama çok pişmanım.
>
> Birçoğunu diğer çocuklarda yaşadık. Çok soru soruyor, iş yapıyorum tersliyorum. Git diye. Artık yapmayacağım. Meşgul olsam da evladım için zaman ayıracağım.

Anna Freud'a göre, bir çocuğun gülük davranışları ve semptomatolojisi; ebeveyninin bakım vermesine ya da ihmal etmesine, yaklaşımının sevgi dolu ya da sevgisiz oluşuna, çocuğuna değer verişi ya da çocuğunu küçümseyici eleştirilerine, ebeveynin aile hayatı içindeki düzenine veya düzensizliğine bağlıdır(Öngider, 2013).

Kaygı

Annelerin sorularından kaygı duygusunun çocuklarıyla ilişkileri odaklı olduğu anlaşılmaktadır.

> Çocuğumu yanıma aldım, şimdi üç buçuk yaşında ama gidecek 6 yaşına geldi mi o zaman ne olacak psikolojisi?
>
> Kızımla kapalıda kaldım, 5 yaşında kelepçeyle gördü beni, yanımdaydı. Bunları unutması için psikoloğa götüreyim mi? Nasıl söyleyeceğim psikoloğa gideceksin diye? Deli miyim der mi?

Çocuk anneden uzun süre uzak kalırsa ne olur? 1.5-2 yaşında beni görecek sonra görmeyecek.

3 yaşından gün alacak çocuğum, kelimeleri net söylüyor ama konuşamıyor ve kendisini de savunamıyor, endişeleniyorum.

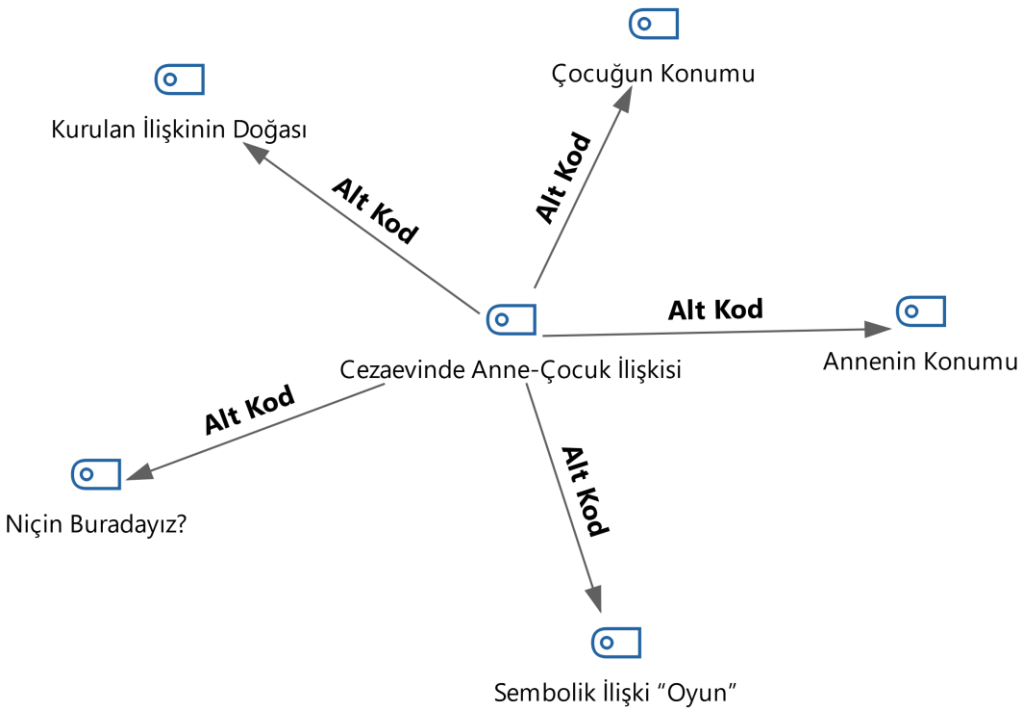
Benim fikrim az çocuk yapıp çok ilgi göstermek iyidir. Kültürle de değişen bir şey ama bu çocuklar toplumda ne yapıyor, doğru yetişiyor mu?

İki anne, koruyucu aile sistemine yönelik kaygısını ifade etmiştir.

Çocuğumu asla koruyucu aileye vermem asla asla asla.

Ben zaten dövmüyorum ama kimseye de emanet edemiyorum.

3.1.2.1.3. Cezaevinde Anne-Çocuk İlişkisi

3.1.2.1.3.1. Annenin Konumu

Winnicott yeteri kadar iyi annenin sağladığı tutan çevrenin; bebeğin zihninin kendilik ve ötekine ilişkin temsilleri yaratmasına nasıl yardımcı olduğunu ortaya koymuştur. Eğer anne, bebeğin mimiklerine empatiyle karşılık verebiliyorsa, bebek oyun oynayabilme kapasitesiyle gerçek kendilik temsilini inşa edecek ve yaratıcı olacaktır. Anne kendi ihtiyaçlarına göre bebeğin mimiklerini sürekli yanlış yorumlarsa,

çocuk sahte kendilikle hayatın ileriki döneminde gerçek/sahici olamama hissine sebep olabilir (Tilki, Bulamur-Ayadi, Aküzüm, 2017).

Annelerin söylemlerinden kapsayıcı bir ilişki kurma becerisine sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

> Ben çocuğuma hiçbir şey öğretmedim, bu çocuk yaradılıştan öğreniyor çünkü benim kalbim doğru. Annesinin kalbi doğru olursa çocuğun da kalbi doğru olur.
>
> Benimki bu diyerek su istiyor. Bir de dıgıl dıgıl diye bir şey diyor yapıyor ama ne diyor bilmiyorum.
>
> Çocuğumla oyun oynarız ama ne oynuyoruz ben de bilmiyorum.
>
> Ağlayınca bakıyorum altına, acıkmışsa yemek veriyorum. Sonra önüne oyuncak koyuyorum.
>
> Ağlarsa ağlıyorum.

Üç annenin ifadesinden, çocuklarıyla ilişkilerinde çocuğu ihtiyacı olan sınırlardan mahrum bıraktığı anlaşılmaktadır.

> Ben kızıma kıyamıyorum, O ağlıyor ben de yapıyorum. Anneannesi çok iyi bakıyor her istediğini yapar onun.
>
> Ben yapamıyorum, sınır koyamıyorum.
>
> Rahat bırakırım ben çocuğumu.

Bir annenin ifadesinden, eğitimin çocuğuyla ilişkisine olumlu etkisi anlaşılmaktadır.

> Nisa'ya çok vuruyordum şimdi güzelce anlatıyorum. Eğitim benim hayatıma kalıcı şeyler kattı.

Annelerin ait olduğu kültürel yapının, çocuk yetiştirme tutumlarına yansıdığı anlaşılmaktadır.

> Romanlar hemen öğrenir, çocuk koğuşta isimleri, kavgayı, şiddeti, dans etmeyi öğrenir ama en çok şiddeti ve kavgayı görür.
>
> Romanların çocukları hareketli olur, Roman oldukları için küfürlü konuşurlar.

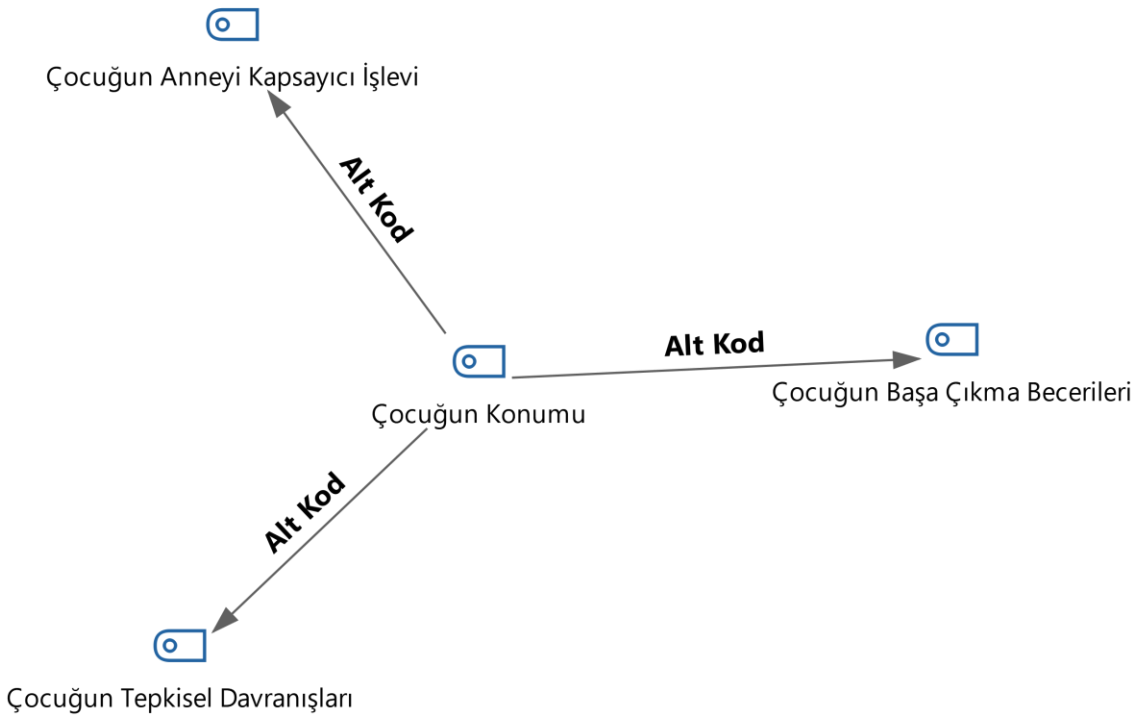
Romanız ya masal anlatmak bize komik geliyor.

Bizde herkes oynar, Romanız ya ondan.

Roman vatandaşları dünya vatandaşıdır. Cezaevinde daha konuşamayan çocuğa bile parmak sallayıp "yazdım bunu" demesi ve karşısındakini dalgın anında yakalayıp saldırması öğretiliyor.

Çocukluğun sosyal inşası açısından; çocukların çevreleri ile etkileşimlerinden en çok etkilendikleri erken çocukluk döneminde annenin çocuğuyla etkileşimi, çocuğun ileride nasıl bir birey olacağını belirleyicidir. Fuller ve arkadaşlarının (2002) yaptığı çalışmada anne çocuk arasındaki yüksek nitelikli etkileşimlerin, destekleyici bir yaklaşımın çocuğun gelişimini olumlu yönde etkili olduğu belirtilmiştir. Kohut'a göre, çocuğun sağlıklı gelişimi için annesi tarafından onaylanma ihtiyacı, çocuğun kendini değerli hissetmesini sağlar. Annenin aynalama (mirroring) tepkisi vermemesi halinde, çocuğun bütünlük duygusunu sürdürme ve öz saygısını korumada zorlanacağını öne sürmüştür(Öngider, 2013).

3.1.2.1.3.2. Çocuğun Konumu

Çocuğun Başa Çıkma Becerileri

Yaşamın ilk yıllarında çocukların karşılaştığı her durum hem öğrenme için deneyim fırsatı, hem de bilinmeyenden kaynaklı korku ve endişeye sebep olabilir. Gelişim sürecinin dışında da çocuklarda korku, üzüntü ve kaygı yaratan farklı etkenler mevcuttur(Özbey, 2010). Bu duygular çocuğa verilen eğitim ve çevresindekilerle kurduğu ilişkiden kaynaklanır. Başa çıkma stratejisi, tehdit algılanmasıyla oluşan kaygının üstesinden gelebilme becerisi, çözüm yolu araması olarak tanımlanır. Başa çıkma süreçleri değerlendirme (stresi algılama ve üstesinden gelebilmek için yeteneklerini sorgulama) ve yönetme (reddetme veya katlanma yolunu seçme) olarak iki bileşenlidir(Erdağı Toksun ve Erginsoy Osmanoğlu, 2017).

Lazarus'a göre ise başa çıkma süreçleri; soruna odaklanan savaşmaya yönelik aktif stratejiler (düzeltmek için eylemde bulunma) veya kaçınmaya yönelik duygu odaklı kaçınmacı-pasif stratejiler (bilinçten uzak tutarak eylemde bulunmama) şeklinde iki türlüdür(Akt. Pehlivan, 1994; Burger, 2006; Karabulutlu ve diğerleri, 2010). Okul öncesi dönemde dış dünyayla etkileşime giren çocuklar, çevrelerindeki duygusal durumlara yönelik yaklaşma, uzaklaşma veya değiştirme fırsatlarını keşfettikçe duygu düzenleme açısından daha becerikli hale gelirler(Demirkapı, 2014). Bu dönemde etkili duygu düzenleme becerilerinin yetersiz olması sosyal ilişkiler ve okula uyumda zorluğa sebep olabileceği için, bu kazanımın erken çocukluk döneminin kritik başarılarından biri olduğu düşünülmektedir(Calkins ve Hill, 2007).

Çocuğun Anneyi Kapsayıcı İşlevi

Annelerin söylemlerinden çocukların aktif baş etme stratejileri geliştirdikleri, bazı çocukların ilişkide kapsayıcı işlev üstlendikleri anlaşılmaktadır.

> Benim kızım hasta bile olsa bana söylenmesini istemiyor. Üzülürüm diye korkuyor. Bir akrabanın yanında kalıyor, annem üzülür hasta olduğumu söylemeyin sonra banyoya gider sigara içer diyormuş.
>
> Muhabbet ediyor benimle, anlat annem senle muhabbet edelim diyor biz de muhabbet ediyoruz.
>
> Evdeki kızım çok duygusal, burada değil ama. Ben ağlarsam o da ağlar, gelir gözlerimi siler.
>
> Hadi çekirdeğimizi koy diyor, kahve yapıyor, içiyoruz.

Aslında bizden kaynaklı her şey, moralim bozuldu mu çök kötü oluyorum. Böyle olunca çocuğum çok kötü oluyor. Ben ağlayınca çocuğum namaz kılıyor, dua ediyor Allah'a kurtulalım diye.

Çocuklar hiçbir şeyi unutmuyor, sen yanımdayken yastık savaşı yapardık, bir keresinde fare görüp beni bırakıp korkup kaçmıştın dedi, benim yokluğumu hep hissediyor.

6 yaşında oğlum var evde, ben mutlu olayım diye ev işlerinde bana yardımcı oluyor.

Nisa ilk geldiğimizde herkesten çok korkuyordu. Şimdi kavga olsa benden önce hadi anne gidip seyredelim diyor, güldürüyor beni.

Benim oğlan bana masal anlatıyor uyuyayım diye.

Uykusu gelince yastığı alıyor, ayak ucuma koyuyor. Yastığa yatıp kendini sallayarak uyuyor.

Çocuğum beni çağırınca gitmezsem bana vuruyor ben de gülüyorum.

Çocuğun Tepkisel Davranışları

Her çocuk, aile içinde kendi kişilik özellikleri ve ailenin sosyo-kültürel özellikleri çerçevesinde geliştirmiş olduğu bazı davranış kalıplarına sahiptir. Bu davranışların bir bölümü onun kurumdaki diğer insanlarla uyumunu kolaylaştırdığı halde bazıları da uyumunu güçleştiren, saldırganlık gibi istenmeyen davranışlardır (Öngören, 2014). Okul öncesi dönemde birçok nedene bağlı olarak çocuklarda problemli davranışlar meydana gelebilmektedir. Problemli davranışların bir kısmı gelişim sürecinin bir parçası olmakla birlikte, gelişim süreci sonrasında da sıklıkla devam etmesi durumunda problem olarak değerlendirilir (Özbey, 2010).

"Bizi buraya neden attılar, ceza mı verecekler? Kötü bunlar!" diyor çocuk. Stres dolu çocuk yüzünü yoluyor, kriz çıkarıyor.

İlgiden sıkılıyor, kalabalık ortam, biri ilgilenirse saçını yoluyor, vuruyor. Dokunulmak istemiyor. Benden alıyor hırsını, beni ısırıyor.

İletişimi çok iyi ben ona vururken o da bana vuruyor (anne gülüyor) Oğlum çok yaramaz, 3 yaşında ama ağlama ve tutturma krizleri geçiriyor.

Son zamanlarda tepkileri değişti. Biri bir şey dese çığlık atıyor, biri bir şey dese arkama saklanıyor. Bende dışarıya verdim.

Ben çocuğumla buraya geldiğimde altına yapmaya başladı, doktora gitmek istemiyor.

Çocuğum annesi dışında herkesi dinliyor, neden?

Oğlum dışarıdan geldi, çok sakindi. Şimdi yapma dediğim her şeyi yapıyor. Yanındaki arkadaşı ile birbirine katıyorlar her yeri. Karşıma alıp konuşuyorum ama değişmiyor.

Buradan çıkınca erkeklere karşı çekingen oluyorlar.

Yapma dedikçe daha çok yapıyor, vuruyor. Kendini ısırıyor, başını betona vuruyor.

2 yaş sendromu var, değişiyor, çok sinirli morarıyor. Oynarken kendi kendine konuşuyor.

Benimki kapı açılınca çıkmak istiyor beni dövüyor, kendine vuruyor.

Koğuşa gitmek istemiyor çığlık atıyor.

Suçlu olunca bana bakmıyor. Göz teması kurmuyor.

Bahar hasta ve saldırganlaştı, oyuncağı alan diğer çocuğu yoluyor ve çığlık atıyor.

2,5-3 yaşında erkek çocuğum, genellikle tek başına oynuyor, diğer çocuklara karışmıyor, sakin. Koğuşta da diğer çocuklarla oynamıyor.

Çocukların ihtiyaçları karşılanmıyor. O zaman ne oluyor? Çocuk hırçınlaşıyor.

Benimki şiddet uyguluyor, öyle olunca öfkeli yatıyor.

Çocuğum epilepsi olduğu için hırçın bir yapısı var. Çok sorun var. Beni yoluyor, ısırıyor çocuğum. Cezaevinde hırçınlaştı.

Çocuğum, koruyucu ailesiyle beni görmeye geldiğinde 4 ay cezaevinde kaldığında olan olumsuzlukları suçlayarak anlatıp gidiyor.

Benim çocuğumun burada psikolojisi bozuluyor. Ben 3 gün çıktım havale geçirdi. Korkuyor benim çocuğum. Gardiyan kapıyı açsa korkuyor.

Benimki yemek yemiyor, sürekli kusuyor, doktora gittim ve midesinin mikrop kapmış olduğunu öğrendim. İlaç verdi ama etki etmiyor ve geçmiyor. Doğuştan yani..

Benim çocuğum yemek yemiyordu, dışarı çıktığında yemeye başlamış.

3.1.2.1.3.3. Kurulan İlişkinin Doğası

Çocukların çoğunun anneleri ile iletişimde oldukları, içlerinden bazı annelerin çocuklarına karşı oldukça ilgisiz olduğu, bazı annelerinden çocuklarıyla ayrılmadıkları gözlenmiştir.

> Annelerin söylemlerinden çocukla sembiyotik bir ilişki kurdukları anlaşılmaktadır.
>
> 24 saat birlikteyiz. Ancak tuvalete gidince birine veriyoruz. Bahçeye atsak mikrop kapıyor.
>
> 24 saat onlarla ilgileniyoruz, kucağımızdan indirmiyoruz.
>
> Sabah 08:00'de kalkıyorsak gece 02:00'ye kadar çocukların başından ayrılamıyoruz. Bazen birbirimizle bile konuşamıyoruz.
>
> Başkalarına ve kendine zarar vermesin diye hep gözümün önünde tutuyorum.
>
> Kendine ve koğuştakilere zarar gelmesin diye sürekli çocuklarla ilgileniyoruz.

Bazı annelerin söylemlerinden ise çocuklarıyla etkileşimli bir ilişki kurdukları anlaşılmaktadır.

> Okuya okuya masal ezberledik, çok okuyoruz.
>
> Bedenimle oynamayı öğrendim, çocuğum da öğrendi. Şarkı söyleyince el çırpıyor, eğleniyor.
>
> Birçok sorunu diğer çocuklarda yaşadık. Çok soru soruyor, iş yapıyorum tersliyorum. Git diye. Artık yapmayacağım. Meşgul olsam da evladım için zaman ayıracağım.
>
> Suskun kalıyordum, artık kalmayacağım cevap vereceğim.
>
> Dışarı çıkıp gelince neler yaptığını soruyorum.
>
> Çocuğumla yatarken bazen sohbet ediyorum.
>
> Çocuğumla sohbet ediyorum, gel altını değiştirelim, hadi uyuyalım diyorum.
>
> Sohbet genelde ederiz, şarkı ninni söyleriz, diye karnını öperim.
>
> Çocuğumuza ceza vermiyoruz.

Ben çocuğuma her gün anneciğim ben seni çok seviyorum diyorum ama beni mi babanı mı seviyorsun dediğimde baba diyor.

Sabrımın sonuna gelince ilgilenmiyorum.

Sabrımın sonuna gelince oyuncaklarının başına bırakıp gidiyorum.

Çocuklarla yetişkin gibi konuşmak lazım, bilsinler, öğrensinler her şeyi.

Çocuğumun her istediğini yapıyorum.

Bütün gün ye iç yat başka bir şey yok. Çocuk resim yapıyor onun yanındayız.

İki çocuğa da aynısını alırım, olmadı ikisini karşılıklı oturtup anlatıp oynatırım.

Dört annenin söyleminden çocuğuyla ilişkisinin şiddet ve istismar içerdiği dikkat çekmektedir.

Çocuğuma dokunup öpünce çok ağlıyor, korkuyor. Bayanlar sürekli saldırıyor öpmek için, çok sıkıyorlar.

Çocuğumun kukusunu öperim.

Bebeğin pipisini öpünce kalkıyor.

Severken hırsımı alamıyorum, ısırıyorum, poposuna vuruyorum. Sıkarak seviyorum.

Arada ben vuruyorum, çok üzülüyor.

Ben çok döverim daha dün dövdüm, uyumadı.

Seviyoz, dövüyoz.

Annenin baştan çıkarıcı olmasının altında kendi ruhsal hazzı yatar, ayrılamayan anneler çocuğuyla yakınlaşmayı sürdürerek bir doyum sağlar. Böylece çocuğun cinsel dürtüsü uyarılır. Perversiyon, çocuğun ihtiyacı olan sınırı koymamak, agresif ve cinsel dürtülerin sınırların tanınmamış olur, 6 yaşından itibaren atılacak üst benlik temelleri buna göre şekil alacaktır. Üst benliği yok etmek, ağır patolojiler oluşturabilir.

İki annenin sosyal ilişkiyi destekleyen dürüst iletişim kurarak iyi örnek niteliğinde ilişki kurduğu anlaşılmaktadır.

Odada arkadaşları var. Beraber pepe şarkısı söylüyoruz.

Yalan söylemeden dikkatini başka yöne çevirmeye çalışıyorum.

3.1.2.1.3.4. Niçin Buradayız?

Ebeveyn çocuğa rehberlik ederek kurallar koyduğunda, çocuklar gelişen yargılama becerisi ve vicdanla doğruyla yanlışı, kabul edilebilir ve kabul edilemez davranışları ayırt edebilir. Ayrıca, çocuğun çevresini ve olayları anlamlandırma ve öğrenme sürecine de yardımcı olur. Ancak annelerin çocuklarına ceza infaz kurumunda oldukları ve ne kadar süre orada kalacakları ile ilgili doğruyu yansıtmayan bilgilerle, çocuğun güven duygusunu sarsacak nitelikte ifadelerde bulundukları anlaşılmaktadır.

> Ben anlatmadım, dört yıldır birlikte, burayı evi sandı. Kardeşi osu, busu burada sandı.
>
> Kızım beni tatilde zannediyor.
>
> Çocuğumu yemeğini ye seni kreşe çıkartacağım diye kandırıyorum.
>
> Ablalarla kaldığımı ve kitap okuduğumu biliyor. Arkadaşlarımı da tanıştırdım onunla.
>
> Burasının ev olmadığını ama koğuşun oda olduğunu anlattım. Derslerin bitene kadar buradayız. Evde tadilat uzun sürecek. O da bitsin gideriz diyorum. Dışarıyı hiç bilmiyor. Ve kreşi okul sanıyor.
>
> Buranın benim işim olduğunu söyledim.
>
> 2. evliliğimi yaptım nikahsız. İlk evliliğimden olan kızım, bu kişiyi babası sanıyor. Kendi babası ile de şimdi görüşemeyecek belki ileride. Abi de diyorum kabullenmiyor.
>
> Çocuğuma ne zaman geleceğimi söyleyemiyorum. Burada doğdu ve belli bir süre benimle kaldı, buranın koşullarını ve benim yaşadıklarımı biliyor. Daha önce "çocuklar babalarını kızdırmış ve ceza olarak onları buraya koymuşlar" diyordum. Eve çıkınca mısırı yere dökmüş ve "ananeciğim ne olur bana kızma, beni cezaevine gönderme" dedi, cezanın buraya gelmek olduğunu sanıyor.
>
> Çocuğuma hastanedeyim demiştim, anne seni kapalıya mı atacaklar diyor. Hala o noktada çocuğum.
>
> Okuma yazma öğrendiğinde benim cezaevinde olduğumu okumuş ve duymuş. Ne zaman çıkacağımı ve ne zaman açığa çıkacağımı hesaplamış.
>
> Bir ara dışarı verdim, babasını kardeşini gördükten sonra gitmek istiyor. Annen suç işledi, gelemez demişler. Gideceğiz diyorum, suç işlediğimi

deyince dinlemek istemiyor. Çıkınca da beni özlüyor gelmek istiyor. Aydan aya buraya geliyor.

Ben travmatik oldum, çocuğuma suç süreni söyle yoksa gözünde yalancı olursun dendi, benim suçum çocuğum 38 yaşına gelince bitecek, söyleyemem. Bu yüzden psikolojim bozuldu eğitime de katılmadım.

7-8 tane takvim değiştireceğiz. Çocuğum bana sen de gelirsen giderim diyor. Dilekçe yazarken de anlıyor, "diğer koğuşa mı gideceğiz" diyor.

İki anne dürüst iletişim kurduklarına dair ifadelerde bulunmuştur.

Çocuklarımız büyüdü her zaman onlara gideceğimi söylüyorum, ayrılacağımızı yani.

Babası cezaevine girdiğimi söylemedi. Uzman ile konuşunca söyledim. Çocuk gayet normal karşıladı. Büyük adam gibi. 6 yaşında koruyucu ailede. Çocuklar toparlıyor.

Yaşamın erken dönemlerinde belirlenip yaşam boyu süren bağlanma stili, kişinin başkalarıyla kurduğu ilişkinin yakınlığı ve özelliklerini belirleyicidir. İhmal, istismar, bakım verenlerin sorunlarının varlığı gibi sebeplerin kaygılı bağlanmaya sebep olabildiği bilinmektedir(Yetişen, 2018).

Çocukla oynuyorum çok gülüyor, biraz oynamıyorum ağlıyor.

Ben bunla oynamadığım zaman çok ağlıyor, bağırıyor. Çok çığlık atıyor.

Çocuğum yanımdan ayrılınca gel diyorum gelmiyor. Gelmesine gerek yok değil gerek var. Koğuşta merdivene gider, bir şey yaparlar. Ona orada bir şey olursa cinayetten yatarım ben de.

Daha önce görümcem bakıyordu çocuğa fakat o da içeri girmiş, eşim de içeride olduğu için ben bakmak zorunda kaldım.

Çocukları bakıcıyla büyüttüm, masal okumaya bile vaktim olmadı, şimdi de yanımda değil.

3.1.2.1.3.5. Sembolik İlişki "Oyun"

Winnicott, bebeklerin bağımlı olduğu anne figürünün kendine uyum göstereceğinden emin olduğu için oyun oynamanın güveni içerdiğini, bebekle anne figürü arasındaki etkileşimden kaynaklı olduğunu belirtmiştir(Öngider, 2013).

Sosyo-kültürel gelişim kuramcılarından Vgotsky'e göre oyun keşif sürecidir, çözümlenemeyen çatışma ve çelişkiler karşısında çocuğun hayali bir çözüm yaratmasıyla ortaya çıkar. Vygotsky oyunun sembol kullanma becerisinin gelişiminde çok önemli olduğunu ve zihinsel yapıların bu yolla şekillendiğini savunmuştur. Oyun; hayal, sembolik temsil, imgeler, haz ve eğlence gibi kavramlarla işbirliği içindedir. Serbest, yapılandırılmış ve kurallı oyunlar gelişimde aynı derecede önemlidir(Isenberg and Jalongo, 2001).

Gelişimde ve öğrenmede etkili bir unsur olan oyun deneyimlerinin, cezaevinde etkileşimden yoksun olduğu, annelerin ifadelerinden anlaşılmaktadır.

> Oyun olarak bahçede top oynuyor. Pet kapaklarını toplayıp oyuncak yapıyor.
>
> Kreşe gidiyor. Kreşten geldi mi hiç durmuyor. 2,5 yaşında. 1 kere altına kaçırdığı için 1 hafta göndermeyin çocuğu dediler. Çocuğun psikolojisi bozuldu. Sabah kapıda hazırlanıyor. 2 kere yapmış sanırım. Bircan'ın kızını çok seviyor. Koğuştan ayrıldılar, yalnız kaldı. Her şeyi oyuncak sanmaya başladı. Fırçayla oynuyor. Televizyonda devamlı reklam izliyor.
>
> Bahçede bitki ve taşları inceliyor. Çöpleri öğrenmiş. Hep kreşteyiz. Oturma salonunda kitaplara saldırıyor. Lego oynuyor. Gol atıyorlar.
>
> Bahçede örümceği vardı, şimdi yürüyor. Dolaştırıyorum. 2, 3 ay oldu yürümeye başlayalı. Top oynuyoruz.
>
> Dışarıyı biliyor, parka gidelim diyor. Biz burada yapboz oynuyoruz onunla.
>
> Çöpten oyuncak yapıyor. Kendi kendine oynayabiliyor. Senden, tokadan çöpten, saptan v.s.
>
> Hayali oyun oynarken çocuğum gerçek para mara istiyor.
>
> Resim ve boya yapmayı seviyor. Resimlerini buzdolabının üstüne yerleştiriyoruz.
>
> Mikrofon yapıyo tarağı, şarkı söylüyor bana.
>
> Topa vuruyor, ben vuruyorum.
>
> Çocuğuma masal uyduruyorum.
>
> Çocuk çiçek yetiştirmek istiyor.
>
> Çocuklar kül tablası, böcek, pet şişe ile oynuyorlar.

Oyuncak için ağlıyorlar, bezden top yapıyoruz. Hırkadan bebek yaptım geçen gün.

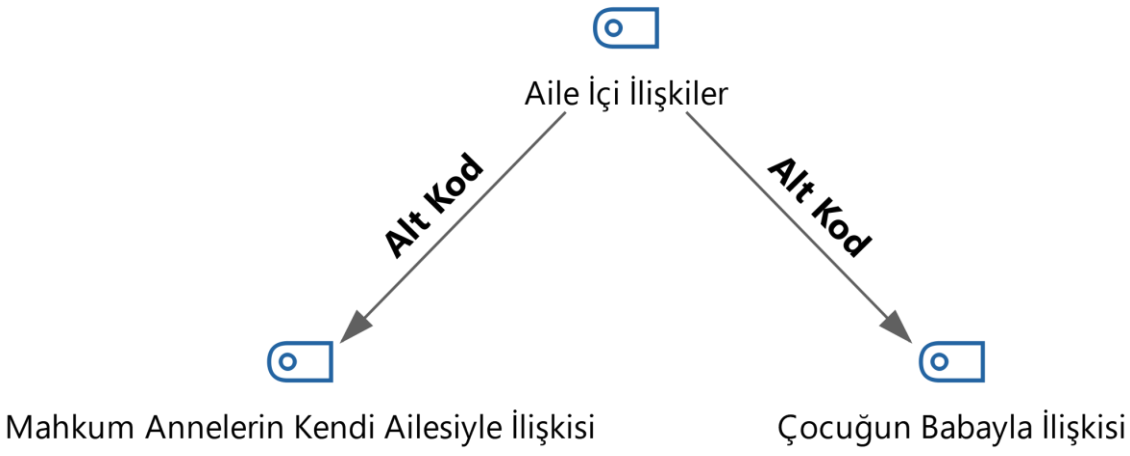
Sadece yürütmüyoruz, jimnastik spor yaptırıyoruz, roman havası söylüyoruz, gıdıklıyoruz.

7/24 oğlumla beraberim, şarkıyla oyunla oyalıyorum, farklı oyunlar oynamaya çalışıyoruz.

Ben zaten sabahları oyun oynuyorum, yeterli.

Çocuk, oyun içinde toplumu ve ailesini yaşar ve yaşatır. Oyun çocuğun zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimini önemli ölçüde etkiler(Yavuzer, 1996:191). Oktay'a (2002) göre çocuk, yaşadığı dünyayı ve çevresindeki insanları tanır ve anlar. Kendini tanıma, sınırlarını bilme ve deneme fırsatı yakalar. Düşünür, deneyim kazanır, sosyalleşir, insanlar arasındaki ilişkileri öğrenir. Çatışmalar yaşayarak paylaşmayı, arkadaşlarının isteklerini kabul etmeyi veya kendi isteklerini kabul ettirmeyi öğrenir. Çeşitli fikirleri geliştirmeyi, bu düşüncelerini ve duygularını uygun dille ifade edebilmeyi öğrenir. Saldırgan davranışlarda bulunarak saldırganlık duygularını zarar vermeden ifade etmeyi öğrenir. Endişelerini kontrol edebilir, yaşadığı çaresizlik ve korku duygularıyla baş edebilir. Suçluluk duygusundan kaynaklanan düşünce ve davranışlarını yansıtabilir. Deneyimlerini geliştirip, öğrendiklerini pekiştirir. Akranlarıyla birlikte olma deneyiminin yanı sıra, diğerleriyle oyun oynamak için geçinmenin yollarını keşfetmesi gerektiğini öğrenir(Oktay, 2002:255).

3.1.2.1.4. Aile İçi İlişkiler

3.1.2.1.4.1. Mahkum Annelerin Kendi Ailesiyle İlişkisi

Bu alt temada bazı annelerin kendi aileleri tarafından yetiştirilme tutumuna karşı eleştirel yaklaşımları, bazı annelerin kendi annelerinden gördükleri sevgiyi çocuklarına aktarmaya dair istekleri, bazı annelerin ise bu süreçte geniş aile üyelerinin desteğinin önemine dair ifadeleri dikkat çekmektedir.

> Biz sevgi görmeden büyüdük, çocuklarımız tam olsun istedik ama yapamadık. Şimdi kalkmış çocuk psikolojisi öğreniyoruz nasıl olacak?

> Ben kendime her zaman kızıyorum. Servise ben bindirebilirdim. Yapmasaydım. Niye yaptım? Onu da anneme babama sormak lazım. Elime defter kalem verebilirlerdi.

> Benim babam "Okuma yazma öğrensen ne olacak, erkeklere mektup mu yazacaksın" derdi, döverdi beni. Ben A ile B'yi ayırt edebiliyorum sadece. Ben kızlarımın hepsini okutacağım. Neden okumasın? Ben aptal kaldım, arabaya biniyorum bir şey bilmiyorum, beni götürse rezil etse kesse… Yani okumak gerek.

> Çocuğum açık sözlü olsun. Ben açık sözlüyüm, kızım benim annem gibi olsun isterim. Annem evlatlarını çok seven alçak gönüllü, merhametli bir insan. Hep onu örnek alıyorum.

> Çocuklarıma kavuşup sevgi vermek isterim. Annemden bana çok büyük sevgi kaldı.

> Oldukça sıkıntılı bir geçmişim oldu. Önce çocuk gelin daha sonra berdel oldum. 4 çocuğum var. İlk eşimden olan 2 oğlum babanın yanında, görümcem ve kayınvalidem sürekli beni kötüleyip çocuğu uzak tutuyorlar. 3 ve 4.çocuklarım kız, onlar da annemin yanında yaşıyor.

> Görüşe geldikten sonra da çok ağladığı için görüşe getirmeme kararı almışlar.

> Annem babam öldü, resmi nikahım yok, eşimi göremiyorum. Kafam çok karışık, hiçbir şeye odaklanamıyorum. Çocuğum anne ne zaman gideceğiz diyor. Gelen gidenim yok. İhtiyaçlarını karşılayamıyorum.

3.1.2.1.4.2. Çocuğun Babayla İlişkisi

Katılımcıların bir bölümünün eşlerinin de ceza infaz kurumunda olduğu ve çocukların babalarıyla düzenli görüşememesinin, çocuğun ebeveyniyle sağlıklı ilişki kurmasına engel teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

Çocuğuma babasının fotoğraflarını gösterince ben tanımıyorum diyor.

Görüş günü zor oluyor, babam neden bizim yanımıza gelmiyor neden bizimle değil diye soruyor, çalışıyor diyorum.

Babası gelince dışarı gitsin istiyorum daha uzun kalacağım. Babasını çok seviyor beni konuşturmuyor görüşe gelince. Babası "Benim oğlum babasına gidecek havuza denize girecek" diyor.

3.1.2.2. Cezaevi Şartlarında Büyümek

3.1.2.2.1. Çocuğun Gelişim Alanları

Annelerin söylemlerinden çocukların dil ve kaba motor gelişimlerinin yaşıtlarına göre geri düzeyde olduğu gözler önüne serilmekte ve nicel verilerle örtüşmektedir.

3 yaşından gün alacak çocuğum, kelimeleri net söylüyor ama konuşamıyor ve kendisini de savunamıyor, endişeleniyorum.

5 yaşında konuştu çocuğum.

Benim kız 5 yaşında hiçbir şey yapamıyor, konuşamıyor, anlaşamıyor, altı bağlı.

Çocuğum 10 aylık emeklemiyor.(yürüyen başka bir çocukla kıyaslayarak)

Koğuşta yürütemeyince yürümeyi öğrenemiyor.

İki anne ise, çocuklarının ince motor ve kişisel sosyal beceri düzeyinden memnuniyetini dile getirmişlerdir.

Çocuğum çok güzel çiziyor, parmakları ile çok güzel tutuyor.

Burada dişini fırçalıyor benim çocuğum.

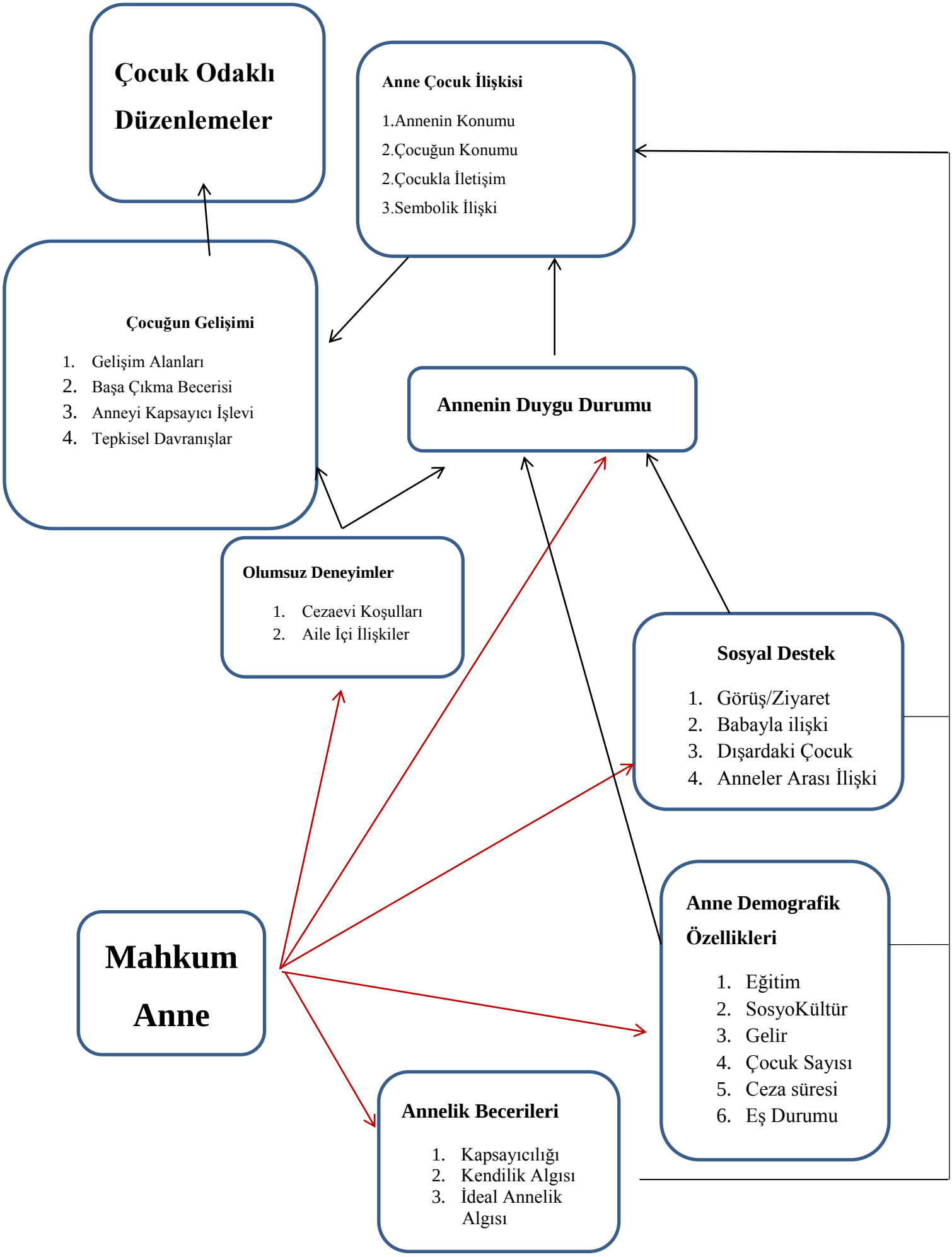
Annelerin söylemlerinden çocukların akran ilişkilerini sağlıklı kurabilmeleri ve sosyal gelişimleri açısından oyun ve çatışma çözme becerileri kazanabilmeleri için fiziki şartların ve sosyal becerilerinin yetersiz olduğu ve ilişkilerini agresif yollarla kurdukları anlaşılmaktadır.

Çocuklar birbirlerini yoluyor, ısırıyor kanatmadan bırakmıyorlar. Benim çocuğum onun çocuğunun yanağına dişlerini batırmış.

Bizim koğuşta dört çocuk var. Çocuklar ısırıyor, kızım onları dövüyor, ben de ısırınca sen de vur diyorum.

Koğuşlar tek kişilik ve çocuklar anneleriyle birlikte kalıyor. Arkadaşlarını görmeleri ancak ortak alan zamanında mümkün.

Dışarıyı bilen çocuğu içerde tutmak çok zor. 5 aydır benimle kalıyor. Kreşe gitmek istiyor ama bezi var. Babası da cezaevinde. Yeter ki dışarı çıkalım. Birlikte kahvaltı ediyoruz. 3,5 yaşında. Yemek yemiyor başkasını örnek veriyorum (sen yemezsen o yer gibi) o zaman yiyor. Kapak biriktiriyor. Yumurcak tv izliyor arabaları seviyor. Öğlen uykusu yok. Akşam onbir gibi uyuyor. Aynur'la arkadaş. Paylaşmayı bilmiyor kavga ediyorlar. Buranın benim işim olduğunu söyledim. Hep aynı insanlar aynı şeyler..

Çocuk Odaklı Düzenlemeler
Anne Çocuk İlişkisi
1.Annenin Konumu
2.Çocuğun Konumu
2.Çocukla İletişim
3.Sembolik İlişki
Çocuğun Gelişimi
1. Gelişim Alanları
2. Başa Çıkma Becerisi
3. Anneyi Kapsayıcı İşlevi
4. Tepkisel Davranışlar
Annenin Duygu Durumu
Olumsuz Deneyimler
1. Cezaevi Koşulları
2. Aile İçi İlişkiler
Sosyal Destek
1. Görüş/Ziyaret
2. Babayla ilişki
3. Dışardaki Çocuk
4. Anneler Arası İlişki
Mahkum Anne
Anne Demografik Özellikleri
1. Eğitim
2. SosyoKültür
3. Gelir
4. Çocuk Sayısı
5. Ceza süresi
6. Eş Durumu
Annelik Becerileri
1. Kapsayıcılığı
2. Kendilik Algısı
3. İdeal Annelik Algısı

Elde edilen nitel veriler, mahkum annenin; annelik becerilerinin, demografik özelliklerinin, duygu durumunun, aldığı sosyal desteğin, bireysel olumsuz deneyimlerinin ve çocuğuyla ilişkisinin çocuğun gelişimine olumsuz etkisini, çocuk için örseleyici şartları ve çocuk odaklı düzenlemelerin gerekliliğini ortaya koymuştur. Ceza infaz kurumlarındaki annelerin umutsuz, çaresiz, kaygılı duygu durumları çocuklarına karşı tutumlarına olumsuz yansıyabilmektedir. Tezel Şahin & Özyürek (2008) yapmış oldukları çalışmada anne baba tutumunun, ebeveynin demografik özellikleri ve yaşam ortamından etkilendiğini belirtmişlerdir.

3.1.3. Kurumun Kapsayıcı İşlevi

Ceza infaz kurumu özelinde sistem; sadece hizmet verilenleri değil, hizmeti veren kişileri de suistimal ettiğinde ortaya çıkan sarmalda çaresizlik, umutsuzluk, kaygı ve depresyon gibi durumlar yeniden üretilmiş olur. Kurumun ruhsal işleyişinin koşulsuz kabul edilmeyişi mahkumlara yansır ve işleyiş sekteye uğrar. Kurumlarda çocuğun yüksek yararını gözetmeye dayalı bir hizmet anlayışı olmayışı, kurum yaşamının temelinde stres duygusunun bulunması, kurumdaki çocukların nörobiyolojik gelişimini de olumsuz etkileyebilmektedir. Sosyal bir kurumun geliştireceği yapı, kültür ve işleyiş biçimi, çalışanların psikolojik ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmektedir. Kurumda çalışanların kaygıyla baş etmek için kullandıkları sosyal savunma mekanizmaları kurumun yapısının, kültürünün ve işleyiş biçiminin unsurları haline gelmektedir (Menzies Lyth, 1960).

Çalışan herkes, çalıştığı kuruma duygularını getirerek birlikte çalışan kişilerin duygularıyla bütünleşerek kurumun ruhsal ortamını oluşturur(Fineman, 2003; Fineman, 2008). Bu bakış açısıyla duygular, yapılan işin merkezine oturtulmuştur. Araştırmanın yürütüldüğü kurumların ruhsal ortamına bakıldığında çaresizlik, inançsızlık ve tükenmişliğin hakim olduğu görülmektedir. Burada önemli olan mahkum anneler tarafından yansıtılan bu duyguların kurum çalışanları tarafından nasıl ele alınacağıdır. Ceza infaz kurumlarında annelerinin yanında kalan 0-6 yaş çocukların yüksek yararını gözeterek gelişimini desteklemeye çalışmak, kurumun öncelikli görevi olmasa da göz ardı etmemesi gereken bir durumdur.

3.2. Yorumlar

Bu bölümde kadın ceza infaz kurumlarında 0-6 yaş çocuklarıyla kalan annelerin, ceza infaz kurumu şartlarında büyüyen çocuklarının yaşam ortamı ve ilişkilerine dair görüşlerinin ele alınmasıdır. Bu genel amaç çerçevesinde ceza infaz kurumunda büyüyen çocukların gelişimlerinin ve anneleriyle olan ilişkilerinin incelenmesi amacıyla Mart-Aralık 2015 tarihinde 6 şehirdeki 7 Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumları'nda 70 çocuğa uygulanan Denver II Gelişimsel Tarama Testi, 0-6 yaş çocuğuyla kalan 68 anne ve Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği Anne Formu, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış Demografik Bilgi Formu ile yarı yapılandırılmış görüşme-gözlem grup çalışmasından elde edilen bulguların yorumlanması yapılmıştır. Yapılan yorumlarda da özellikle anne-çocuk ilişkisi ve çocuğun gelişimi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın yorumlar bölümü nitel ve nicel bulgular sırasıyla incelenmiştir.

Ceza infaz kurumunda kalan annelere uygulanan Anne Destek Programı'na katılan annelerin çoğunluğu, cezaevi koşullarının fiziksel ve sosyal ortamının çocuk büyütmek için elverişsiz hatta örseleyici olduğunu belirtmişlerdir. Koğuşlarda çok sayıda kişinin kalması ve çocuklar için hareket alanının olmamasına sık sık değinilmesi, uyku rutininin olmamasına ve annelerin çocukları yanlarından ayırmamasına sebebiyet verdiği görülmüştür. Koğuşların kalabalık ve çocukların hareket alanının sınırlı olmasından dolayı kaba motor ve ince motor becerilerini geliştirmede yetersiz kaldıkları düşünülmektedir. Şahinöz ve ark. (2019) tarafından yapılan cezaevinde anne ile birlikte kalan çocukların gelişimlerinin incelenmesi çalışmasında da çocukların erken çocukluk döneminde koşma, zıplama, tırmanma, merdiven inip çıkma ve sürünme gibi kaba motor beceriler ile kesme, çevirme, katlama gibi ince motor becerilerin gelişmesinde cezaevinin olumsuz koşullarının olumsuz etkisi olduğu ortaya koyulmuştur. Ünal (2009)'a göre de çocukların erken çocukluk döneminde kaba motor becerilerinin geliştirilmesinde oyun alanlarının ve hareket edebilmesinin önemi belirtilmiştir. Bu doğrultuda ceza infaz kurumunda anneleri ile birlikte kalan çocukların gelişimlerinin cezaevinin olumsuz koşullarından etkilendiği sonucuna ulaşılabilir. Annelerin söylemlerinden çocukların dil ve kaba motor gelişimlerinin yaşıtlarına göre geri düzeyde olduğu gözler önüne serilmekte ve bu ifadeler araştırmada elde edilen nicel verilerle örtüşmektedir.

Annelerin ifadelerinden, çocukların beslenme sorunlarının, bilgi yetersizliğinden, ekonomik güçsüzlükten, ceza infaz kurumundaki yetersiz koşullardan, çocukların akranlarından kazandıkları davranışsal edinimlerden ve annelerin yanlış tutumlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu beslenme sorununun, çocuğun bilişsel, duygusal, fiziksel gelişimini ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkileyeceği düşünülmektedir. Öz bakım becerilerinden yemek yeme tutumları erken yaşta ortaya çıkar, okul öncesi çağlarda alışkanlığa dönüşür ve sonraki gelişim dönemlerini etkileyerek, yaşanan olumsuzluklar, ileride ortaya çıkabilecek beslenme sorunlarının temelini oluşturmasına sebep olabilir. Bebeğin uyku, yemek, tuvalet ve temizlik gibi günlük rutinlerinin uygulanabildiği güvenli bir ortam olmalıdır. Fiziksel ihtiyaçları zamanında karşılanan bebeğin, duygusal ihtiyaçlarına yönelik olarak da, bakım verenle birlikte zaman geçirebileceği oyun ve aktivite zamanlarına ihtiyacı vardır. Tüm bu ihtiyaçlar tutarlı, güvenli ve sınırları olan bir çevrede sağlanmalıdır.

Anneler, ceza infaz kurumunda kreş, koğuşlarda ise oyuncak ihtiyacını dile getirerek, cezaevlerinde çocukların gelişimini destekleyecek uyaran ihtiyaçlarını ortaya koymuşlardır. Bu şartların çocukların yaratıcılık, paylaşma, çatışma çözme ve akran ilişkisi konularında kısıtlılık yarattığı düşünülmektedir, oysa ki literatüre göre zengin uyarıcılı çevre çocuğun gelişimini destekler(Bolatbaş ve Bıçakçı, 2015). Kreşi olan kurumlarda kreş kullanım olanaklarının kısıtlı olduğu ifade edilmiştir. MacLean (2003) oyuncaklarla kurumlardaki bilişsel uyaranların zenginleştirilebileceğini, Morison, Ames ve Chisholm da (1995) kurumdaki oyuncak çeşitliliğiyle çocukların gelişimsel geriliği arasındaki ters orantıyı ortaya koymuşlardır. Casler ve Tizard, erken çocukluk döneminin başından itibaren kurumlardaki imkanlar yeterli ve uygun organize edilerek yapılacak müdahalelerle, oluşabilecek olumsuz etkilerin riskli gelişimsel süreçleri nasıl iyileştirilebileceğini göstermişlerdir. Erken çocukluk döneminin başından itibaren planlanan müdahale programlarıı çocuklara duyusal uyarım sağlamak (Örn. Broussard ve Decarie, 1971) gibi kurum ortamlarında yapılabilecek basit değişiklikleri kapsamaktadır.

Çocukların günlük yaşamı sürekli modelleyerek öğrenme durumunun, ceza infaz kurumundaki çocuklar açısından, koğuş yaşamını modelleme anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Günlük rutinlerinin ceza infaz kurumu şartları olması, çocukları potansiyel suçlu olarak hayata sağlıklı katılımını mümkün kılmayan sebeplerden biri

olarak görülebileceği düşünülmektedir. Ceza infaz kurumu içinde farklı yaşam stillerinin bir arada bulunmasından kaynaklı çatışmalar koğuşta çocuğu olmayanlar için de sorun teşkil ederek annelerin dışlanmaya maruz kalmasına sebep olmaktadır. Sosyal bir olgu olan dışlanmanın, çocuğa karşı şiddet içerikli davranışlara sebep olduğu, annenin çocuğa karşı tutumunda belirleyici rol oynadığı anlaşılmaktadır. Ceza infaz kurumu şartlarında annelik deneyiminin bu şekilde yaşanmasının çocuğun da şiddet sarmalında büyümesine sebep verdiği, çocuğun gördüğü şiddeti döngüsünü uygulamasına, ortamdan uzak tutularak büyütülen çocukların ise ileride toplumun içine karışmakta zorluk yaşamasına ve saldırganlaşmasına sebebiyet vereceği düşünülmektedir. Artar (2012) tarafından yapılan ceza infaz kurumunda anneleri ile yaşayan çocukların yaşam şartlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesi çalışmasında çocukların cezaevinde kalması koğuş için belirli bir süre neşe kaynağı olarak görülse de zamanla kadınlar arasında çeşitli problemlere yol açabileceğini göstermiştir. Özellikle çocukların annelerinin yanında sürekli kalmalarının da benzer bulgulara neden olabileceği görülmektedir. Bu doğrultuda araştırma bulgularının ilgili literatür tarafından desteklendiği düşünülmektedir. Gelişim bir bütündür ilkesinden hareketle ceza infaz kurumunda anneleri ile birlikte kalan çocukların hareket alanlarının kısıtlı olmasından, kalabalık koğuş ortamı içerisinde yetişen çocukların olumsuz rol modeller belirlemesi, olumsuz konuşmalara tanık olması ve anne ile sürekli vakit geçirdiğinden çatışma boyutunda ilişki yaşaması durumundan dolayı sosyal gelişiminin de olumsuz etkileneceği öngörülmektedir.

Mahkum kadınların çocuk sahibi olma motivasyonlarının, çocuğu cezaevinde moral kaynağı olarak görmeleri ve devlet desteği olduğu anlaşılmaktadır. Cezaevi koşullarında bir çocuk sahibi olmanın anneler ve koğuşta kalan diğer kadınlar için önemli bir motivasyon kaynağı olduğu düşünülmektedir. Artar (2012) tarafından yapılan ceza infaz kurumunda anneleri ile yaşayan çocukların yaşam şartlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesi çalışmasında da cezaevinde kalan annelerin en önemli duygusal desteklerinin çocukları oldukları ve koğuş ortamı için de bir neşe ve motivasyon kaynağı olduğu ortaya koyulmuştur. Kadınlar bu sebeplerle çocuk sahibi oldukları için, çocukların mahrumiyetleri katlanarak artmaktadır, gelişimini destekleyen fırsatlara ve bakıma erişemeden büyümektedirler. Ceza infaz kurumunda olan kadınların işledikleri suçlardan dolayı sadece kendilerinin değil aynı zamanda

çocuklarının da cezalandırıldığı düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Mahkum anne olarak çocuklarının psikolojilerinin de olumsuz etkilendiği düşünülmektedir. Zeytinoğlu (2012) tarafından yapılan cezaevindeki kadınların annelik deneyimlerinin incelenmesi çalışmasında da kadınların cezaevine girdiğinde ailelerinin de cezalandırıldığı ve çocukları ile ilişkilerinin zedelendiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu doğrultuda mahkum anne olmanın hem genel hem de özel zorluklarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Cezaevi koşullarında büyüyen çocukların mahrumiyetleri katlanarak artıyor olsa da, anneler için çocukları ile birlikte olmanın öneminin oldukça yüksek olduğu düşünülmektedir.

Koğuş ortamının kalabalık ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayan şartlarda olmasının, annelerin de duygu durumunu olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Ceza infaz kurumunda kalan annelerin en büyük ideallerinin çocuklarının kendilerine benzememeleri oldukları görülmektedir. Annelerin kendi ebeveynlerinden, eşlerinden veya büyüklerinden görmedikleri ilgi, sevgi ve saygıyı çocuklarına göstererek ileride iyi bir konumda olmalarını istedikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun annelerin yetersizlik algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Erken çocukluk dönemindeki çevre koşullarının, fiziksel imkan/imkansızlıkların ve yeterli anne baba sevgisini görmemenin yarattığı özgüven eksikliğinin kendi çocuklarında olmasını istemediklerinden çocukları için daha özenli davranmaya çalıştıkları düşünülmektedir. Buna rağmen annelerin kendilerine yönelik öncelikle bir anne olarak değil bir mahkum olarak umutsuz hissettikleri, mahkum bir anne olarak ise çaresizlik, yetersizlik, bunalmışlık, pişmanlık, kaygı yaşadıkları görülmektedir. Çocuklarının gelişimlerini yeterli düzeyde destekleyemeyen annelerin işledikleri suçla ile yaşadıklar pişmanlık, çocuğuna bu koşulları sağladığı için içinde bulunduğu çaresizlik ve umutsuzluk, çocuğu ile sürekli çatışma yaşamasından kaynaklanan pişmanlık ve bakamayacağına yönelik endişe ve kaygılarından dolayı annelerin benlik durumlarının da olumsuz etkilendiği düşünülmektedir.

Annelerin söylemlerinden çocukların aktif baş etme stratejileri geliştirdikleri, bazı çocukların ilişkide annelerinin yerine kapsayıcı işlev üstlendikleri anlaşılmaktadır. Çocuğun davranışlarını gözlemleyerek gereken durumlarda onu istenilen davranışa yönlendirmek, alışkanlıkların kazanılmasını hızlandırarak kalıcılık sağlayacaktır. Beş yaş civarındaki çocuklar, yetişkinlerin yaptıklarına ilgi duyar ve oyunlarında

yetişkinlerin günlük aktivitelerini taklit ederler. Yapılan araştırmalar, annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe, çocukların becerilerine olumlu katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Annelerin çocuklarına ceza infaz kurumunda oldukları ve ne kadar süre orada kalacakları ile ilgili doğruyu yansıtmayan bilgilerle, çocuğun güven duygusunu sarsacak nitelikte ifadelerde bulundukları anlaşılmaktadır. Ambivalant bir ilişki yapısının önlenmesi için, bebeğin sağlıklı gelişimi açısından sadece fiziksel değil duygusal ihtiyaçlarının da karşılanması gerekir. Sürekliliği olması gereken bir kişi olarak bakım verenin, çocuğun ihtiyaçlarını gözeten ilişki kurabilmesi için, psikolojik iyilik hali önem taşır. Tutarlı, dengeli bir ilişkinin ve güçlü etkileşimin olduğu ailede, yeterli güven ve sevgi ortamında büyüyen çocuklar, gelişimleri için ihtiyaç duydukları deneyimleri kazanarak kişilik yapılarını sağlamlaştırabilirler.

Gelişimde ve öğrenmede etkili bir unsur olan oyun deneyimlerinin, cezaevinde etkileşimden yoksun olduğu, annelerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Çocukların oyundan mahrum kalmaması, gelişimin en yoğun olarak yaşandığı bu dönemde, sosyal becerilerinin etkileşim çerçevesinde öğrenmeleri açısından önemlidir. Yapılan araştırmalarda çocukların, örnek aldıkları arkadaşlarının davranışlarının etkisinde kaldıkları tespit edilmiştir. Ünal (2009) çalışmasında oyun alanlarının çocuk gelişimine etkisini, oynanan oyunların çocukların yaratıcılığını ve bağımsızlığını desteklemesi, kaba motor becerilerin gelişimine imkan vermesi ve harekete dair kavramlar kazandırması, çocukların bir arada oynadıkları için sosyalleşirken olası sorunlara çözüm üretme becerilerinin gelişimi olarak belirtmiştir.

Bazı annelerin kendi aileleri tarafından yetiştirilme tutumuna karşı eleştirel yaklaşımları dikkat çekmektedir. Bu veriler, çocuklukta kötü muamelenin, istismar ve ihmalin, ebeveyn ilgisizliğinin, erken ebeveyn-çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkileceği ve kişilerarası ilişkilerde sorunlara neden olabileceğini ifade eden araştırmalarla(Caffey, 1965; 1972), paralellik göstermektedir. Çözümlenmemiş örseleyici yaşantılar, yetişkin bağlanmasını da etkilemektedir. Literatürde, çocuğun çevreyi keşfederken alacağı hazzı paylaşabileceği, duygusal destek için yönelebileceği bir figürün olması birçok gelişimsel evrenin ilk adımı olarak kabul edilmiştir (Nielsen, Coleman, Guinn ve Robb, 2004). Birçok hapsedilmiş anne, çözülmemiş travma ve kayıp sorunlarına sahiptir ve

çocuklarının duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarına cevap verememektedir(Marian S. Harris (2017). Çocukların çoğunun anneleri ile iletişimde oldukları, içlerinden bazı annelerin çocuklarına karşı oldukça ilgisiz olduğu, bazı annelerin de çocuklarından ayrılmadıkları gözlenmiştir. Araştırma bulguları da bu verilerle paralellik göstermektedir.

Katılımcıların bir bölümünün eşlerinin de ceza infaz kurumunda olduğu ve çocukların babalarıyla düzenli görüşememesinin, çocuğun ebeveyniyle sağlıklı ilişki kurmasına engel teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Ailede etkileşim gelişim ve yaşam evrelerinde bilinç gelişimi ile ilişkilidir ve anne baba çocuk etkileşimi çocuğun kişilik gelişiminde etkisiyle ilgili Tezel Şahin & Özyürek (2008) yapmış oldukları çalışmada anne baba tutumunun, ebeveynin demografik özellikleri ve yaşam ortamından etkilendiğini belirtmişlerdir.

Annelerin söylemlerinden çocukların akran ilişkilerini sağlıklı kurabilmeleri ve sosyal gelişimleri açısından oyun ve çatışma çözme becerileri kazanabilmeleri için fiziki şartların ve sosyal becerilerinin yetersiz olduğu ve ilişkilerini agresif yollarla kurdukları anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalarda çocukların, örnek aldıkları arkadaşlarının davranışlarının etkisinde kaldıkları tespit edilmiştir. Örneğin, bir okul öncesi kurumda sınıf arkadaşlarının yiyecekleri paylaşmada çok cömert olduğunu seyreden 4-5 yaşlarındaki çocuklar, paylaşma sırası kendilerine geldiğinde, cömertlik örneği seyretmeyen çocuklara oranla daha çok cömert davranışlar sergilemişlerdir. Bu durum da göstermektedir ki bu yaş dönemindeki çocukların, anlatımdan daha çok eyleme dönük davranışları taklit eder ve benimserler. Bir çocuğun arkadaş grubunun, sergilenen davranışlara olumlu olumsuz tepkisi, davranışı değiştirebilen önemli etkenlerin başında gelir(Atkinson ve diğerleri, 1995: 107). Bu anlamda çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına gönderilmeleri, çocukların zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimleri açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Erikson'a göre 1-3 yaşları arasında kazanılması beklenen özerkliğin cezaevinde anneleri ile yaşayan çocuklar için yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Koşulların sınırlılığının çocukların bilişsel gelişimlerini de olumsuz etkilediği öngörülmektedir. Bağ ve Yıldız Bıçakçı (2016) tarafından yapılan ceza infaz kurumunda anneleriyle birlikte kalan çocukların gelişimlerinin incelenmesi çalışmasında da çocukların cezaevinde kalma süreleri arttıkça genel gelişim özelliklerinin anormal ve şüpheli olarak artış gösterdiği ve genel keşfetme, merak ihtiyacının azaldığı sonucuna

ulaşılmıştır. Bu doğrultuda çocukların öğrenme alanlarının cezaevi ile sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Çocukların doğadan uzak kalmasının, dışarıdaki dünyadan uzaklaşmasının genel gelişim özellikleri üzerinde olumsuz bir etki bırakacağı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların büyük çoğunluğunun evli, herhangi bir eğitim görmediği veya ilkokul mezunu olduğu ve gelir düzeyinin oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen ceza infaz kurumundaki kadınların en fazla 2-6 arasında çocuk sahibi olmalarının eğitim seviyesinin düşüklüğüyle açıklanabildiği düşünülmektedir. Öyle ki Şahinöz, Sağın Küçük, Çuhacı Çakır, Kara Uzun ve Durualp (2019) tarafından yapılan cezaevinde anne ile birlikte kalan çocukların gelişimlerinin incelenmesi çalışmasında da ceza infaz kurumunda bulunan kadınların tamamına yakınının herhangi bir işte çalışmadığı ve daha önce herhangi bir okula gitmediği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde İşcanoğlu (2019) tarafından yapılan anneleri ile birlikte ceza infaz kurumunda kalan çocukların bağlanma güvenliğinin incelenmesi çalışmasında da ceza infaz kurumunda kalan ve en az 3 çocuğa sahip annelerin yarısından fazlasının eğitim seviyesinin ya hiç okula gitmemiş ya da en fazla ilkokul mezunu olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda araştırma sonuçlarının literatürü destekleyici şekilde veriler sunduğu görülmüştür. Ceza infaz kurumunda kalan kadınların çocukları ile olan ilişkileri değerlendirildiğinde annelerin çocuklarının ilk öğrenmelerinde etkili olacak ilişkiler kurmaları gerektiğini öngörmektedirler. Eğitim seviyesi arttıkça annelerin çocukları ile kurdukları iletişimin daha olumlu olacağı anlaşılmaktadır. Kaynak ve Temel (2016) tarafından yapılan ceza infaz kurumlarındaki annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi çalışmasında da annelerin eğitim seviyesi arttıkça çocukları ile kurdukları iletişimin daha demokratik olduğu görülmektedir. Çocuğun bütüncül gelişiminde annenin önemli bir rolü olduğundan özellikle okul öncesi dönemdeki öğrenmelerinde annenin destekleyici olması gerektiği düşünülmektedir. Aksi durumda çocukların ilerleyen dönemlerde problemli davranış özellikleri göstermesi beklenmektedir. İlknur Tunçeli ve Zembat (2017) tarafından yapılan erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve öneminin belirlenmesi çalışmasında da erken çocukluk döneminin gelişim için kritik dönemlerden birisini oluşturduğu ve bu dönemde yaşanan öğrenmelerin yaşamın ilerleyen dönemlerindeki davranış örüntülerini ve biliş düzeyine önemli katkı sağlayacağını

ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Fuller, Kagan, Caspary ve Gauthier (2002) tarafından yapılan düşük gelirli ailelerin çocuk bakımı seçenekleri ve refah reformu çalışmasında da anne ile çocuk arasında kurulacak iletişimin ve etkileşimin yaşamın ilerleyen dönemlerinde çocuğun gelişimine olumlu katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Beyazkürk, Anlıak ve Dinçer (2007) tarafından yapılan çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık çalışmasında da erken çocukluk döneminde çocukların zihin gelişimini destekleyen zengin içerikli çevresel uyaranların oluşturduğu bir ortamın, anne çocuk ilişkisindeki karşılık şefkat ve duyarlılığın gösterilmesinin ve çocuğun yaşına ve gelişim dönemine özgü oyuncak ve davranışların gösterilmesinin çocukların ilerleyen dönemlerdeki gelişimlerine önemli katkı sağlayacağını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çocukların gelişim dönemleri dikkate alınarak şiddetsiz etkileşim kurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların ceza infaz kurumunda kalma süreleri incelendiğinde yarısından fazlasının en fazla 1 yıldır ceza evinde oldukları ancak araştırmaya katılan kadınların neredeyse yarısının çocuğunun 6 aydır yanında oldukları anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda çocukların annelerinden bir süre de olsa ayrı kaldıkları düşünülmektedir ancak bu sürede çocuğun maruz kaldığı şartlar kesin olarak bilinememektedir. Dışarıdaki şartların olumsuz olması durumunda da, yoksulluk, suç, ihmal ve istismar kısır döngüsünün sürmesine sebebiyet verdiği düşünülmektedir.

Ceza infaz kurumunda kalan kadınların çocuklarının yaşları incelendiğinde en çok 1-2 yaşları arasındaki çocukların olduğu daha sonra da 3-4 yaşları arasındaki çocukların bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda gelişim dönemi olarak özerk olma ihtiyacı olan çocukların ceza infaz kurumu içerisinde gelişim özelliklerinin farklılık gösterebileceği düşünülmektedir. Uygulanan Denver II Gelişimsel Tarama Testi doğrultusunda çocukların büyük çoğunluğunun anormal ve şüpheli gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Şahinöz ve ark. (2019) tarafından yapılan cezaevinde anne ile birlikte kalan çocukların gelişimlerinin incelenmesi çalışmasında da araştırma bulgularını destekleyici sonuçlara ulaşılmıştır. Ceza infaz kurumunda annesiyle kalan çocukların büyük çoğunluğunun genel gelişim özelliklerinin %50 ve %50'nin altında olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Kjellstrand ve Eddy (2011) tarafından yapılan çocukluk döneminde ebeveynlerin hapsedilmesinin ergenlik dönemindeki sorunlu davranışlara etkisinin incelenmesi çalışmasında da erken çocukluk döneminde annesi hapse giren

çocukların gelişim geriliği yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda ilgili literatür ile araştırma sonuçlarının paralellik gösterdiği anlaşılmaktır.

Ceza infaz kurumundaki annelerin yanında kalan çocuklarının gelişim özellikleri yaş değişkenine göre incelendiğinde normal gelişim gösteren çocukların 0-3 yaşları arasındaki çocuklar oldukları, anormal ve şüpheli gelişim gösteren çocukların ise 3-6 yaşları arasındaki çocuklar oldukları anlaşılmaktadır. Bir diğer deyişle ceza infaz kurumundaki kadınların çocuklarının yaşları arttıkça gelişim özelliklerinin normalden anormal veya şüpheli gelişime doğru ilerlediği görülmektedir. Bağ ve Yıldız Bıçakçı (2016) tarafından yapılan ceza infaz kurumunda anneleriyle birlikte kalan çocukların gelişimlerinin incelenmesi çalışmasında da, çocukların yaşları ilerledikçe normal gelişim özelliklerinin azaldığı ancak anormal ve şüpheli gelişim özelliklerinin arttığı şeklinde araştırma bulgusunu destekleyici sonuçlara ulaşılmıştır. Farmer ve Xie (2007) tarafından okul dinamikleri içerisinde çocuklardaki saldırganlık davranışlarının belirlenmesi çalışmasında da araştırma bulgusunu destekleyici sonuçlara ulaşılmıştır. İlgili çalışmada çocukların ebeveynlerinden birisinin erken çocukluk döneminde ceza infaz kurumunda olmasının 3-6 yaşları arasındaki fallik döneminde karşı cinsten ebeveyni model almasını engelleyeceğinden sosyal ve duygusal gelişimin tam olarak sağlanamamasını ve saldırganlığa neden olabileceğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda ilgili literatür ile araştırma bulguları paralellik göstermektedir.

Ceza infaz kurumunda kalan kadınlara uygulanan Çocuk Anne-Baba İlişkisi Ölçeği Anne Formu'ndan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde anne-çocuk arasındaki çatışma düzeyinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Zeytinoğlu (2012) tarafından yapılan cezaevindeki kadınların annelik deneyimlerinin incelenmesi çalışmasında da kadınların cezaevinde bulundukları süre boyunca çocukları ile iletişimlerinin bozulduğu ve annelik becerilerini unuttukları görülmüştür. Bu doğrultuda ilgili literatür ile araştırma bulguları paralellik göstermektedir.

Ceza infaz kurumunda kalan kadınlara uygulanan Çocuk Anne-Baba İlişkisi Ölçeği Anne Formu'nun demografik değişkenlere göre aralarındaki farklılıklar incelendiğinde annelerin çocukları ile çatışma ve olumlu ilişki kurma düzeylerinin çocuk sayısı değişkenine göre herhangi bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmaktadır ($p>0,05$). Buna rağmen çocuk sayısı 6 ve üzerine sahip olan kadınların

çatışma ve olumlu ilişki kurma düzeylerinin diğer kadınlara göre daha yüksek oldukları görülmektedir. Kaynak ve Temel (2016) tarafından yapılan ceza infaz kurumlarındaki annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi çalışmasında da kadınların sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça çatışma düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda ilgili literatür ile araştırma bulguları paralellik göstermektedir.

BÖLÜM 4. SONUÇ

Bu bölümde, araştırma süreci ve sonuçlarının özeti, elde edilen bulguların yorumlanmasıyla bu araştırmayla varılan yargı, araştırılan problemin çözümü için başka hangi çalışmaların yapılmasının gerekli görüldüğü ve mevcut araştırmanın alandaki kuram ve uygulamalara muhtemel katkısının neler olabileceğine ilişkin araştırmacının özgün değerlendirmelerini içeren öneriler altbölümleri yer almaktadır. Cezaevinde annelerinin yanında kalan 0-6 yaş çocukların gelişiminin ve yaşam koşullarının anlaşılması ve ortaya çıkan temaların bütüncül bir şekilde ele alınması amacıyla bulgular, gözlemler ve kuramsal bilgiler ışığında yorumlanacaktır.

4.1. Özet

Bu araştırma, Adalet Bakanlığı ve WIF (Worldview Impact Foundation) ile birlikte TOÇEV'in gerçekleştirdiği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yürütülen Sivil Toplum Diyaloğu III Siyasi Kriterler Hibe Fonu tarafından desteklenen, "Özgürlüğüm" projesi kapsamında, Mart – Aralık 2015 tarihleri arasında 6 şehirdeki 7 Kadın Ceza İnfaz Kurumu'nda birer gün boyunca 2şer veya 3er oturumlar halinde 0-6 yaş çocuğuyla kalan 68 mahkum anne ve 70 çocuğu ile Anne Destek Programı kapsamında yapılan grup çalışmalarında toplanan verilerle gerçekleştirilmiştir. Grup çalışmalarındaki görüşmelerde dikte edilmeden kadınlara söz hakkı verilerek ihtiyaçlarını dinlemek ve farkındalığın artırılması amaçlı güçlendirici nitelikten ötürü, çalışmada feminist metodoloji yöntemi kullanıldığı söylenebilir. Kurumlarda kalan annelerle görüşme aşamasında kurum personeli desteğiyle iletişime geçilmiştir. Veri toplama aşamasından önce annelere araştırmanın içeriği konusunda sözel olarak ayrıntılı bilgiler verilmiş ve olası soruları cevaplanmıştır. Çocuklarına araştırmacı tarafından gelişim tarama testi uygulanacağı, testin yapılma amacı, içeriği, olası sonuçları ve demografik bilgi formu için birkaç bilgi alınacağı, çocuklarıyla ve kendileriyle yapılacak uygulamanın yaklaşık 1 saat sürdüğü belirtilmiştir. Bu açıklamadan sonra süreci kabul eden annelerin çocukları çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Araştırmacı tarafından uygulanan ölçek ve

testler ortalama 1 saat, ayrı bir odada birebir görüşmeler şeklinde yapılmıştır. Annelerle ve çocuklarıyla önceki aylarda aynı ortamda çalışıldığı için sohbet ve etkinliklerle uygulayıcıya ve ortama uyum sağlamaları kolaylaştırılmıştır. Veri toplama aşamasında Denver Gelişimsel Tarama Testi II birebir çocuklarla araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği Anne Formu ise araştırmacı tarafından annelere birebir uygulanmıştır. Ayrıca çocuk ve aile hakkında bilgi almak için "Genel Bilgi Formu" araştırmacı tarafından annelerle bire bir görüşülerek doldurulmuştur. Nicel verilerin elde edildiği ölçekler hassas konularda sorular içerdiğinden, gerçeğe uygun yanıt yüzdesini artırmak ve nitel verilerin elde edildiği grup çalışmalarında güvenli bir ortam sağlamak amacıyla çalışmada annelerin ve çocuklarının isimlerinin geçmeyeceği bilgisi katılımcılarla paylaşılmıştır.

Bu araştırmanın amacı, T.C. yasaları gereğince mahkûm annelerin çocuklarının 0-6 yaş döneminde anneleriyle ceza infaz kurumunda kalmaları durumunu ele almak, 7 kadın ceza infaz kurumunda anneleriyle birlikte kalan 0-6 yaş çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve anne çocuk ilişkisinin desteklenmesi amacıyla yapılan psikososyal müdahale programına katılan annelerin, ceza infaz kurumu şartlarında annelik deneyimleri, büyüyen çocuklarının yaşam ortamı ve ilişkilerine dair görüşlerinin ele alınmasıdır. Bu genel amaç çerçevesinde ceza infaz kurumunda büyüyen çocukların gelişim düzeylerine ve anne çocuk ilişki boyutuna bakılmış ve annelerin gözüyle çocuklar açısından ceza infaz kurumu koşulları ele alınmıştır. Yapılan bu çalışma doğrultusunda ceza infaz kurumunda anneleri ile birlikte kalan çocukların gelişim özelliklerinin yaşıtlarına göre anormal ve şüpheli gelişim gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bunun yanı sıra ceza infaz kurumunda kalan annelerin çocukları ile ilişkilerindeki çatışma boyutunun orta düzeyde, olumlu ilişki boyutunun ise oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Grup çalışmalarında yazılı kayıt altına alınarak elde edilen nitel veriler, cezaevi ortamında mahkum anne olma deneyimini, çocuklar için ortamın fiziksel ve sosyal şartlarının etkisini, cezaevinde anne çocuk ilişkilerinin ve annelerin kendi aileleri ile ilişkilerinin özelliklerini, ceza infaz kurumunda büyüyen çocuğun gelişimsel süreçlerinin sebeplerini ve sonuçlarını ortaya koymaktadır.

4.2. Yargı

Bu araştırmada ceza infaz kurumunda anneleri ile birlikte kalan çocukların gelişim özelliklerinin akranlarına göre anormal ve şüpheli olduğu, anne çocuk ilişkisinin ise çatışma boyutunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda annelerin görüşleri de tematik olarak değerlendirildiğinde kadın ceza infaz kurumlarının ceza infaz kurumunda anneleri ile kalan çocuklar için örseleyici etkisi olduğu, fiziki sosyal ve psikolojik açıdan ortamın geliştirilmesine yönelik çocuk odaklı düzenlenmeler yapılması gerektiği yargısına varılmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuk koruma sisteminin çocuk bakım uygulamalarının en önemli uluslararası yasal dayanağıdır. Çocuğun korunması açısından, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türk Medeni Kanunu, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu önemli yer tutmaktadır. Türkiye'de bütüncül, kapsamlı ve tüm kurumların etkin entegre olduğu bir çocuk koruma politikasının var olduğunu söylemek olanaklı değildir(Yolcuoğlu,2009).

4.3. Öneriler

Bu araştırma, anneleriyle birlikte ceza infaz kurumunda kalan 0-6 yaş çocukların gelişim özelliklerinin incelenmesi ve kadınların cezaevinde anne olma deneyimlerinin ve çocuklarının yaşam koşullarının anlaşılması amacıyla yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre annesi yanında korunamayan, ihmal edilen, sağlıklı gelişimi risk altında bulunan, olumsuz yaşam koşullarında yaşamaya çalışan çocuklar için yeni bakım modelleri sunulmalıdır. Bu bölümde hak temelli uygulama önerilerine, hizmet odaklı uygulama önerilerine ve ileride gerçekleştirilebilecek araştırma önerilerine vurgu yapılabilir.

Hak temelli uygulama önerilerine örnek olarak; yeni iç dizayn ile uygun donanımlı fiziki şartlar sağlanarak; ışık, ısı, temiz hava, hijyenik ortam, uygun zemin, sabit mobilya, ayrı yatakta uyku rutini, oyuncak ve eğitim materyalleri açısından zengin bir ortam, bebek bezi ve yeterli beslenme gibi temel ihtiyaçların ücretsiz ve zamanında karşılanması, alan darlığının anne mahkumlara ev hapsi seçeneğiyle önlenerek hareket alanının desteklenmesi, dar bir alanda büyümenin agresyonunun yanısıra suç hikayelerine ve yaralanmalı kavgalara tanık olmasının önlenmesi önerilir. Çocuklu

koğuşlar oluşturulması, çocuklu annelerin koğuşta dışlanmasına yönelik önleyici bir çalışma niteliğinde olup, çocuğun akranlarıyla sosyal gelişiminin de desteklenmesini sağlayabilir. Çocukların ambivalant ve güvensiz büyümesinin önlenmesi adına annesinin suçlu olduğunun ve ceza infaz kurumunda yaşadığının yaşına uygun şekilde anlatılması için annelere ve kurum çalışanlarına gerekli uzman ve psikososyal eğitim hizmetleriyle çocuk hakları, çocuk gelişimi, çocuk ihmal ve istismarı, anne-çocuk ilişkisi eğitimi sağlanması önerilir. Dış dünya ile ve aile içi iletişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Tahliyeden önce dış dünyayla temas ve uyum sürecinde doğadan kopmamak için ceza infaz kurumlarına bağlı oldukları belediyeler tarafından yapılacak bahçeler, oyun grubu, park oyun alanı, oyuncak, anneyle kaliteli vakit geçirebilecekleri faaliyetlere uygun alanlar, açık hava spor aletleri, sebze meyve çiçek yetiştirme alanları çocuklar için hem rahatlatıcı ve öğretici hem de akranlarla sosyal gelişimini destekleyici olacaktır.

Annenin dışarıdaki çocukla görüşme imkanlarının artırılması önerilir.

İçerideki çocuğun babası ve kardeşleriyle açık görüşte kolay prosedürle ve esnek saatlerle görüşmesi sağlanmalıdır.

Yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler göz önüne alındığında çocukların korunması açısından, çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesi hedefine ancak hak-temelli bir kavrayışla ulaşılabileceği için standart çocuk koruma tedbirlerinin alınması gerekmektedir. Çocukların yüksek yararını gözetmeye yönelik etkili sosyal politikaların geliştirilmesi, çocuk odaklı erken müdahale programlarıyla ihtiyaçların belirlenmesi ve karşılanması, çocukların her türlü ihmal ve istismardan uzak tutulması gereklidir. Çocukların korunması, kamu ve sivil toplum işbirliğiyle, bütüncül çocuk ve aile politikalarıyla mümkün olabilir.

Hizmet odaklı uygulama önerileri olarak, kurum içi anne çocuk ünitesi veya dünya ülkelerinde örneklerinin bulunduğu yarıyol evi, çocuk köyü gibi suç tekrarını azalttığı bilinen uygulamaların değerlendirilmesi, pedagog, sağlık personeli, psikososyal servis personeli, çocuk gelişimi uzmanı, okul öncesi öğretmeni istihdamıyla çocukların gelişimsel açıdan izlenmesi önerilir.

Çocuğun sağlık hakkı açısından 7/24 ulaşılabilir olan çocuk doktoruna, cezaevi hekimliği yapmadan önce bu konuyla ilgili sorun alanları, özel başlıklar (bulaşıcı hastalıklar vb) ve gerekli yaklaşımlar; yasal ve etik sorumlulukları, hakları ve yetkileri;

adli raporlama vb. konularını içeren kapsamlı bir eğitim programı düzenlenmesi gereklidir. Sağlık hizmetlerine erişimde, anneden ayrılmadan hızla hastane sevk zincirinin işletilmesi, hastane yatışı gereken durumlarda bu ihtiyacın hızla karşılanması gereklidir. Bunun için İl içinde gerekli koordinasyonlar yapılmalı, Sağlık Müdürlüğü kanalıyla da gerekli düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

Dışarıdaki anaokuluna sivil araç sivil personelle teslim ederken okula uyum sürecinde anne refakati sağlanmalıdır.

Birimle ilgili personelin, güvenli bağlanma açısından olabildiğince sabit personel olması gerekmektedir.

Annelerin iyilik halini korumak ve çocuk sahibi olma motivasyonunu azaltmak için kurs ve çalışma olanakları sağlanmalı, kurum içindeki etkinliklere katılımlarının arttırılması ve annelere yönelik psiko-sosyal destek programlarının hazırlanması gerekmektedir. Psikodrama, etkileşim grupları, grup terapisi, vb. ruhsal destek çalışmalarıyla anne eğitimi sürekliliği sağlanmalıdır. Sosyal öğrenmenin önemi, bebekle temas, beden sınırları, mahremiyet, problem çözme, oyun grupları, çocuk gelişiminin desteklenmesi ve annelik rolü konularında eğitimler verilmeli ve eğitici yayınlar yapılmalıdır. Koruyucu aile eğitimiyle akrabaların koruyucu aile olma ihtimalinin ve nihai kararı annenin vermesinin değerlendirilmesi, görüşmelerin psikolog gözetiminde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Destek programlarının sürdürülebilirliği olmalıdır.

Babaların da çocuklara bakabilmesi için gerekli desteği alabilmesi, şartların bu yönde düzenlemesi gerekmektedir.

Araştırma önerileri olarak mevcut fiziki/ sosyal şartların, beslenmenin, ebeveyn tutumlarının, annenin suç grubunun ve çocuğun anneye bağlanma stillerinin, çocuklarının gelişimine uzun vadede etkisi merak edilmektedir. Elde edilen bulgular ışığında, çocukların gelişimlerinin izlendiği araştırmalar gerekmektedir. Çocuk refahı için, çocukların bağlanma figürleriyle düzenli iletişim içinde olmaları gerekmektedir. Çocukların akrabalarına ya da koruyucu ailelere yerleştirilmeleri durumunda da ebeveyn-çocuk ilişkisini korumanın önemi hakkında bilgilendirilmeleri gerekir. Çocukların anneleriyle cezaevinde kalmasına izin verildiğinde, ebeveyn-çocuk bağlanma ilişkisinin kalitesini artırmak için müdahalelerde bulunma fırsatı, ek bozulmaları da azaltılabileceği için, (Goslin, Byme ve Blanchard-Lewis, 2014; Harris, 1992), travma ve bağlanma sorunları ile ilgili gelecekteki araştırmalar, cezaevinde

başlayan ve ebeveynlerin serbest bırakılmasından sonra sürdürülen boylamsal çalışmaları içerebilir.

Tüm bu öneriler için söz konusu çocuğun yararını ve iyilik halini gözeten, ihmal-istismarı 'önleyici' erken müdahale politikalarının üretilmesi, sistemin tüm çocuklar yararına iyileştirilmesi amacı güdülmelidir.

Özgürlüğüm Projesi kapsamında yapılan görüşmelerde elde edilen araştırma verileri göstermiştir ki, ceza infaz kurumunda anneleri ile kalan çocuklar için ceza infaz kurumlarının fiziki ve sosyal ortamı çocuklar için örseleyici olmakla birlikte bu konuda multidisipliner çalışılarak çocuklar için en uygun şartların ne olduğu ortaya konulmalıdır. Çocuklar mevcut şartlarda yalnızca ebeveynlerinin suçunun değil, toplumun bütününün suçunun bedelini ödemektedir. Bu nedenle toplumun her kesiminin sorumluluk hissetmesi gereken bir konudur. Söz konusu çocukların öncelikli ihtiyaçlarının, ceza infaz sistemi içindeki yerlerinin belirlenmesi olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda araştırmanın geliştirilmesi gerektiği aşikardır.

EK'LER

EK-1 : Demografik Bilgi Formu

EK-2 : Onam Formu

EK-3 : Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği Anne Formu

EK-4 : Etik Kurul Onayı

EK.1 DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Bilgi formuna içtenlikle cevap vermenizi önemle rica ederim. Cevaplarınız bilimsel bir araştırmada veri olarak kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Desteğiniz için teşekkür ederim.

1.Eğitim Durumunuz:

2.Aylık geliriniz:

3.Çocuk Sayınız:

4.Çocuğunuzun babası nerede kalıyor? Ev () Ceza İnfaz Kurumu ()

5.İnfaz Kurumu'nda;

a.Kaç aydır kalıyorsunuz:

b.Çocuğunuz kaç aydır sürekli sizinle birlikte kalıyor?

c.Çocuğunuz sürekli sizinle kalmıyorsa, ne sıklıkta gelip ne kadar süre kalıyor?

d.İnfaz kurumunda kalacağınız toplam süre ne kadar?

EK.2 ONAM FORMU

T.C. Maltepe Üniversitesi

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Psk.Ceyda Demirbaşoğlu tarafından yürütülen "Kadın Cezaevlerinde Annelerinin Yanında Kalan 0-6 Yaş Çocukların Gelişiminin İncelenmesi" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı, ceza infaz kurumlarında annelerinin yanında kalan 0-6 yaş çocukların farklı gelişimsel alanlardaki düzeyleriyle anne-çocuk arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada sizden tahminen 1 saat ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 100 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için "ortak katılımcı havuzuna" aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya cdemirbasoglu@tocev.org.tr e-posta adresi ve 0212 282 89 16 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının

İmzası:

İletişim Bilgileri:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için "ortak araştırma havuzuna" aktarılmasını; □ kabul ediyorum □ kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Araştırmacının Adı-Soyadı: Ceyda Demirbaşoğlu

İmzası:

EK .3 ÇOCUK – ANA BABA İLİŞKİ ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki her bir ifadenin çocuğunuz ile ilişkinizi hangi derecede yansıttığını değerlendiriniz. Aşağıdaki dereceleri düşünerek, her bir ifade için uygun rakamı yuvarlak içine alınız.

(1) Kesinlikle uygun değil (2) Pek uygun değil (3) Karasızım (4) Oldukça uygun (5)Kesinlikle Uygun

		Kesinlikle uygun Değil	Pek Uygun Değil	Kararsızım	Oldukça Uygun	Kesinlikle Uygun
1	Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşırım	1	2	3	4	5
2	Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz	1	2	3	4	5
3	Çocuğum iyi hissetmediğinde benim kendisini rahatlatmamı bekler	1	2	3	4	5
4	Çocuğum benimle olan ilişkisine değer verir	1	2	3	4	5
5	Çocuğum ihtiyaç duyduğunda yardım kabul etmek istemez	1	2	3	4	5
6	Çocuğumu övdüğümde, gururla gözlerinin içi güler	1	2	3	4	5
7	Çocuğum kendisi hakkındaki bilgileri içinden geldiği gibi paylaşır	1	2	3	4	5
8	Çocuğum bana kolaylıkla öfkelenebilir	1	2	3	4	5
9	Çocuğum beni memnun etmeye çalışır	1	2	3	4	5
10	Çocuğum kendisine adaletsizce davranıyorum gibi hisseder	1	2	3	4	5
11	Çocuğum gerçekten ihtiyaç duymadığı zamanlarda bile benim yardımımı ister	1	2	3	4	5
12	Çocuğumun ne hissettiğini anlamak benim için kolaydır	1	2	3	4	5
13	Çocuğum beni bir ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür	1	2	3	4	5
14	Ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde çocuğum incinir ya da kıskançlık gösterir	1	2	3	4	5

15	Çocuğum cezalandırıldıktan sonra bile kızgınlığını veya karşı koymasını sürdürür	1	2	3	4	5
16	Çocuğum yanlış bir davranışta bulunduğunda, bakışımdan ya da ses tonumdan benim tepkimi anlamaya çalışır	1	2	3	4	5
17	Çocuğumla ilgilenmek enerjimi tüketiyor	1	2	3	4	5
18	Çocuğum kötü bir ruh hali içinde olduğunda, bizi uzun ve zor bir günün beklediğini biliyorum	1	2		4	5
19	Çocuğumun bana karşı duygularının ne olacağı önceden kestirilemez ya da her an değişebilir	1	2	3	4	5
20	Tüm çabalarıma rağmen çocuğum ile anlaşma biçimimizden hiç memnun değilim	1	2	3	4	5
21	Çocuğum benden bir şey istediğinde sızlanır ya da ağlar	1	2	3	4	5
22	Çocuğum bana karşı sinsice davranır ya da beni kullanır	1	2	3	4	5
23	Çocuğum duygularını ve yaşantılarını benimle açıkça paylaşır	1	2	3	4	5
24	Çocuğumla etkileşimim, benim bir ebeveyn olarak kendimi etkili ve özgüvenli hissetmemi sağlar	1	2	3	4	5

Sayı: EKK/2016/2

25.10.2016

Konu: Ceyda DEMİRBAŞOĞLU: YL tez çalışması

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

İlgi: 14475162-302.08.01-531 sayılı 29.09.2016 tarihli yazınız.

İlgi yazınız ekinde sunulan Enstitünüzün Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Programı Tezli Yüksek Lisans öğrencilerinden Ceyda DEMİRBAŞOĞLU tarafından gönderilen "Kadın Ceza İnfaz Kurumlarında Annelerinin Yanında Kalan 0-6 Yaş Çocuklarının Gelişimlerinin İncelenmesi" konulu tez önerisi ve ölçekleri 21.10.2016 tarihinde incelenerek T.C. Maltepe Üniversitesi Etik Kurul Yönergesinin 6. maddesi çerçevesinde belirtilen etik hususlara uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla arz/rica ederim.

Prof. Dr. Belma AKŞİT
Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK
Üye

Prof. Dr. Nurgün OKTİK
Üye

Prof. Dr. Esra SAĞLAM
Üye (Katılmadı)

Prof. Dr. Hacer KARANİSOĞLU
Üye

Doç. Dr. Ebru MENŞUR ALKOY
Üye

Yrd. Doç. Dr. İhsan GÜLAY
Üye

Yrd. Doç. Dr. Abbas DÜNDAR
Üye

Yrd. Doç. Dr. Bahadır APAYDIN
Üye

KAYNAKÇA

Acker, J., Barry, K., & Esseveld, J. (1983, January). Objectivity and truth: Problems in doing feminist research. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 6, No. 4, pp. 423-435). Pergamon.

Adler, F. (2007). The gendering of criminology. In. J.Robert Lilly, Francis T. Cullen, Richard A.Ball (Eds.) pp. 207–231, *Criminological Theory,* 4th Edition, Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.

Akgün, E., & Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Balikesir University Journal of Social Sciences Institute*, 13(24).

Altınkök, M. (2006). Temel motor hareketlerin geliştirilmesini içeren özel beden eğitimi program tasarısının 5-6 yaş çocukların temel motor hareketlerinin gelişimine etkisinin araştırılması. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Aluwihare-Samaranayake, D. (2012). Ethics in qualitative research: A view of the participants' and researchers' world from a critical standpoint. *International Journal of Qualitative Methods, 11*(2), 64-81.

Arman, A. (2015). İçerde çocuk var! http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse arman/icerdecocuk-var-29606938 (11 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır).

Aral, N., & Baran, G. (2011). *Çocuk Gelişimi.* Ya-Pa Yayın A.Ş.

Arslan, R. (2016). Çocukluk Dönemi Duygusal İstismarı ile Depresyon Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Bir Gözden Geçirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, *19*(4), 202-210.

Artar, F. (2012). *Mahkumiyetin Mahrum Çocukları: Ceza İnfaz Kurumlarında Anneleriyle Yaşayan Çocukların Yaşam Şartları ve İhtiyaçları.* Ankara: Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı.

Atay, M. (2005). *Çocukluk Döneminde Gelişim.* Ankara: Kök Yayıncılık.

Bağ, C. ve Yıldız Bıçakçı, M. (2016. Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Anneleriyle Kalan Çocukların Gelişimsel Taraması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3*(2), 32-52.

Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve Toplum*. Birinci Baskı. İstanbul: Bilge Yayıncılık.

Bee, H., Boyd, D. (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi.* İstanbul: Kaknüs Yay.

Beyazkürk, D., Anlıak, Ş. ve Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta Akran İlişkileri ve Arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research, 26*, 13-26.

Boudin, K. (1998). Lessons from a mother's program in prison: A psychosocial approach supports women and their children. *Women & Therapy*, *21*(1), 103-125.

Bolatbaş, E. (2015). Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde gelişimsel değerlendirme ve izlem. M. Yıldız Bıçakçı. *Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde (0-36 Ay) gelişim, duyuların gelişimi ve desteklenmesi*, 143-177.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, *9*(2), 27-40.

Calkins, S. D., & Hill, A. (2007). Caregiver influences on emerging emotion regulation. *Handbook of emotion regulation*, 229-248.

Çakır, F. (2014). Çocuk Edebiyatına Psikopedagojik ve Sosyopedagojik Açıdan Yaklaşım. *Yüksek Lisans Tezi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirkapı, E. Ş. (2014). Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Adnan Menderes Üniversitesi.

Dereobalı, N. (2005). *Okul çağında çocuk gelişimi ve eğitimi.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Farmer, T. W., & Xie, H. (2007). Aggression and school social dynamics: The good, the bad, and the ordinary. *Journal of School Psychology*, *45*(5), 461-478.

Flynn, C. (2014). Getting there and being there: Visits to prisons in Victoria− the experiences of women prisoners and their children. *Probation Journal*, *61*(2), 176-191.

Fuller, B., Kagan, S. L., Caspary, G. L., & Gauthier, C. A. (2002). Welfare reform and child care options for low-income families. *The Future of Children*, 97-119.

Gallahue, D. (1982). *Understanding Motor Development in Children.* New York: John Wiley and Son.

Giray, F. & Haznedoğlu, B. (2012). *Türkiye'de kadın cezaevlerine genel bakış: Sorunlar ve çözüm önerileri.* İstanbul: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayınları.

Güven, N., Bal, S., & Metin, N. (1993). *Portage Erken Çocukluk Eğitim Programı.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Sandra, H. (1996). Feminist Yöntem Diye Bir Şey Var mı?. *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem* (Eds. Serpil Çakır–Necla Akgökçe, Çev.: Zelal Ayman), İstanbul.

Isenberg, J. P., & Jalongo, M. R. (1993). *Creative expression and play in the early childhood curriculum*. Simon & Schuster Books For Young Readers.

TUNÇELİ, H. İ., & ZEMBAT, R. (2017). Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, *3*(3), 1-12.

İşcanoğlu, Z. (2019). Tutuklu/Hükümlü Anneleriyle Birlikte Ceza İnfaz Kurumlarında Kalan Çocukların Bağlanma Güvenliğini Açıklayan Faktörler. *Doktora Tez*i. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaplan, H.I., & Sadock, V.A. (2007). *Kaplan and Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry*. Güneş Kitapevi.

Kayapınar, F. Ç. (2007). Örnek Pilot Çalışma Programının Okul Öncesi Çocuklarının Antropometrik Postür ve Fiziksel Uygunluk Düzeylerine Olan Etkisinin Araştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Kaynak, B., & Temel, F. Ceza İnfaz Kurumlarındaki Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *24*(5), 2127-2142.

Kjellstrand, J. M., & Eddy, J. M. (2011). Parental incarceration during childhood, family context, and youth problem behavior across adolescence. *Journal of offender rehabilitation*, *50*(1), 18-36.

Lezak, M. D. (2004). *Neuropsychological assessment.* USA: Oxford University Press.

Luther, K., & Gregson, J. (2011). Restricted motherhood: Parenting in a prison nursery. *International Journal of Sociology of the Family*, 85-103.

Linonge-Fontebo, H. N., & Rabe, M. (2015). Mothers in Cameroonian prisons: pregnancy, childbearing and caring for young children. *African Studies*, *74*(3), 290-309.

McGivern, Y. (2006). T*he Practice of market and social research: An introduction*. Essex: Pearson Education Limited.

Murray, J., & Farrington, D. P. (2008). Parental imprisonment: Long-lasting effects on boys' internalizing problems through the life course. *Development and psychopathology*, *20*(1), 273-290.

Harris, M. S. (2017). Incarcerated mothers: Trauma and attachment issues. *Smith College Studies in Social Work*, *87*(1), 26-42.

Murray, J. (2005). Effects of Imprisonment on Families and Children of Prisoners, in *The Effects of Imprisonment* (Eds. Liebling, A. & Maruna, S.), 442-462.

Neuman, W. L. (2003). *Social Research Methods Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn and Bacon.

Oktay, A. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınları.

Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *5*(4), 420-440.

Öngören Özdemir, S., & Tepeli, K. (2016). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Saldırgan Davranışlarla Baş Etme Stratejilerinin İncelenmesi.* Journal of Kirsehir Education Faculty, 17(2).

Özbey, E. (2010). Okul Öncesi 6 Yaş Grubu Çocuklarının Öğrenme Performanslarının Artırılmasında Müzik Eğitiminin Bilişsel Süreçlerde Etkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özer, D. S., & Özer, M. K. (2005). *Çocuklarda Motor Gelişim*. Nobel Yayın Dağıtım.

Özvurmaz, S., & Çalışır H. (2012). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Uyku Alışkanlıkları Ve Beslenme Durumları, *Life Sciences, 13*(4), 44-55.

Phillips, S. D., Burns, B. J., Wagner, H. R., & Barth, R. P. (2004). Parental arrest and children involved with child welfare services agencies. *American Journal of Orthopsychiatry*, *74*(2), 174-186.

Saruç, S. (2013). Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı Ve Tahliye Sonrası Gereksinimler. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Spitz, R. A. (1945). Hospitalism: An inquiry into the genesis of psychiatric conditions in early childhood. *The psychoanalytic study of the child*, *1*(1), 53-74.

Şahinöz, A., Sağın Küçük, N., Çuhacı Çakır, B., Kara Uzun, A. ve Durualp, E. (2019). Cezaevinde Annesi ile Birlikte Kalan Çocukların Gelişimlerinin Karşılaştırılmalı Olarak Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, *72*(1), 66-75.

TOÇEV (2016). Özgürüm projesi. https://www.tocev.org.tr/Home/Page?cid=267&title=%C3%96zg%C3%BCr%C3%BCm &fp=779544403 (12 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır).

Uysal Bayrak, H., Özen Altınkaynak, Ş., & Erginsoy Osmanoğlu, D. (2018). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Problem Durumunda Kullandıkları Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education, 8*(2) , 72-82.

Ünal, M. (2009). Çocuk Gelişiminde Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10*(2), 95-109.

Tilki E, Bulamur-Ayadi, Aküzüm N, (2017). Istanbul Psychoanalytical Association

Tüzün, O., & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam, 19*(1), 24-39.

Yalaz, K., Anlar, B., & Bayoğlu, B. (2010). *Denver Gelişimsel Tarama Testi II.* Ankara: Gelişimsel Çocuk Nörolojisi Derneği.

Yavuzer, H. (1996) *Çocuk Psikolojisi.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (2002). *Çocuk Psikolojisi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yetişen, A. (2018) Üniversite Öğrencilerinde Empatik Eğilim Düzeyi İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yolcuoğlu, D . (2009). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18*(18), 43-58.

Zermaten, J. (2005); Babies and Small Children Residing in Prison, Switzerland, Geneva, Quaker United Nations Office, www.quno.org (erişim tarihi: Aralık, 2019).

Zeytinoğlu, D. (2012). Cezaevindeki Kadınların Annelik Deneyimleri: Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.